

Taidekasvatuksen pontimet

Institutionaalisen perinteen tarkastelua

Mark Bukarev

Pro gradu -tutkielma

Jyväskylän yliopisto

Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos

Taidekasvatuksen oppiaine

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta	Humanistinen tiedekunta
Laitos	Taiteiden ja kulttuurintutkimuksen laitos
Tekijä	Bukarev, Mark
Työn nimi	<i>Taidekasvatuksen pontimet</i> – Institutionaalisen perinteen tarkastelua
Oppiaine	Taidekasvatus
Työn laji	Pro gradu -tutkielma
Aika	Kevät 2014
Sivumäärä	77

TIIVISTELMÄ

Taidekasvatuksen määritelmä on sekä akateemisessa että yhteiskunnallisessa (julkisessa/poliittisessa) kontekstissa edelleen avoin. Perinteen jäsentymättömyys tarjoilee mahdollisuuksia, mutta parhaillaan taidekasvatuksen kenttää hahmottelevien puhetapojen eroavaisuudet vesittävät koko ilmiötä. Tutkimuksessa tarkastellaan lähempää yhtä taidekasvatuksen perinnettä erottelemalla tätä kulttuurisen realismin perspektiivistä ja peilaamalla tutkimustuloksia muihin taiteen ja taidekasvatuksen ilmiöitä rajaaviin näkökulmiin. Työn taustalla vaikuttavaksi tutkimustehtäväksi voidaan määritellä taidekasvatuksen ja taiteen sitominen rinnakkain ja limittäin tapahtuviksi ilmiöiksi. Symbioosi voidaan perustella ponnistamalla esimerkiksi analyyttisen filosofian lähtökohdista, jolloin tutkimuksen teoreettinen viitekehys on taas olennainen työkalu; kulttuurinen realismi vaikuttaa koko työn taustalla. Tutkimuskysymysten avulla pureudutaan taiteen välineellisyyteen. Kysymyksiin vastaaminen paljastaa, että taiteen välineellinen arvo on huomattava mahdollisuus mutta ei selviö.

Taiteeseen ladatut ihmistä kasvattavat ja kehittävät odotusarvot ovat merkittäviä (retorisia) tekijöitä sekä taiteen että taidekasvatuksen legitimaation näkökulmasta. Erityisesti niin sanottu institutionaalisen taidekasvatuksen perinne, joka nojaa vahvasti Project Zero -tutkimusryhmän laaja-alaiseen ja pitkäjänteiseen työhön, perustuu kognitiivisten taitojen ja kykyjen kehittämiseksi taidekasvatuksen keinoin. Ottaen kuitenkin huomioon, että taiteen välineellisyys ei ole itsestäänselvyys, taide ja taidekasvatus voivat tarkoittaa kontekstista riippuen hyvin erilaisia asioita. Taiteen ja taidekasvatuksen määritelmien poikkeavuudet voidaan osoittaa pohtimalla taiteen ja taiteiden eroa ja suhteuttamalla eroavaisuuksia taidekasvatuksen ilmiöön/ilmiöihin.

Tutkimus saa päätöksensä taiteeseen sovellettavissa olevista ideoista, jotka ovat jääneet vähemmälle huomiolle uudemmassa kulttuurintutkimuksessa ja taidefilosofiassa. Päätännössä viitotetaan suuntaa käsitykselle taidekasvatuksesta, joka poikkeaa institutionaalisen perinteen traditiosta. Työn eräänlaisena pyrkimyksenä on osoittaa, että sekä taide että taidekasvatus voivat olla myös paljon muuta kuin tiettyä hegemoniaa puoltavaa kilpavarustelua. Näin taiteen välineellisyys voi olla huomattava inhimillisen elämän tukipilari.

AVAINSANAT

Taidekasvatus, kulttuurinen realismi, intentionaalisuus, Lebensform, konstruktivismi, historisiteetti, historisismi, relativismi, pragmatismi, luovuus, kognitio, OECD, Project Zero, Reviewing Education and the Arts Project, taide

SISÄLLYS

JOHDANTO	1
1 KULTTUURINEN REALISMI LÄHTÖKUOPISSA	5
1.1 JOSEPH MARGOLISIN KULTTUURINEN REALISMI.....	6
1.1.1 Ensimmäisen ja toisen asteen diskurssit	11
1.1.2 Intentionaalinen – Intentionaalisuus	12
1.1.3 Lebensformen: elämisen muodot.....	13
1.1.4 Kulttuuri sui generis.....	16
1.1.5 Teoreettisen viitekehyksen kriittinen tarkastelu	17
1.2 TAIDE KULTTUURISEN REALISMIN POSITIOSTA	21
1.2.1 Taidekasvatuksen suhde kulttuurisen realismin teoriaan	24
1.2.2 Taidekasvatus (talous)poliittisten päämäärien välikappaleena.....	26
2 AUKTORITEETTI TAIDEKASVATUKSEN KENTÄLLÄ	28
2.1 TAUSTAT JA KYSYMYKSET	29
2.2 KESKIÖSSÄ KULTTUURI.....	31
2.3 ART FOR ART'S SAKE? SUHTEESSA TUTKIMUKSEN VIITEKEHYKSEEN	33
Tuloksena <i>institutionaalinen taidekasvatus</i>	35
3 TAIDEKASVATUS – MINKÄ TÄHDEN?	38
3.1 ONGELMANA META-ANALYYSI	40
3.2 RUNKO	42
3.2.1 Monitaiteisen kasvatuksen tulemat	46
3.2.2 Musiikkikasvatuksen tulemat	47
3.2.3 Kuvataidekasvatuksen tulemat.....	49
3.2.4 Draama- ja teatterikasvatuksen tulemat	50
3.2.5 Tanssikasvatukset tulemat.....	52
3.2.6 Taidekasvatuksen luovuudelliset tulemat.....	52
3.2.7 Taidekasvatuksen motivationaaliset tulemat	55
3.2.8 Taidekasvatuksen vaikutukset sosiaalisten taitojen kehittymiseen	56
3.2.9 Taidekasvatuksen vaikutukset aivojen kehittymiseen	58
3.3 TAIDEKASVATUKSEN LOPPUTULEMAT	59
3.3.1 Vaikutustutkimusten tendenssit.....	62
3.3.2 Kokeellisten tutkimusten tendenssit	62
3.3.3 Näennäiskokeellisten tutkimusten tendenssit	63
4 PÄÄTÄNTÖ	64
4.1 TAIDE versus MEMEX, ART as VEHICLE, THE EXTENDED MIND jne.....	66
4.2 ASIANTUNTIJUUS JA ASIAKKUUS	69
LÄHTEET	72

JOHDANTO

Tutkimus tiivistyy kahteen laajempaan kysymykseen:

- (1) Minkälaiset intressit vaikuttavat taidekasvatuksen yhteiskunnalliseen asemaan?
- (2) Minkälaisessa suhteessa taidekasvatuksen päämäärät ja taidekasvatuksen havaitut vaikutukset ovat keskenään?

Tutkimuksen ensisijaisena tavoitteena on pohtia kriittisesti taiteen välineellistä arvoa. Tosin tarkoitukseni ei ole juuttua kriittisyyteen, sillä aihe kytkeytyy huomattavasti laajempiin yhteiskunnallisiin ja filosofisiin ilmiöihin. On huomioitava, ettei taidetta ja taidekasvatusta voida erottaa toisistaan, mikäli näillä on jokin yhteys. Yhteyden kato tarkoittaisi semanttista virhettä tai ilmiöiden perustavanlaatuista eroa. Tutkimusprosessia motivoi intuitiivinen käsitys, jonka mukaan taidetta ja taidekasvatusta puolustava argumentaatio on julkisessa ja poliittisessa – mutta ei välttämättä akateemisessa – keskustelussa heikkoa ja epäjohdonmukaista.

Taidekasvatuksen tutkimuksessa 2000-luvulla etabloitunut käsitys puoltaa kantaa, että esimerkiksi taidekasvatuksen oikeuttaminen kouluissa tulisi perustaa sellaisille tutkimustuloksille, jotka osoittavat taidekasvatuksen erityisiä vaikutuksia. Taidekasvatuksen erityisillä vaikutuksilla tarkoitetaan kasvatuksellisia tulemia, joita ei voida tavoittaa muiden oppiaineiden avulla tai niihin ei päästä yhtä tehokkaasti kuin taidekasvatuksen keinoin (Eisner & Day 2004, 89). Toisaalta taide- ja kulttuuritoimintaa yleensä oikeutetaan varsin rohkeasti ja kovaäänisesti sillä verukkeella, että tämän oletetaan vaikuttavan myönteisellä tavalla ihmisen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin (Liikanen 2010). Lisäksi taidekasvatuksen ja luovuuden välille vedetään herkästi yhtäsuuruusmerkki, jolloin taiteellisen toiminnan oletetaan ruokkivan inhimillistä luovuutta. Oletettaessa, että luovuudella on merkittävä rooli innovoinnissa ja innovoinnilla on tärkeä tehtävä tietoyhteiskunnan talouskasvussa, taidekasvatus on yllättäen talouspoliittisten päämäärien välikappale. (Winner, Goldstein & Vincent–Lancrin 2013, 21.)

Sekä taiteeseen että taidekasvatukseen ladataan huomattava odotusarvo. Mikäli taiteen, taidekasvatuksen ja kulttuuritoiminnan puolustaminen yleensä tiivistyy lopulta näiden yhteyteen ihmisen kognitiivisten kykyjen kehittymiseen, ihmisen terveyteen ja hyvinvointiin, sekä talousjärjestelmän kasvuun, kyseisten yhteyksien lopputulemat (kognitiivisten kykyjen kehittyminen, terveys ja hyvinvointi sekä talouskasvu) on tällöin oletettava eräinä aikamme inhimillisinä päämäärinä tai muiden päämäärien (esimerkiksi onnellisuuden) osatekijöinä. Vailla tarkoitusta taiteen ja kulttuuritoiminnan legitimointi on nonsenssia.

“Who gets what, when, and how” on Harold Lasswellin klassinen ja ytimekäs politiikan määritelmä (Lasswell 1936). Tästä voidaan johtaa, että myös legitimaatio on politiikkaa ja legitimoiva diskurssi on puolestaan poliittista retoriikkaa. Lasswellin politiikan määritelmään sisältyy annos darwinismia, sillä ainoastaan niukkuuden vallitessa resursseista voidaan ylipäänsä kilpailla. Talouskasvun päätepineeksi määritellään usein niukkuuden hävittäminen (Pohjola 2012). Maailma vailla niukkuutta ja kilpailua olisi kokemuksellisesti erilainen paikka elää, mutta vaikuttavatko esimerkiksi niukkuuden ja kilpailun poistaminen todellisuudesta taiteen esteettiseen ulottuvuuteen?

Taiteen ja taidekasvatuksen välineellisyys nostaa esille varsinaisen tutkimusongelman: Onko esimerkiksi kognitiivisia kykyjä kehittävä, terveyttä ja hyvinvointia edistävä tai talouskasvun mahdollistama taidekasvatus sekä taide- ja kulttuuritoiminta yleensä oikeastaan osa taiteen ulottuvuutta, vai onko tässä kyse jostain toisenlaisesta ilmiöstä? Kysymys on olennainen sekä teorian että käytännön kannalta. Mikäli varsinainen taidekasvatus osoittautuisi joksikin muuksi kuin laitoksissa (päiväkodeissa, kouluissa, opistoissa ja kerhoissa) harjoitettavaksi taideläh- töiseksi toiminnaksi, se olisi oikeutettava tai hylättävä erilaisin perustein.

Intentionaalisuus on sekä tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen, (Joseph Margolisin) kulttuurisen realismin, että tutkimusongelman ja tutkimuskysymysten kannalta olennainen ilmiö. Naturalistisen tutkimusstrategian konteksteissa intentionaalisuudella viitataan yleisesti mieli-aivojen (mind-brain) holistiseen ominaisuuteen, jonka avulla eliö kykenee viittaamaan itsensä ulkopuoliseen (aboutness) ympäristöön (Esfeld 2001). Vaikka rajaan tässä tutkimuksessa intentionaalisuuden lähinnä autonomisten agenttien (subjektien) – tai Margolisin (1995) sanoin itsemme (self/selves) – ominaisuudeksi, intentionaalisuuden voidaan katsoa sisältyvän kaikkeen merkitystä kantavaan elämään. Tällöin kulttuurissa eläminen on aina intentionaalinen tapahtuma, vaikka intentionaalisuus ei ole läheskään aina tiedostettua tai esille tuotua. Näin ollen ennen tarkoitusten ja päämäärien tutkimista on olennaista kiinnittää huomio tähän taustalla vaikuttavaan tekijään; esimerkiksi Lasswellin politiikan määritelmän yhteydessä juuri intentionaalisuus on keskeisessä roolissa.

Puollan omassa argumentaatioissani kantaa, jonka mukaan sitoutuminen elämisen tapahtumaan on puolestaan intentionaalisuutta edeltävä tekijä.¹ Ludwig Wittgensteinin Lebensform-teoreema on Margolisin teorian kannalta olennainen. Lebensform käsitettä on suomen kielellä mielekästä avata *tapa* käsitteen keinoin, vaikka käsite toki poikkeaa muodon käsitteestä.²

1 Ajastusta voidaan alkuun avata tuttavallisella kysymyksellä: To be, or not to be?

2 Alkuperäinen, saksankielinen die Form ja englanninkielinen form käsitteet suomennetaan muodoksi, mutta

Wittgensteinin (2009, PPF §345) mukaan se, mikä tulee ottaa annettuna, ovat elämisen muodot. Tässä kontekstissa muodoiksi voidaan tulkita erilaiset kulttuuriset konventiot ja jopa "fiksaatiot", siis yleisemmin kaikki tavat, jotka määrittelevät inhimillistä elämää sellaiseksi kuin se aikaan ja paikkaan sidottuna sattuu olla. Näin ollen syntymänsä jälkeen ihminen ei ole heitteillä oleva ajopuu tai vapaan tahdon toimeksiantoa toteuttava lähettiläs, vaan kulttuuri luo aina tietyt raamit tai vielä tarkemmin raameja, vaikka ihmisen eksistentiaalinen vapaus hyväksyttäisiin. Margolis sitoo intentionaalisuuden tiukasti Wittgensteinin Lebensform-teoreemaan, kuten tulen myöhemmin näyttämään, mutta sekä Margolisin intentionaalisuuteen viittaava ajattelu että Wittgensteinin Lebensformen käsite jäävät herkästi ontoiksi, mikäli intentionaalisuutta ei korosteta vielä perustavimmista lähtökohdista. Toki Margolisin kulttuurisen realismin teorialla on huomattavasti laajemmat pyrkimykset, Margolis yrittää parsia yhteen luonnon ja kulttuurin välistä kuilua ja muodostaa näin yhtenäisen maailmankuvan naturalistisen (analyttisen) ajatteluperinteen jatkumoon. Tämä ei kuitenkaan poista teorian ontuvuutta. Pyrin siis tuomaan esille näkökulman, joka korostaa ihmisen vapautta ylipäänsä sitoutumaan elämiseen tapahtumaan. Lisäksi osoitan, että kyseinen näkökulma puolustaa tehokkaasti kulttuurisen realismin relativismia, mikä on Margolisin teorian rakenneosien kannalta olennaista.

Elämiseen sitoutuminen kiinnittää taiteen ja taidekasvatuksen filosofis-yhteiskunnalliseen kontekstiin. On johdonmukaista ajatella, että välineellistyessä kumpikin muuttuu joidenkin toisten agendojen kätyriksi. Tällöin on luontevaa olettaa, että ilmiöiden itseisarvo tyypistyy. Kiista taiteen itseisarvosta on päätynyt vihdoin taidekasvatuksen kautta myös talouspoliittiselle kentälle. Kehittyneiden markkinoiden taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD:n julkaisemassa *Art for Art's Sake? The Impact of Arts Education* (Winner, Goldstein & Vincent-Lancrin 2013) teoksessa tarkastellaan systemaattisesti taidekasvatuksen vaikutuksia. Jälkimodernin laitoksissa harjoitettavan taidekasvatuksen tarkasteleminen innovoinnin perspektiivistä paljastaa, ettei näiden yhteys ole selviö. Ongelma repii myös auki taidekasvatuksen ja luovuuden usein toivottua sidettä, jolloin talouspoliittisten toimijoiden mielenkiinto on herätetty. Mikä siis legitimoit erityisesti taidekasvatuksen, mikäli sillä ei ole selvää yhteyttä esimerkiksi talouskasvuun? Näin päädytään takaisin pisteeseen, jossa taiteen itseisarvo on sekä ilmiön itsensä että tämän johdannaisten (taidekasvatuksen) vahvin premissi. Epäselväksi vain

mielestäni käsitteenä elämisen muodot ei ole suomen kielellä yhtä käytännöllinen kuin elämisen tavat käsite. (Vertaa esim. suomenkieliseen ilmaukseen: "Näin on tapana tehdä/toimia.") Suomenkielinen tapa on käsitteenä runsaampi kuin englanninkielinen habit, mutta ei kuitenkaan ei niin laava kuin muoto. Tapa käsitteen konnotaatioiden käytännönläheisyys korostaa lisäksi tapojen muuttamisen mahdollisuutta. On myös syytä huomata, että Lebensform suomentuisi suoraan elämän muodoksi, mutta sovitan itse käsitteen paremmin työni teoreettiseen viitekehykseen sopivaksi ja käytän siitä ikään kuin aktiivista muotoa – elämistä.

jää, mistä itseisarvo muodostuu.

Tarkastelen tutkimuksessani taidekasvatukselle asetettuja päämääriä ja taidekasvatuksen havaittuja vaikutuksia keskenään; tarkasteluni tapahtuu Winnerin ja kumppaneiden (2013) *Art for Art's Sake? The Impact of Arts Education* julkaisuun tukeutuen. Vertailun tulokset paljastavat intressejä, jotka vaikuttavat taidekasvatuksen yhteiskunnalliseen asemaan. Taidekasvatuksen yhteiskunnallinen asema määrittelee taidetta yleensä ja vastaa samalla tutkimusongelmaan. Osoitan Margolisin kulttuurisen realismin viitekehyksessä, että kulttuurin kontekstissa taide on erotettavissa tästä itsenäiseksi kontekstiksi. Vaikka taiteella ja taidekasvatuksella ei olisi esimerkiksi terveyttä, hyvinvointia tai talouskasvua edistäviä vaikutuksia, voidaan nämä silti oikeuttaa elämiseen sitoutumisen näkökulmasta. Taiteen muodostaessa merkittävän osan ihmiskunnan historiasta, ja ajattelun ollessa historiaa, mitä Margolis (1995) pyrkii järjestelmällisesti todistamaan, taiteen – ja näin myös taidekasvatuksen – legitimointi ja tutkimus on aloitettava taiteen ja ajattelun sidoksesta.

Vaikka taiteen ja ajattelun yhteys on sangen mielekästä oivaltaa ja hyväksyä, sen perustelemisen ja sen seurausten erottelu vie nopeasti varsin laajojen teemojen äärelle. Hankaluus on siinä, että taiteen ja taidekasvatuksen välineellinen arvo on tällä hetkellä tyypistetty lähinnä eräänlaisen kilpavarustelun muotoon, vaikka rohkeammalle ja pidemmälle tähtäävälle ajattelulle olisi reilusti potentiaalia. *Art for Art's Sake?* julkaisu perustuu pitkälti Project Zero -tutkimusryhmän taidekasvatukselliseen perinteeseen. Voidaan katsoa, että Project Zero on ollut eräänlainen pioneeri erilaisten taidelähtöisten oppimismenetelmien ja -mallien kehittämisessä. Tutkimusongelmani asettuu nyt Project Zeron pohjustamaa taidekasvatuksen perinnettä vastaan: niin sanottu institutionaalinen taidekasvatus ja taidekasvatus voidaan erottaa toisistaan eri paradigmoiksi sen perusteella, että näiden päämäärät poikkeavat toisistaan hyvin perustavalla tavalla. Ensimmäisen pyrkiessä muovaamaan etenkin kilpailukykyisiä yksilöitä jälkimmäisen tavoitteisiin sisältyy myös humaani ja konstruktivistinen näkökulma. Jalostan Margolisin kulttuurisen realismin teoriasta ajatuksen kestävästä kulttuurisesta kehityksestä ja liitän oman näkemykseni taidekasvatuksesta tämän toteutumiseen.

Tutkimukseni synkooppi muodostuu sivistyksen määritelmästä. Taidekasvatuksen pontimet, jotka ovat siis työni varsinaista tutkimusainesta, ovat näin ollen ikään kuin vastuussa sivistykselle. Tällainen oletus on perustava valitsemani lähestymistavan vuoksi: sitoutuminen elämisen tapahtumaan on mielekästä, mikäli tälle on ylipäänsä olemassa tietty perusta. Siispä oma ajatteluni ponnistaa lähtökohdasta, joka asettaa menneet ja nykyiset sukupolvet vastuuseen tulevien sukupolvien elämisen kokemuksesta. Mikäli sivistys katsotaan nyt eräänlaiseksi suun-

naksi, eikä esimerkiksi staattiseksi tilaksi, myös taiteen ja taidekasvatuksen legitimaatio palautuu sekä kestävään kulttuurisen kehitykseen että kestävään kehitykseen yleensä. Näiden on toteuduttava, tai sekä taide että taidekasvatus on hylättävä sivistystä puoltavasta argumentaatiosta. Nyt voidaan tuoda esille, että sivistys on ajattelua.

Kulttuurisen realismin teoria on tutkimukseni kannalta perustavanlaatuinen: teoreettinen viitekehys on valittu sen ajankohtaisuuden vuoksi. Voidaan katsoa, että ideologioiden jälkeisenä aikana³ kulttuurinen hauraus perustuu tietyn konsensuksen katoon. Tällöin teoreettinen viitekehys, jonka lähtökohdat ovat vahvasti kollektiivisia ja näin ollen myös konsensuksen huomioivia, on mukava väline kulttuurisen tilan arvioimisen rinnalla. Ilman ideologiaa arvioimiseen ja arvottamiseen, siis aksiologiaan yleensä, on hankalaa tarttua. Relativismi vesittää herkästi ajattelun, mutta Margolisin teoria onnistuu kiertämään relativismin aiheuttamia kuoppia. Siispä valitsemani viitekehys on olennainen lähtölaukaus siirtyessäni varsinaiseen aiheeseen. Toisaalta myös taide ja taidekasvatus vaativat tietyn perustan, mikäli näitä halutaan selittää. Kulttuurinen realismi liikkuu jouhevasti myös tässä kontekstissa ja näin ollen toimii eräänlaisena moottorina koko työlle.

1 KULTTUURINEN REALISMI LÄHTÖKUOPISSA

Joseph Margolis määrittelee *kulttuurisen realismin* teoriaa teoksessaan *Historied Thought, Constructed World (A Conceptual Primer for the Turn of the Millennium)* (1995). Teoreettinen viitekehykseni perustuu kokonaan kyseiseen teokseen, joten viitatessani tähän kirjoitan muodollisten seikkojen vuoksi seuraavalla tavalla: (HTCW, sivunumero).

Perustan tutkimukseni Margolisin kulttuurisen realismin teorialle. Margolisin teoria on teoreettisen viitekehysten näkökulmasta laaja. Teorian laajuus mahdollistaa hyvin erilaisten ilmiöiden käsittelemisen, mikä on käytännöllistä taiteen kontekstissa. Tällöin oletuksena on, että myös taide on ilmiönä laaja, jolloin tämän tarkasteleminen kapeammasta näkökulmasta vahingoittaisi tarkasteltavaa kohdetta.

Kulttuurisen realismin tavoitteeksi voidaan katsoa tietyn maailmankuvan muodostamisen, missä vastuu tarkastelun perspektiivistä on persoonallisuuden, siis *itsensä* (self/selves) omaavilla kulttuurisilla ihmisillä.⁴ Teoria pyrkii luomaan luonnon- ja ihmistieteiden synteisiä, jolloin

3 Ks. esim. Žižek 2002.

4 Myös Alasuutari (1999, 61) toteaa, että kulttuurintutkimuksen perinteeseen on kuulunut näkökulma, joka

holismi⁵ on teorian rakenneosien yhteensovittamisen kannalta tärkeä elementti. Tulkitsen kulttuurisen teorian agendaksi tai pyrkimykseksi todellisuuden ymmärtämisen historisismien ja konstruktivismien keinoin, missä ymmärtäjillä tai tulkitsijoilla itsellään on intentionaalinen rooli. Kuitenkin kulttuurisen realismin viitekehyksessä ymmärrystä ei voida pelkistää tai redusoida esimerkiksi totuuden tavoittamiseen, kuten joissain ajatteluperinteissä on tapana tehdä. Margolisin teoria on relativistinen, jolloin tietoteorian on joustettava.

Keskustelun liikkua poliittisen retoriikan, siis legitimoivan diskurssin kentällä jää usein epäselväksi, mistä varsinaisesti keskustellaan. Kulttuurisen realismin vahvuus kytkeytyy juuri keskustelun epäselvyyksiin: tarkasteltaessa ilmiötä tietyn kokonaiskuvan perspektiivistä epäselvyydet voidaan johtaa kyseisen teorian mahdollistamiin päätepisteisiin, jolloin johtopäätökset eivät ole vain ideologisesti virittäytyneitä teesejä, vaan tietyistä lähtökohdista johdettuja faktoja (totuuksia ja totuusarvoja). Taiteen laajuus on taidetta itseään vesittävä tekijä, siispä ennen taidekasvatusta koskeviin tutkimuskysymyksiin pureutumista on muotoiltava sopiva käsitys taiteesta yleensä.

Mainittakoon, että viittaan alkuperäisiin lähteisiin usein avoimesti. En edes pyrin välttämään suoria lainauksia, koska ensisijainen pyrkimykseni on säilyttää alkuperäinen tarkkuus. Tosin viittaukset ovat poikkeuksetta omaa tulkintaani.

1.1 JOSEPH MARGOLISIN KULTTUURINEN REALISMI

Aloitan teoreettisen viitekeh്യkseni määrittelemisen ”ylhäältä-alas”, sillä Margolisin teoreeman mukaan tiede ja filosofia ovat luonnostaan hankkeita, jotka toimivat ainoastaan ”top-down” mekanismin keinoin (HTCW, 195). Tulkitsen tästä, että redusointi on väistämätöntä kaikissa niin sanotuissa arkijärjellisissä selittämisen ja selventämisen pyrkimyksissä tai tarkemmin: selventäminen ja selittäminen tarkoittavat ainakin arkisessa kontekstissa juuri redusointia. En kuitenkaan halua sulkea tulkinnallani pois muita ymmärtämisen tapoja ja perinteitä, esimerkiksi hermeneuttista menetelmää ja tuntemista, vaan lähinnä tarttua tiettyyn yleiseen trendiin. Oletan, että tästä on hyötyä sellaisten ongelmakohtien tutkimuksessa, jotka rakentuvat hegemonian perustoille.

Margolisin ajattelun ymmärtämiseksi on pidettävä mielessä, että hän pyrkii muodostamaan

lähestyy tutkimusta koko maailmanselitysmallin kautta.

5 Margolis määrittelee holismin erottamattomaksi käsitteelliseksi avaruudeksi, jossa (ja jonka sisällä) kaikki yksittäiset (realistiset) totuusväitteet voidaan ymmärtää (HTCW, 91).

relativistista teoriaa naturalistisen ajatteluperinteen jatkumoon, jota itse tulkitseen erityisesti teorian *neutraalisuuden* perspektiivistä. Tämä on tärkeä huomio koko teoreettisen viitekehyyksen kannalta, sillä analyysissäni kiinnitän huomiota tiettyyn ideologiseen virittäytyneisyyteen. Kulttuurisen realismin neutraalisuus palautuu puolestaan teorian holistisuuteen: sitä voidaan hyödyntää koherenttina tutkimuksen työvälineenä ainoastaan kokonaiskuvan välityksellä, sen yksittäisten rakennusosien käyttö vääristäisi teorian idean. Margolis eksplikoi, ettei tiedettä tai filosofiaa voida naturalisoida (HTCW, 97). Tällä hän tarkoittaa, ettei tieteeksi ja filosofiaksi ymmärrettäviä ajattelun perinteitä voida johtaa mihinkään luonnolliseen alkutilaan, kuten esimerkiksi biologiaan, koska myös luonnollisuudeksi ymmärrettävä ilmiö on konstruoitua ajattelua. Margolisin (HTCW, 5) sanoin ”Thinking is history”, jolloin kulttuurisen realismin teoria on ymmärrettävä kyseisen teesin läpi.

Margolis erottelee kuusi yläteemaa, jotka toimivat kulttuurisen realismin perustoina (HTCW, 301–302):

- (1) There is no principled difference between the world (the world as it is, independent of our inquiry) and the intelligible world (the world as it appears to us to be). Call that doctrine symbiosis.

Symbioosin käsitteellä Margolis aloittaa essentialismin myytin murtamisen. Neutraalisen teorian viitekehyydessä pyrkimys on olennainen, koska tällä voidaan asettaa vastetta muiden teorioiden transsendentaalisille ulottuvuuksille.⁶ Margolis aloittaa myytin purkamisen perinteisellä, antiikin kreikkalaisen ajattelun kyseenalaistamisella, missä olemassaolo oletetaan perimmiltä ominaisuuksiltaan pysyväksi.⁷ Margolis taas perustaa ajattelunsa käsitykselle, että koko todellisuus on sen ontologiaa myöten jatkuvassa muutoksessa, jolloin invarianssi on harha. Ajatteluperinteitä, jotka kieltävät invarianssin ja jotka eivät perustu oletuksille, hän kutsuu anarkistisiksi filosofioiksi. (HTCW, 24–39.)

Arkikokemuksesta syntyvä invarianssin harha on kuitenkin perusteltava. Tähän kohtaan asettuu Margolisin symbioosin käsite. Margolis korostaa, että tiedustelu on symbiotisoitunutta (HTCW, 31). Tällä hän tarkoittaa, ettei teoria yleensä – siis myöskään tietoteoria – lepää pysyvän olevan päällä, vaan muotoutuu aina kulttuurisesti. Tällöin se, mitä tiedetään tai voidaan ylipäänsä tietää maailmasta (todellisuudesta), on aitoa tai reaalista, mutta ei invarianttia – pysyvää. Näin

6 Margolis (HTCW, 24) painottaa, ettei ymmärryksen kannalta ole millään tavoin olennaista ylläpitää essentialistisia selitysmalleja.

7 Herakleitoksen ajattelua ei ole syytä laskea tähän mukaan, mutta sen rinnastaminen Margolisin ajatteluun ei ole myöskään sopivaa; henkilöiden ajattelu nojaa eri käsitteistöön/syntagmaan.

ollen ihmisen kognitiiviset kyvyt eivät sulkeudu omaksi kategoriakseen, joka olisi tiedostamisen prosessin kautta vuorovaikutuksessa pysyvän todellisuuden kanssa, vaan kognitiiviset kyvyt ja todellisuus ovat symbioosissa keskenään.⁸

(2) There is no significant claim about the way the world is that is incontestably true, known to be true for a certainty, or self-evidently true in any way. Call that doctrine intransparency.

Läpinäkymättömyyden käsitteellä Margolis käytännössä tarkentaa symbioosin seurauksia. Mikäli todellisuus on jatkuvassa muutoksessa, mutta johtopäätösten vetäminen on kuitenkin mahdollista, tarkoittaa tämä sitä, että totuuden horisontti on olemassa. Tilannetta voidaan tarkentaa erottelemalla totuusarvot ja totuudet toisistaan: *totuusarvoja* ovat (i) erityiset väittämät (predikaatit), jotka (ii) totuusteorian kontekstissa tukevat totuutta (iii) osoittamalla sopivien propositioiden arvoja; *totuuksia* ovat puolestaan (i) totuusarvoja tukevat suhteet maailman ja propositioiden arvojen välillä, jotka (ii) on perustettu jollakin normatiivisella tavalla ja (iii) voivat toimia, tai olla toimimatta, itsenäisinä asiantiloina.⁹ (HTCW, 76–77.)

Tulkitsen Margolisia niin, että läpinäkymättömyys viittaa essentialististen totuuksien puuttumiseen, jolloin sekä totuusarvot että varsinaiset totuudet määräytyvät aina tietyn horisontin kontekstissa. Läpinäkymättömyyden doktriinilla Margolis puolustaa niin sanottua anarkistista ajatteluaan ja kiistää invarianssin.

(3) There are no de re necessities, no necessary invariances in the world, and there are no prior de dicto necessities ranging over the terms and sentences by which we interpret the world. Call that doctrine flux.

Vuon käsitteellä Margolis täsmentää maailman ja tekstin välistä suhdetta anarkistisen filosofian tai ajatteluperinteen näkökulmasta. Nyt on korostettava, että Margolisin ajattelun tekstuaalisuutta (symbolisuutta): ihmisen kognitiivisten kykyjen ollessa symbioosissa ympäristön kanssa ja essentialististen totuuksien puuttuessa todellisuus avautuu ihmiselle (henkilölle) erityisesti tekstin (kielen) muodossa. Kielen plastisuuden kannalta Margolisin vuon käsite on

8 Symbioosia voidaan tarkentaa myös suhteellisuuden avulla: ilman essentialistisia asiantiloja (totuusarvoja & totuuksia) väitteet yleensä ovat suhteessa tarkastelutapaan. Ks. myös alaviitteet 21 & 47.

9 Truth-values, I should say, are (i) various sets of special predicates (bivalent, many-valued, possibly differing in other ways as well) that (ii), on a theory of truth, are assigned their proper denotata (sentences, propositions, statements, truth-claims, sentences used in constative acts, or the like), such that (iii) those bearers are ranked or graded in accord with the regulative function affirmed by the theory of truth invoked. Truth, on the other hand, is (i) a would-be relation between the bearers of truth-values and appropriately segregated parts of the world (facts, states of affairs, or the like) which (ii) those bearers (sentences, say) claim to represent in some normative way (as by representation or correspondence or mapping or by favored forms of coherence or verisimilitude or the like), and which (iii) may or may not be independently confirmable. (HTCW, 76–77.)

olennainen. Maailma vailla invarianssia tarkoittaa myös kieltä ilman pysyviä kielen ulkopuolelle viittaavia ominaisuuksia (de re), ja kieltä ilman pysyviä kielen sisäisiä ominaisuuksia (de dicto). Voidaan katsoa, että erityisesti vuon käsite linkittää Joseph Margolisin ja Ludwig Wittgensteinin ajattelua keskenään.

(4) Thinking has a history, in the sense that any and all of its manifestations (in logic, science, conversation, critique, action) are artifacts of the historically changing conditions of actual human life. Call that historicity.

Historisiteetin käsitteellä Margolis avaa sitä lopputulemaa, johon symbioosi ja vuo yhdessä johtavat. Todellisuuden jatkuva muutostila vaikuttaa tietoteoriaan perustavalla tavalla. Margolis toteaaakin, että totuus ja totuuden legitimaatio ovat symbioosissa keskenään (HTCW, 92). Tällöin esimerkiksi historiaa ei voida ymmärtää vain yhteen (objektiiviseen) perspektiiviin sulkeutuneena jähmeänä menneisyytenä, vaan se on aina avoin tulkinnalle. Invarianssin puuttuminen vaikuttaa myös menneisyyden ymmärtämiseen/tulkittamiseen ja historisiteetin avulla Margolis haastaa historian perinteisen käsitteen.

Margolis (HTCW, 184) korostaa, että historia on eräänlainen ura (career), siis konstruoitu tapahtumaketju. Ottaen vielä huomioon, että Margolisin (HTCW, 151) mielestä kaikki, mikä on olemassa ja on todellista, on sosiaalisesti konstruoitua, historisiteetin roolia ei voida vähätellä. Intentionaalisten ihmisten kyky tulkita todellisuutta voidaan katsoa toimivan kulttuurisen realismin pontimena (HTCW, 197). Kuitenkin menneisyys on ihmisten elämää aikaa, jolloin tulkinta ei voi olla mielivaltaista. Vaikka kulttuurinen realismi on relativistinen teoria, se perustuu itsemme varaan. Suhteellisuus alistuu tulkinnalle ja tulkinta on vastuussa intentionaaliselle itselle.

(5) Human persons, linguistically and cognitively apt selves, are themselves formed, empowered, and emergent only in virtue of having internalized and shared the collective practices of a viable society. Call that social construction.

Sosiaalisen konstruktion käsitteellä Margolis selventää yksittäisten henkilöiden tilaa koko kulttuurin kontekstissa. Kulttuurisen realismin viitekehyksessä itsenäisesti ajatteleva ja toimiva henkilö muodostuu aina sosiaalisesti. Menneisyyden tavoin myös ihminen itse on konstruoitu tapahtumaketju tai elämänkaari, joka muotoutuu sosiaalisessa paineessa (HTCW, 152). Tällöin on kuitenkin huomioitava, että henkilöitä ei voida naturalisoida ja henkilöt ovat eräänlaisia kulttuurisia artefakteja (HTCW, 239 ja 256).

Käsitettä voidaan täsmentää seuraavalla, kulttuurisen realismin ontologiaa määrittelevällä, erottelulla: (i) symbioosin paineessa konstruoituun implikoituu (varsinainen) olemassaolo, tosin vailla itsenäisesti ilmeistä arvoa; (ii) todellinen, on konstruoitunut myös symbioosin paineessa; (iii) ja se, mikä muotoutuu kohtien (i) ja (ii) paineessa on *lebensformlich*¹⁰. (HTCW, 152.) Margolis (HTCW, 116) olettaa, että olemassaolo on materiaalista, mutta henkilöityneille ihmisille todellisuus avautuu huomattavasti monipuolisempänä konstruktiona kuin raakana materiaana. Kuitenkin se, mikä on olemassa (materia), on myös todellista (real) (HTCW, 117). Tällaisella määrittelyllä Margolis pyrkii kulkemaan keskitietä materialismi – idealismi -debatin rinnalla ja luomaan synteesiä kummankin näkökulman vahvuuksista.¹¹

(6) The human world – human persons and what they do and produce – is a real world, the distinctive phenomena of which are marked by possessing structures of significance complexly embedded in their physical properties. Call that Intentionality.

Intentionaalisuuden käsitteellä¹² Margolis virittää koko inhimillisen elämän; Intentionaalisuus luo Lebensform-teoreeman kontekstissa inhimillisen elämän suunnan. Nyt on syytä korostaa, että kulttuurisen realismin teoriassa todellinen maailma = ymmärrettävä maailma (HTCW, 152). Tämän Margolis (HTCW, 196) näkee mahdolliseksi ainoastaan, mikäli koko maailmankaikkeus oletetaan tulkittavaksi, tekstuaaliseksi, historioiduksi, konstruoiduksi, eli sanalla sanoen Intentionaaliseksi.

Intentionaalista ei voida kuitenkaan ymmärtää transsendentaalisena ilmiönä, koska kulttuurisen realismin teoria pyrkii kokonaisuudessaan tukemaan naturalistista jatkumoa. Siispä Intentionaalinen on ymmärrettävä ilmiönä, joka on tiukasti sidoksissa (symbioosissa) elämisen muotoihin (Lebensformen), mutta se voidaan käsittää myös itsenäisenä, elämisen muodoista irrallisena ilmiönä. Intentionaalisen ilmiö on Margolisin teoriassa niin merkittävä, että käsittelen sitä alempana omassa alakappaleessaan.

10 Lebensformilich käsitteellä Margolis viittaa Wittgensteinin Lebensform-teoreemaan, jolloin lebensformlich on teoreemasta johdettu attribuutti.

11 'Reality' must be a more inclusive category than 'existence'. It would be anomalous to deny that what exists is real. But it is also clear that the real cannot be confined to what exists – if, for instance, we oppose saying that the properties of existent things also exist. Propertied things, not properties (whatever that may now mean), manifest resistance and are individuatable. (HTCW, 117.)

12 Kirjoittaessani tästä eteenpäin intentionaalista tarkoitan nimenomaan Margolisin Intentionaalista, joten käytän samaa kirjoitusmuotoa. On myös syytä huomata, että Intentionaalilla (the Intentional) ja Intentionaalisuudella (Intentionality) on Margolisin teoriassa hieno ero: suomen kielellä Intentionaalinen on substantivoitu adjektiivi, jolloin termi viittaa ilmiöön yleensä; Intentionaalisuus on tällöin koko Intentionaalisen ilmiöön viittaava attribuutti.

1.1.1 Ensimmäisen ja toisen asteen diskurssit

Esiteltyni Margolinin kulttuurisen realismin kulmakivet pyrin seuraavaksi täsmentämään teorian käyttötarkoitusta omassa tutkimuksessani. *Ensimmäisen ja toisen asteen diskurssien* käsitteillä Margolis avaa filosofian tai ajatteluperinteen asemaa todellisen, siis kulttuurisen elämän kontekstissa, erityisesti legitimoinnin perspektiivistä.¹³ Diskursiivisten tasojen erottelu mahdollistaa esimerkiksi argumentin asiasisällön kriittisen tarkastelun. Legitimaatio kytkeytyy tällöin Intentionaalisen arvioinnin ja arvottamisen prosesseihin.

Ensimmäisen asteen diskurssi käsittelee faktoja: kysymyksiä siitä, miten maailma on tai näytetty ihmisille (henkilöille). Toisen asteen diskurssi käsittelee faktojen paikkansapitävyyttä: kysymyksiä siitä, miten kaikkein kriittisimmässä mielessä todellisuutta ja tietoa koskevat faktat tulisi tai voidaan ymmärtää. On huomioitava, että ensimmäisen asteen diskurssin kysymykset ilman toisen asteen diskurssin tiedusteluja eivät voi olla muuta kuin sokeita; ja toisen asteen diskurssin kysymykset ilman ensimmäisen asteen diskurssin tiedusteluja eivät voi olla muuta kuin onttoja. (HTCW, 16–17.)

Ensimmäisen ja toisen asteen diskurssien erottelu käytännöllistää Margolinin symbioosin käsitettä ja toisaalta symbioosin käsite abstrahoi inhimillisen ajattelun asteittaisen erottelun yhdeksi konseptiksi. Ajattelun, eräänlaisena kokonaisuutena, voidaan katsoa sijaitsevan aina ja jokaisen diskurssin keskiössä. Ymmärryksen takaavien transsendentaalisten mekanismien (eksternalistisessa merkityksessä), kuten esimerkiksi luonnonlakien ja evoluution, poistaminen ajattelusta aiheuttaa puolestaan tilanteen, jossa merkityksen on muodostuttava aina ajateltavan asiasisällön kontekstissa. Mikäli ei ole kiinnekohtaa, joka takaisi merkityksen, ajattelun tapahtuma vaatii lähestymistavan, joka kuitenkin merkityksellistää ajateltavaa asiasisältöä. Ilman merkitystä asiasisällöstä puuttuu Intentionaalisuus, jolloin ajateltu asiasisältö on taas nonsenssia.

Legitimaatio tapahtuu toisen asteen diskurssin kentällä, jolloin sen agendana on todellisuuden ja tiedon määrittäminen (HTCW, 17). Näin legitimaatio on sidottu johdannossa esittämäni

¹³ Huom.: Todellinen = ymmärrettävä ja ymmärrettävä = Intentionaalinen; toisaalta kulttuurinen = Intentionaalinen (HTCW, 152, 157 & 196). Ymmärrettävä on puolestaan symbioosin paineessa muodostunut väittävä diskurssi, joka on jaettavissa viittaavin ja ominaisin termein (HTCW, 152). Kulttuurisen realismin todellista ei kuitenkaan saa ymmärtää ontologisesti perustavanlaatuisena: esim. mustikkapiirakka koostuu erilaisista ruoka-aineista, joita emme varsinaisesti havaitse syödessämme mustikkapiirakkaa, jolloin varsinainen todellinen on mustikkapiirakka kokonaisuutena. Tällöin kokonaisuus ei ole enemmän kuin osiensa summa, vaan kokonaisuus on summa. Nyt mustikkapiirakka luo käsitteellisen avaruuden, jonka sisällä henkilöt voivat esim. ymmärtää mustikkapiirakan laadullisia eroja. Näin kulttuurisen realismin holismi ja redusoimattomuus nivoutuvat yhteen – kumpikin tukee toista ja nämä ovat olemassa toisistaan.

suppeaan politiikan määritelmään, jolloin legitimaatio on politiikkaa ja legitimoiva diskurssi on poliittista retoriikkaa. Toki retoriikan vaikutus voi olla myös esteettistä siinä mielessä, ettei se varsinaisesti välitä merkityksiä, vaan toimii eräänlaisen affektin tavoin.¹⁴ Huomionarvoista olisi kuitenkin löytää merkityksen paikka retoriikasta kulttuurisen realismin viitekehityksessä. On palattava takaisin Margolisin (HTCW, 5) teesiin, jonka mukaan ajattelu *on* historiaa, ja tarkasteltava tätä sosiaalisen konstruktion ja historisiteetin läpi. Nämä huomioon ottaen voidaan nyt tuoda esille, että faktat ovat artefakteja (HTCW, 280). Tällöin avoimeksi jää vain faktojen käyttötarkoitus legitimoivan diskurssin, siis retoriikan tapahtumassa. Käyttötarkoitus palautuu yksinkertaisesti Intentionaaliseen, jolloin merkitys ja syntaksi riippuvat väitteeseen implikoituvan asiasisällön kontekstista (HTCW, 51).

1.1.2 Intentionaalinen – Intentionaalisuus

Intentionaalisen ilmiötä voidaan lähestyä nyt ”alhaalta – ylös” periaatteen keinoin. Lähestymistapa sopii myös kontekstiin, sillä kulttuurin tasolla Intentionaalinen voidaan ymmärtää kokonaisuudessaan myös elämisen mudoista emergenttina ilmiönä. Nyt koko kulttuurin ilmiö on pilkottava pienemmiksi osatekijöiksi ja todettava, että ainoastaan (ja kaikki) henkilöt ovat subjekteja (HTCW5, 190). Henkilöiden ollessa eräänlaisia artefakteja on johdonmukaista ymmärtää, että ihmiset ovat Intentionaalisuuden varsinaisia lähteitä ja ihmisen subjektius on kytköksissä Intentionaaliseen. Kuitenkin Intentionaalinen on Margolisin teoriassa eräänlainen yläkäsite, joka liittää yksittäiset subjektit kulttuurin kontekstiin. Siispä myös Intentionaalisuudessa voidaan havaita symbioosi: sosiaalisen konstruktion viitekehityksessä Intentionaalisuus on sekä yksittäisen henkilön että koko kulttuurin ominaisuus.¹⁵ (HTCW, 188–189.)

Margolis kutsuu Intentionaaliseksi mitä tahansa, mikä on (i) kollektiivista, (ii) kulttuurisesti emergenttiä ja (iii) tulkinnallisesti merkittävää (HTCW, 196). Hän myös korostaa, että rationaalisuuden mallit implikoituvat Intentionaaliseen, millä hän tarkoittaa, että esimerkiksi historisiteetti on Intentionaalisuuden tuotos/tulos (HTCW 189). Näin kulttuurilla voidaan katsoa olevan biologiasta erillään oleva kehityskaari, vaikka nämä ovat vuorovaikutuksessa (symbioosissa) keskenään. Käytännölliset seuraukset ovat havaittavissa esimerkiksi ajan kontekstissa:

14 En kuitenkaan pelkistäisi estetiikkaa tyhjäksi merkityksistä! Päinvastoin, esteettinen kokemus on merkityksellinen kokemus siihen implikoituvan merkityksen vuoksi.

15 Huom.: Tietyissä ajattelun perinteissä ihminen on erotettu muista eläimistä kulttuurin avulla, jolloin kulttuuri on ikään kuin inhimillinen ominaisuus. Kuitenkin eläintein voidaan katsoa myös integroituvan kulttuuriin: kotieläimet noudattavat tiettyjä elämisen muotoja ja villieläimet sopeutuvat ihmisen kulttuuriin. Kulttuurisen realismin viitekehityksessä voidaan siis todeta, että kulttuuri on elävien entiteettien yhteinen ominaisuus.

Margolis korostaa, että historiallinen aika on erisuuri määre kuin fysikaalinen aika (HTCW, 201).¹⁶ Tällöin Intentionaalinen on vahvasti sidoksissa siihen, mikä ymmärretään todellisena. Todellisen ollessa taas erityisesti ymmärrettävää ihmisen kulttuurisen ulottuvuuden käsittäminen on nyt mielekäästä. Ihminen ei ole kulttuurinen luonnostaan siinä mielessä, että kulttuuri vain sykkisi ihmisestä maailmaan. Kulttuuri on kollektiivinen artefakti, joka syntyy symbioosin paineessa sekä Intentionaalisen ja elämisen mutojen ehdoilla. Intentionaalinen näyttäytyy edelleen herkästi transsendentaalisena, joten Margolis liittää sen immanenttiin kontekstiin seuraavalla teesillä: Intentionaalisuus = elämisen mutojen konsensuaalinen (kollektiivinen) rakenne (ibid).

Ehdotin johdannossa, että kulttuurinen realismi jää ontoksi juuri Intentionaalisen osalta ja väitin, että teoriaa olisi lähestyttävä vielä perustavimmista lähtökohdista. Kantani perustuu Margolisin Intentionaalisen käsitteen laajuuteen. Nojaamalla kookkaisiin konsepteihin argumentaatio voidaan säilyttää jouhevana, tosin tällöin vastaanottajassa saattaa herätä epäily. Väitänkin nyt, että *sitoutuminen elämisen tapahtumaan*¹⁷ on Intentionaalisuutta edeltävä ilmiö. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi Viktor Franklin (1985) puolustamaa kantaa, jonka mukaan ihminen voi aina valita asenteensa elämäänsä. Tällöin eläminen on erityisesti aktiivinen, siis toimelias tapahtuma, mikä myös tarkoittaa, että eläminen on horisontaalinen tapahtuma. Tarkoitan tällä, että historiallisten ja historiallisesti ajallisten ihmisten, siis henkilöiden kokemus elämästä on myös artefakti, joka on luotava itse. Päätös elämiseen sitoutumisesta on tässä viitekehyksessä elävän elämän peruselementti, joka implikoituu henkilöiden eksistentiaaliseen vapauteen ja jota ei voida Intentionaalisen tavoin naturalisoida. Näin sitoutuminen elämiseen tapahtuu ennen varsinaista elämistä. Tosin nyt on olennaista huomata, ettei sitoutumisen vastuuta voida ymmärtää henkilökohtaisena velvollisuutena. Myös sitoutuminen elämisen tapahtumaan on kulttuurista ja näin ollen kollektiivista.

1.1.3 Lebensformen: elämisen muodot

Vihdoin on painotettava, että ilman todellisuuden essentialistista luonnetta kaikki progressivismiin viittaava on kestänyt (HTCW, 177). Progressivismilla Margolis tarkoittaa syste-

16 Parhaillaan historiallisen ajan poikkeavuus fysikaalisesta ajasta on havaittavissa esim. tiedon lisääntymisen ja emansipoitumisen seurauksena. Tuloksena on varsin heterogeeninen maailma, jossa yksilön käsitys todellisesta ei ole enää sidoksissa hänen elinympäristöönsä/mukavuusalueeseen/nicheen, koska tämä venyy ja joustaa sekä ajan (historiallisen) että paikan perspektiivistä. Ks. lisää kappale 4.1.

17 Huom.: Eläminen ei kuitenkaan ole eksternalistinen velvollisuus, vaan internalistinen päätös. Ero on huomattava ja se myös virittää omaa ajatteluaani perustavalla tavalla.

maattista oletusta, että jokin ensimmäisen asteen kentällä¹⁸ tapahtuva tutkimus, työ tai sitoutuminen yleensä voisi ajan mittaan osoittaa jonkin toisen asteen kentällä toimivan invariantin normin (HTCW, 164). Nyt on huomioitava teesin vahvuus, sillä viimeistään modernista lähtien inhimillinen elämä ja eläminen ovat tarkoittaneet ainakin kielen tasolla kehitystä ja kasvua. Kysymys kuuluu: Mihin? Ilman tiettyjä kehitystä mittaavia mittareita kehitys on ymmärryksen kannalta mahdoton ilmiö. Ottaen kuitenkin huomioon Margolisin läpinäkymättömyyden-teesi myös mittarit ovat historistisia artefakteja. Mikäli essentialismi nyt kielletään, ainakin tiettyyn pysyvään tilaan tähtäävä kehitys ja kasvu joutuvat eräänlaiseen kriisiin, koska yksinkertaisesti mikään ei takaa, että kehitys on eteenpäin menemistä tai generaatiota. Kehitys voi yhtä hyvin olla degeneraatiota. Tällöin jäljelle jäävät Wittgensteinin *elämisen muodot*, eli Lebensformen.

Joudun oman tutkimukseni vuoksi vaihtamaan seuraavaksi hieman kurssia ja totean, että ikään kuin heikko invarianssi on havaittavissa elämän ylläpitämisen kontekstissa. Kantani ei varsinaisesti ole ristiriidassa Margolisin kulttuurisen realismin kanssa ja pidän kulttuurista realismia edelleen koherenttina teoriana. Omien päämäärieni vuoksi luen Margolisia kuitenkin valikoiden. Mikäli ei perusta ajattelua oletukselle, että merkitys löytyy viime kädessä kuolemasta, elämän tai tarkemmin elämisen on toimittava eräänlaisena merkityksen perustana tai lähtökohtana. On syytä muistaa, että Margolis pyrkii rakentamaan niin sanottua anarkistista ajatteluperinnettä – filosofiaa ilman oletuksia. Voidaan kuitenkin kysyä, onko tämä henkilöiden kontekstissa ylipäänsä mahdollista? Ilman merkitystä koko teoria päätyisi umpikujaan, koska siitä puuttuisi varsinainen ydin. Tulos olisi jälleen nonsenssia. Siispä teorian sanoma, joka tiivistyy siihen, ettei teoriassa ole (invariantteja) oletuksia, on eräs merkityksen kiinne kohta.

Näin päädytään kuitenkin väistämättä tilaan, jossa elämä ja eläminen, tai Wittgensteinin tarkennus huomioon ottaen elämisen muodot, on otettava vastaan annettuina. Taustalla vaikuttaa jo toteutunut tapahtuma, joka on omien sanojeni mukaan sitoutuminen elämiseen tapahtumaan. Elävän elämän kontekstissa merkityksen kiinne kohta on näin ollen aina olemassa ja se löytyy elämisestä. Tosin tulos on tautologinen ja painottamatta elävää elämää juuri tämän umpikujan Margolis onnistuu kulttuurisen realismin teoriassaan välttämään. Ymmärrän, että takinkäännölläni kulttuurisen realismin teorialle saattaa olla kauas kantoiset vaikutukset, esimerkiksi moraalisten kysymysten kohdalla tämä saattaa aiheuttaa tiettyä eturistiriitaa. Päätökseni perustuu kuitenkin utopistiseen¹⁹ ajatukseen, jonka mukaan nyt darwinistiseksi nimittä-

18 Toisen asteen kenttä viittaa toisen asteen diskurssiin, jonka aluetta ovat todellisuuden ja tiedon kyseenalaistaminen.

19 Utopia ei ole kulttuurisen realismin viitekehyksessä mahdoton. Tästä perspektiivistä esim. Darwinin (2009) havainnot luonnonvalinnasta, jotka muokkaavan hyvin voimakkaasti myös inhimillistä, ovat todellisia, mutta eivät essentialistisesti pysyviä maailmantiloja. Niille voidaan asettaa kollektiivisesti vastetta.

mäni maailmantila ei olisi myöskään pysyvä tila. Darwinismilla tarkoitan käytännössä kaikkia sellaisia elämisen muotoja, jotka motivoivat *luonnolliseen* kilpailuun.

Mitä elämisen muodot siis ovat ja mistä sellaiset muodostuvat? Margolis jalostaa Wittgensteinin Lebensform-teoreeman omaan teoriaansa sopivaksi, mistä kertoo jo Margolisin useimmiten käyttämä termin monikkomuoto Lebensformen. Wittgenstein itse käytti ilmeisesti vain kerran Lebensform-teoreemaansa monikossa, eikä ylipäänsä erotellut ideaansa kovin tarkasti. (HTCW, 51.) Margolis puolestaan viittaa Lebensformen termillä (i) sekä kielellisiin että ei-kielellisiin kollektiivisiin käytäntöihin, jotka osoittavat jotain tiettyä tai kaikkia määrääviä toimintoja ja (ii) tietyn kielellisen kompetenssin omaavien henkilöiden syvempiä konsensuaalisten (kollektiivisten) käytäntöjen kielellisiä konteksteja, joissa kielelliset toiminnot ovat sulautuneena käytäntöihin ja mahdollistavat näin tietyn tapahtuman (HTCW, 49). Nyt symbioosin ja sosiaalinen konstruktion käsitteet tarkentuvat.

"So you are saying that human agreement decides what is true and what is false?" – It is what human beings say that is true and false; and they agree in the language they use. That is not agreement in opinions but in form of life. (Wittgenstein 2009, §241.)

Elämisen muodot ovat eräänlaisia konteksteja, joiden viitekehyksissä henkilöt elävät. Samoissa konteksteissa määritellään myös toisen asteen diskurssin kenttä, mikä siis hyväksytään kielen tasolla. Tapahtuma voidaan katsoa Intentionaaliseksi, jolloin vuorostaan Intentionaalinen ja etenkin tämän kollektiivisuus tarkentuvat. Kielen ja näin ollen myös ymmärtämisen tasolla voidaan edetä vielä pidemmälle.

It is easy to imagine a language consisting only of orders and reports in battle. – Or a language consisting only of questions and expressions for answering yes and no. And innumerable others. – And to imagine a language means to imagine a form of life. But what about this: is the call "Slab!" in example (2) a sentence or a word? – If a word, surely it has not the same meaning as the like-sounding word of our ordinary language, for in §2²⁰ it is a call. But if a sentence, it is surely not the elliptical sentence: "Slab!" of our language. – As far as the first question goes you can call "Slab!" a word and also a sentence; perhaps it could be appropriately called a 'degenerate sentence' (as one speaks of a degenerate hyperbola); in fact it is our 'elliptical'

20 That philosophical concept of meaning has its place in a primitive idea of the way language functions. But one can also say that it is the idea of a language more primitive than ours. Let us imagine a language for which the description given by Augustine is right. The language is meant to serve for communication between a builder A and an assistant B. A is building with building stones: there are blocks, pillars, slabs and beams. B has to pass the stones, and that in the order in which A needs them. For this purpose they use a language consisting of the words "block", "pillar", "slab", "beam". A calls them out; – B brings the stone which he has learnt to bring at such-and-such a call. – Conceive this as a complete primitive language. (Wittgenstein 2009, §2.)

sentence. – But that is surely only a shortened form of the sentence "Bring me a slab", and there is no such sentence in example (2). – But why should I not on the contrary have called the sentence "Bring me a slab" a lengthening of the sentence "Slab!"? – Because if you shout "Slab!" you really mean: "Bring me a slab". – But how do you do this: how do you mean that while you say "Slab!"? Do you say the unshortened sentence to yourself? And why should I translate the call "Slab!" into a different expression in order to say what someone means by it? And if they mean the same thing – why should I not say: "When he says 'Slab!' he means 'Slab!'"? Again, if you can mean "Bring me the slab", why should you not be able to mean "Slab!"? – But when I call "Slab!", then what I want is, that he should bring me a slab! – Certainly, but does 'wanting this' consist in thinking in some form or other a different sentence from the one you utter? – (Wittgenstein 2009, §19.)

Esimerkiksi koko todellisuuden käsitteleminen *"Who gets what, when, and how"* -teesin läpi vääristäisi kulttuurisen realismin teoriaa. Yhteen näkökulmaan takertuminen ei palvele teorian ideaa, joka pyrkii säilyttämään varianssin. Varianssilla on kuitenkin raamit, jotka ovat kollektiiviset tai konsensuaaliset – kiinnitettynä Intentionaaliseen tämä on elämisen muotojen ydin. Todellisuus muotoutuu ja inhimillisessä kontekstissa se muotoutuu sekä ymmärryksen että "luonnon" tasolla Intentionaalisten ihmisten, siis henkilöiden toimesta. Todellisuuden plastisuus korostuu kielessä, mikä voidaan ymmärtää myös todellisuuden muuttamisen mahdollisuutta puolustavana argumenttina. Tällöin esimerkiksi politiikka voi olla aivan muuta kuin tiettyjen näkökulmien väline, jolloin Laswellin teesi on saavuttaa tulkinnallisen tyhjiön. Symbioosin näkökulmasta määritelmän on muututtava, eli käsitteen on sopeuduttava – sekä että.

1.1.4 Kulttuuri sui generis

Nyt aloitan Margolisin kulttuurisen realismin kiinnittämisen taiteen kontekstiin. Haluan korostaa, että invarianssin kieltäminen aiheuttaa tietyn ristiriidan teorian kokonaiskuvan kanssa: varianssi on eräänlainen invarianssi. Vaikka anarkistinen ajatteluperinne joutuu umpikujaan pyrkiessään välttämään kaikki oletukset, käännän itse kyseisen ilmiön *elävän elämän* ominaisuudeksi. Tällöin elämisen tapahtumaan sitoutuminen on muutokseen sopeutumista ja eläminen on puolestaan muutoksen hallitsemista.

Margolis muistuttaa, että kreikkalaiset kyllä harkitsivat invarianssin kiistämistä, mutta päätyivät kuitenkin hylkäämään ajatuksen. Tämä taas johti siihen, etteivät he teoretisoineet historian

muutosta sui generis -tapahtumana, mikä on fysikaalisessa luonnossa tapahtuvasta muutoksesta perustavasti poikkeava tapahtuma. Historia on Margolisin (HTCW, 182 - 183) mukaan erityinen muutoksen muoto, joka määrittelee vain tietyt, siihen sopivat muutosilmiöt. Mikäli historia ajatellaan näin biologin rinnalla tapahtuvaksi, mutta itsenäisen kehityskaaren omaavaksi tapahtumaksi (sui generis), ilmiön merkittävyys perustuu sen Intentionaalisuuteen. Toisaalta historian läpi tarkasteltuna myös Intentionaalinen kerää sitä tukevaa ainesta ympärilleen: kulttuurinen on emergentti, koska on olemassa kulttuurisia entiteettejä (esimerkiksi henkilöitä ja taideteoksia), mutta kulttuurinen saa muodon, joka on sui generis, koska sen muodostavat entiteetit ovat Intentionaalisia. (ibid & HTCW, 208; Margolis 2001, 37.)

Lähestymistapa, joka korostaa historian itsenäistä ja Intentionaalista kehityskaarta fysikaalisen todellisuuden rinnalla johtaa kokonaisuudessaan siihen, että (i) kulttuurinen todellisuus yleensä on emergentti sui generis fysikaalisesta ja biologisesta todellisuudesta, (ii) kulttuurisen todellisuuden ilmiöitä voidaan tarkastella ainoastaan Intentionaalisina tapahtumina (esimerkiksi kuvaavina, ilmaisevina, kielellisinä, semioottisina, symbolisina, retorisisina, tyyllisinä, historiallisina, institutionaalisina, perinteikkäinä ja sääntöjä noudattavina) ja (iii) kulttuuriset entiteetit ovat erottamattomasti sulautuneet (embodied) varsinaisiin fysikaalisiin ja biologisiin entiteetteihin ja omaavat sellaisia ominaisuuksia, jotka ovat erottamattomasti vuorovaikutuksessa näiden biologisten ja fysikaalisten ominaisuuksien kanssa (Margolis 2001, 35). Seuraukset ovat invariantin todellisuuden näkökulmasta kohtalokkaat, sillä kulttuurin ollessa Intentionaalisten henkilöiden tulkinnalle alistuva emergentti sui generis, tieto yleensä on Intentionaalinen tila (HTCW, 241).²¹ Tällöin esimerkiksi relativismin ja historisismien ensisijaisuuden kieltäminen on objektiivisuuden kontekstissa mahdotonta (Margolis 2001, 37).

1.1.5 Teoreettisen viitekehyksen kriittinen tarkastelu

Teorian ja koko maailmankuvan rakentaminen henkilöiden kannattamille perustoille on eräs haaste. Kollektiivisen perustuessa vain konsensukseen sopivan sosiaalisen konstruktion luominen on täysin henkilöiden vastuulla eikä esimerkiksi tieteen, valtion, kirkon tai jonkun muun auktoriteetin. Tällöin pragmaattisuus on teorian ainoa vakuus ja tämäkin inhimilliselle määrit-

21 Huom.: Mikäli tieto yleensä on Intentionaalinen tila, on johdonmukaista ajatella, ettei todistukset ole enempää kuin sopivaa perustelua, siis eräänlaista retoriikkaa. Mitä, koska ja miten kukin saa, liittyy juuri tällä tavoin perustavalla tavalla Intentionaaliseen. Tietyissä hegemonisissa tieteen kontekstissa tämä saattaa olla itseään nilkkaan ampumista, mutta tiedon ja Intentionaalisen sidoksen oivaltaminen voi sekä rikastuttaa että puhdistaa ajattelua. Mainittakoon lisäksi, että kyseinen malli tiedon luonteesta tukee erinomaisesti esim. Jürgen Habermasin tiedonintressi-teoriaa laajemmista lähtökohdista käsin.

telylle – siis ei kovin yllättäen Intentionaalille alisteinen.

Toimiakseen jouhevasti kulttuurisen realismin voidaan katsoa vaativan jotain Emmanuel Lévinasin (1996) kasvoja vastaavaa viitekehystä, jossa jokainen ihminen ylipäänsä voi ja saa olla oma itsensä – henkilö. Parhailtaan vaatimus tuntuu hyvin kaukaiselta, vaikka näin 2000-luvulla verkko tekee ihmisten henkilökohtaisesta elämästä huomattavasti läpinäkyvämpää. Henkilö on kuitenkin paljon enemmän kuin visuaalinen ja auditiivinen representaatio tai raaka data. Lisäksi henkilö on Intentionaalinen ja tätä inhimillistä ominaisuutta on hyvin hankalaa jähmettää elävän elämän ulkopuoliseen kontekstiin. Toisaalta elämiseen sitoutuminen vaatii huomattavaa vastuuta, mikä on käytännössä vetoamus kollektiivisuudelle. Konsensuksen luominen siirtyy nyt keskiöön.

(1) Physical nature and culture are distinguished primarily in terms of what lacks and what possesses Intentionality; hence, the cultural is sui generis and cannot be reduced to the physical; (2) cultural entities are embodied in natural or physical entities and their properties are correspondingly incarnate in natural or physical properties; hence, cultural entities exist in the same sense physical objects do and their properties are as real as physical properties are; (3) Intentional properties are inherently interpretable, determinable but not determinate in the way we suppose physical properties are; hence, whatever we believe the logical features of truth-bearing discourse are (when addressed to physical entities), it must be clear that physical exemplars are not likely to provide the best or even suitable paradigms for defining objective discourse about cultural entities; (4) the individuation and numerical identity of (adequated) cultural entities differ markedly from the individuation of physical entities, and their “natures” accordingly are such that we cannot defend any principled distinction between discerning and imputing natures (or properties) to them; hence, the description of cultural entities is already interpretive or imputational; and (5) the objective ascription of Intentional properties is compatible with conceding divergent imputations (or descriptions) that, applied to physical objects, would produce contradiction and paradox; it is also such that objectively imputed properties may actually be altered by the ongoing process of interpretation and reinterpretation; hence, the criteria of objective description cannot be the same in nature and culture, though they are logically reconcilable. (Margolis 2001, 145–146.)

Yhteiskunnallisesta (konsensuaalisesta/kollektiivisesta) näkökulmasta kulttuurisessa realismissa on vahvasti kyse siitä, minkälaisia elämisen muotoja – Lebensformen – Intentionaaliset henkilöt voivat luoda. Esimerkiksi tieteellisyys kiinnittyy tällöin kulttuuristen ilmiöiden käsittelyyn ja käsittämiseen yhteisesti ymmärrettävällä tasolla. Kuten Margolis ylempänä toteaa, objektiivisen kuvauksen tapahtuma ei voi olla yhtenevä luonnon ja kulttuurin kontekstien välillä, vaikka

näiden looginen yhteys on myös sovitettavissa. Kulttuuriset ilmiöt ovat siis määriteltävissä, mutta ne eivät ole fysikaalisessa todellisuudessa määrättyjä. Vastuu on näin ollen tulkitsijoilla, Intentionaalisilla henkilöillä, jotka suuntautuvat menneisyyteen, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen.

Progressivismiin ollessa kestäväntöntä jäljelle jää elämisen muotojen kestävyys. Pidän itse tätä kulttuurisen realismin vahvimpana oivalluksena: elämisen muotojen ja Intentionaalisten ihmisten vuorovaikutuksessa jatkuvasti keskenään koko kulttuurin tila paljastuu hetkessä. Tällöin keskeistä ei ole se, minkälaiseksi kulttuuri kehittyy nykyisten elämisen muotojen kontekstissa, vaan se, minkälaisia elämisen muodot ovat koko kulttuurin kontekstissa juuri nyt. Tätä ideaa voidaan taas hyödyntää kulttuurin tarkastelussa yhtenä kokonaisuutena. Johtopäätösten tekeminen tapahtuu näin ollen tarkastelemalla elämisen muotoja, ja tarkastelusta voidaan luoda myös synteesi. Mikäli tulevaisuuteen suuntautuminen tarkoittaa nyt elämistä – mikäli merkityksen kiinnekohta sijaitsee elävässä elämässä eikä kuolemassa – elämisen muotojen kestävyys on tarkoituksenmukaista.

Vaikka kommunikointi on teknologian kehittämisen myötä vain yksinkertaistunut, henkilöiden välinen vuorovaikutus on luonnollisen kilpailun määrä huomioon ottaen edelleen varsin nuivaa. Uusliberalistinen²² puolustuspuhe vaurauden puolesta ei ilmeisesti tällä henkilömäärällä voi toteuta kaikkien ihmisten kohdalla, jolloin tehokkuus ja kilpailukyky ovat ainoat muutoksen hallintakeinot. Esimerkiksi tällaista tilannetta voidaan tarkastella wittgensteinilaisen Lebensform-perspektiivistä, ja tilanteen kestävyys voidaan myös kyseenalaistaa. Kuitenkin kulttuurisen realismiin ollessa relativistinen teoria, sen avulla ei voida ottaa suoraan, siis ensimmäisen asteen diskurssin viitekehyksessä, kantaa aksiologisiin kysymyksiin ja ongelmiin.

22 Esim. Risto Rinne (2005) tiivistää uusliberalismin koulutuspoliittisessa ja sosiologisessa viitekehyksessä seuraavalla tavalla:

Uusliberalismi on nykymuodossaan angloamerikkalaisen hyvinvointivaltiomalliin liittyvä talousoppi, joka on ulotettu koskemaan niin koulutusta kuin muitakin yhteiskuntaelämän aloja ja joka on laajentunut ylikansallisten järjestöjen kuten Maailmanpankin, mutta myös OECD:n ja Euroopan unionin keskeiseksi oppirakennelmaksi. Jo itse käsite herättää keskustelua ja ristiriitoja, ja siitä myös puhutaan erilaisissa yhteyksissä eri nimin. Suomessa monet vierastavat koko käsitettä. Arkikielessä kärjistynein uusliberalismi tunnetaan parhaiten "reaganismina", "thatcherismina" tai "Uuden Seelannin mallina". Oleellisia uusliberalismin tunnusmerkkejä ovat markkinat, vapaa kilpailu, valinnanvapaus, yksilöllisyys, joustavuus, omaehtoisuus, yrittäminen ja uudet hallinnan muodot. Uusliberalistinen ajattelu on tähännyt julkispoliittisen päätöksenteon areenan kaventamiseen erityisesti siltä osin kun yhteiskunnallisen tasa-arvon ja kansallisen yhtenäisyyden tavoittelu on rajoittunut kansallisten ja etenkin kansanvälisten markkinavoimien vapautta. Uusliberalismi on oleellinen osa käynnissä olevaa globalisaatiokäytännöstä. Lähtökohtana on, että yksilö itse tietää parhaiten, mikä hänelle on hyväksi ja tekee tämän pohjalta itsensä kannalta parhaat, mahdollisimman rationaaliset valinnat. Koulutuksen maailman kaikilla tasoilla tämä tarkoittaa, että yksilöt ja heidän vanhempansa valitsevat itse vapaasti niin koulutusreitit ja koulut kuin oppimisen sisällöt. Poliittisen retoriikan tasolla juuri vanhempainvallan (parentocracy) lisääminen mielletään itsensä toteuttamiseksi painotuksen ollessa ajatuksessa "yksilöllisestä investoinnista Minä Oy:n tulevaisuuteen".

Kulttuurisen realismin ottaessa huomioon myös toisen asteen diskurssin kentän se toimii alusta asti ikään kuin syvemmistä lähtökohdista ponnistaen.

Kulttuurisen realismin soveltaminen on ehkä mielekkäintä juuri tutkimuksessa, koska kyseisessä elämisen muodossa tietty tarkkuus on eräs konsensuksen tasolla hyväksyty lähtökohta. Sen sijaan teorian soveltaminen esimerkiksi poliittiseen kontekstiin on haastavaa, koska tämän kontekstin diskurssi tapahtuu usein kulttuurisen realismin termein ensimmäisellä tasolla. Siispä kulttuurisen realismin teoria on herkkä ontumaan sellaisissa ympäristöissä, joissa tietyt kulttuuriset konventiot otetaan vastaan annettuina. Toisaalta kääntämällä kolikon puolta avautuu mahdollisuuksien kenttä: teoria, jonka avulla voidaan ottaa kantaa tietoteoreettisiin ongelmiin ja kysymyksiin, on poikkeuksetta likvidi teoria.

Ihmisten henkilökohtaiset elämänkaaret ovat hyvin erilaisia. Vaikka lähes kaikkien henkilöiden tarinoissa olisi uurteita, sirpaleita ja lommoja, jotkut tarinat ovat särkyneempiä kuin toiset. Henkilöllisyyden toimiessa ihmisen voimavarana ja pääomana kulttuurisen realismin teoria sopii erityisesti vankan ja kokonaisen henkilökohtaisen taustan omaavien ihmisten maailmankuvaan. Tällöin on syytä kiinnittää huomio sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiin yleensä. Todellisuus, joka perustuu vahvasti henkilöllisyyksien varaan, on varsin individualistinen todellisuus. Huolimatta siitä, että kollektiivisuus ja konsensuaalisuus olisivat saman todellisuuden reunaehtoja, todellisuuden yksilöityminen asettaa ihmisille vaateita. Ollakseen ylipäänsä henkilö, ihmisen on tunnistettava ja tunnustettava oma paikkansa yhteisössä sekä henkilökohtaisesti että kollektiivisesti. Henkilöiden ollessa eräänlaisia artefakteja ihminen on oma itsensä vain sosiaalisen konstruktion raameissa. Jatkuvan muutoksen paineessa tehtävä voi olla haastava – varsinkin silloin, kun yhteiskunnassa on muutenkin ahdasta.²³ Esimerkiksi vanhusten poissaolo yhteiskunnan arjesta on erinomainen esimerkki sosiaalisesta ahtaudesta.

Margolin kulttuurisessa realismissa moraalit ja moraalinen toimivat samalla mekanismilla kuin Lebensformen: ne takaavat *sittlich*-ehdot²⁴ samalla kuin määrittelevät niitä (HTCW, 266). Normit, arvot ja objektiivisuus yleensä takaavat siis kulttuurisen realismin realistisen ulottuvuuden. Näitä ei kuitenkaan voida ymmärtää todellisuuden eksternalistisina ominaisuuksina, se ei sopisi symbioosiin. Siispä arvot ja normit ovat todellisia siinä määrin kuin ne ovat *sittlich*: konsensuaalisesti juurtuneina historiallisten elämisen muotojen käytännöissä ja ”objektiivisesti”

23 Vaikka länsimainen yhteiskunta ei toimi vielä täysin teknokraattien voimavaroilla, muiden henkilöiden ollessa eräänlaisia hylkiöitä, Kurt Vonnegut ennusti *Player Piano* (1981) teoksessaan varsin onnistuneesti mm. 2000-luvun kehittyneiden talouksien tiettyä yhteiskunnallista tilaa.

24 Ylläpitääkseen yhteyttä Wittgensteinin Lebensform-teoreemaan Margolis käyttää moraalista saksankielistä termiä *sittlich*.

vahvistettavissa ensimmäisen asteen diskurssissa (HTCW, 265–266). Tällöin *sittlich* on kollektiivisesti (konsensuaalisesti) todellista ja sisältyy perustavalla tavalla elämisen muotoihin (HTCW, 280).

Intentionaalisen arvottaminen tapahtuu aina *Lebensformen* konteksteissa, jolloin objektiivinen näkökulma on siinä määrin perustava kuin henkilöt sen yhdessä sopivat. Esimerkkinä vaikkapa metsien hävittäminen: trooppisten sademetsien kaataminen Etelä-Amerikassa, Afrikassa ja Polynesiassa saattaa tuntua pohjoisella pallonpuoliskolla ihmeelliseltä, mutta alueiden väestölle se on elinkeino. Toisaalta sama esimerkki paljastaa Intentionaalisen kauaskantoiset vaikutukset: sademetsien kaataminen vaikuttaa ilmavirtoihin ja tämä on yhdistetty nyt Pohjois-Amerikassa ja Euroopassa yleistyneisiin myrskyihin. (Delire, Behling, Coe, Foley, Jacob, Kutzbach, Liu & Vavrus 2001; Nogherotto, Coppola, Giorgi & Mariotti 2013.) Näin esimerkiksi yksittäisten henkilöiden elämänkaaret, metsä- ja kalusteteollisuus sekä luontoäiti linkittyvät kauniiksi synteesiksi, jonka kokonaiskuvan tarkasteleminen on aina tietyllä tavalla polarisoitunutta, eli *lebensformilich*.

1.2 TAIDE KULTTUURISEN REALISMIN POSITIOSTA

Viimeistään tässä vaiheessa on ymmärrettävää, että kulttuurinen realismi sulkee pois sekä taiteen essentialistiset teoriat että sellaiset taiteen määritelmät, jotka osuvat kyseisen teorian termin ensimmäisen tason diskurssin kenttään – esimerkiksi taiteen institutionaaliset teoriat. Nyt on myös huomioitava, ettei kulttuurisen realismin kontekstissa taidetta voida erottaa taideteoksista, sillä (i) se, mikä on olemassa, on materiaalista, ja (ii) se, mikä on todellista, ei voi olla todellista ilman olemassa olevaa (HTCW, 119). Näin ollen kulttuurisen realismin viitekehyksessä taiteen nominalistinen erottelu tekisi taiteesta transsendentaalisen. Tosin on syytä huomata, että taide voi kuitenkin olla ilmiö, joka omaa kulttuurista itsenäisen tapahtumakaaren. Kielen tasolla tapahtuva *de re* ja *de dicto* -erottelu on siis myös taiteen kontekstissa olennaista: vaikka taide ja kulttuuri nivotaan tietyissä konteksteissa yhteen eräänlaiseksi symbioosiksi, voidaan kuitenkin perustellusti johtaa, että kyse on eri ilmiöistä ja kokonaisuuksista.

Intentionaalisuuden kieltäminen aiheuttaisi itsen olemassaolon kieltämisen: ilman Intentionaalisuutta merkityksenanto olisi mahdotonta; ilman merkityksenantoa aika-avaruudessa yleensä ei olisi eroja. Ei siis ole ehkä kovin nokkelaa, mutta kulttuurisen realismin raameissa Intentionaalisuus on varsinainen liisteri myös taiteen kohdalla. Toisaalta henkilöiden olemas-

saolon hyväksyminen aiheuttaa sen, että historian tai taiteen todellisuutta ei voida kiistää (Margolis 2001, 153). Kumpikin on elimellinen osa inhimillistä (ja todellista) kertomusta. Taiteen voidaan katsoa olevan perustava tekijä inhimillisen kontekstissa, koska (i) se on Lebensform, jolla on pitkät perinteet merkityksen korostamisessa, ja (ii) se on Lebensform, joka herkästi motivoi henkilöitä merkityksenantoon.

The real power of symbolic communication lies in its creative and constructing power. Since symbolic representation is intrinsically compositional, there is no upper bound to the compositional complexity of a symbolic representation. A whole novel can be used to convey a sense of unique life experience, a research paper full of equations can be used to present a subtle but elegant idea about physical relationships, a joke can offer a new and curious way to represent an old assumption, and so on. (Deacon 1997, 312.)

Kysymys kuuluu: Mitä kaikkea taiteen avulla voidaan välittää? Kysymys voidaan kääntää myös toisinpäin: Onko ylipäänsä olemassa sellaista, mitä ei voisi taiteen avulla välittää? Margolis ymmärtää kulttuurisiksi entiteeteiksi esimerkiksi henkilöt, taideteokset, tekstit, tietyt toiminnalliset konventiot (maksusuorituksen, vilkun käytön liikenteessä ja tanssiesityksen), sanat ja lauseet, tarinat/historiikit ja sellaiset. Tästä Margolis johtaa, että kulttuurisia entiteettejä erottaa niiden urat (careers) tai elämänkaaret, jolloin kaikilla kulttuurisilla entiteeteillä on myös henkilökohtainen historiansa. (HTCW, 142.) Kuten ylempänä todettiin, kulttuuristen entiteettien yksilöiminen ja numeerinen identiteetti eroavat tällöin fyysikaalisten entiteettien samanlaisesta määrittelystä, koska tapahtumaan implikoituu tulkinta. Symbioosin horisontissa voidaan nyt todeta, että taide on mahdollista merkityksenannon ja tulkinnan raameissa. Se voidaan myös kulttuurin kontekstissa erottaa itsenäiseksi kontekstiksi tai ilmiöksi, koska yksinkertaisesti kontekstualisointi taiteen horisontissa on ollut ja on edelleen olennainen osa kyseisen ilmiön kehityskaarta.²⁵ Siinä määrin kuin ajattelu yleensä on historiaa, taiteen ajattelu on taiteen historiaa.

I would say: (i) that artworks are real but have significantly different natures from those of physical entities; (ii) that their natures include a range of properties that disallow any criterial or epistemic disjunction between “perceiving” and “imputing” (or between “describing” and “interpreting”) the objective properties of given artworks; (iii) that the “objectivity” of all referential and predicative discourse cannot but take a constructivist form, so that invoking (ii) in cultural contexts is not questionbegging; (iv) that admitting (ii) and (iii) makes it impossible to disallow the pertinence of a relativistic account of objective (truth-)claims; (v) that

25 Esim. myytti Oidipuksen kohtalosta on tunnistettavissa elokuvassa *Incendies* (2010). Vaikka aika on edennyt, Oidipuksen kesto jatkuu ja muotoilee edelleen taiteen paradigmaa.

acknowledging the reality of physical entities in general presupposes and entails the reality of cognizing selves (persons, ourselves); and (vi) that what distinguishes artworks from physical entities is generically the same as what distinguishes selves from physical entities (the members of *Homo sapiens*), however specifically different selves and artworks (or other cultural entities) may be from one another (for instance, in possessing or lacking consciousness). (Margolis 2001, 136.)

Vaikka Intentionaaliset attribuutit ovat sulautuneena fysikaalisiin objekteihin, ne ovat muuttuvia, koska ne ovat tulkittavia (Margolis 2001, 149). Tulkinta ja merkityksenanto ovat dialektisessa vuoropuhelussa keskenään, mutta kulttuurisen realismin perspektiivistä olennaisinta on etenkin vuoropuhelussa tapahtuva tekstualisointi. Henkilöiden voidaan katsoa olevan itsetulkinnallisia entiteettejä, eräänlaisia tekstejä, jotka muotoutuvat jatkuvasti uudelleen oman reflektiivisen toimijuutensa paineessa (HTCW, 255–256). Todellisen ollessa edelleen lähinnä ymmärrettävää, henkilöille koko universumi on tekstualisoitavissa – tai Deaconin sanoin luovasti symbolisoitavissa – ja tällä tavoin siis myös ymmärrettävissä. Tulkinta, tekstualisointi ja ymmärrys ovat näin erottamattomassa yhteydessä. Vaikka symbolisointi, kielelistäminen tai tekstualisointi eivät välttämättä takaa ymmärrystä, tulkinnan saattaminen symboliseen muotoon voidaan mieltää varmimmaksi tavaksi synnyttää ymmärrys. Näin ollen ymmärrystä yleensä voidaan tarkastella symbiotisoituneiden kognitiivisten kykyjen emergenttinä, joka syntyy erityisesti tekstualisoinnin seurauksena.

Certainly it is clear that, unlike what may be argued regarding physical objects, cultural phenomena (language, artworks, institutions, practices) cannot have their properties “apart” from human selves or human societies, in the sense in which we say physical objects are “independent.” The Intentional properties of cultural things do not, for that reason, depend arbitrarily on whatever any one or several of us suppose they are. They may rightly claim some sort of objectivity; yet even the existence and nature of human selves (the enlanguaged, encultured, “second-natured” members of *Homo sapiens* who acquire, in infancy, the aptitudes that mark them as, and transform them into, the cultural “artifacts” we call selves or persons) cannot possibly be what they are, entirely “apart” from the similarly second-natured societies in which they are first formed: I would say, “uttered.” (Margolis 2001, 137–138.)

Vihdoin on olennaista tuoda esille, että kulttuuriset ilmiöt (tai entiteetit) ovat (i) todellisia, yhtä todellisia kuin fysikaaliset ilmiöt, (ii) vaikuttavia sekä fysikaalisissa että kulttuurisissa konteksteissa, (iii) ovat perustavanlaatuisia, koska pitävät sisällään Intentionaalisia ominaisuuksia ja (iv) päteviä perusteita tulkinnallisen ja legitimoivan tapahtuman objektiivisen määrittelyn oikeuttamisessa, joka poikkeaa arkikokemuksesta (Margolis 2001, 140). Kulttuurista

on mahdotonta vähätellä, koska on Intentionaalinen. Intentionaalista ei voida kieltää, koska Intentionaalisen kieltäminen kiistäisi itsemme. Ilman itseä ei ole merkityksenantoa ja ilman merkityksenantoa aika-avaruus on pelkkä tyhjiö. Näin taide asettuu sosiaalisen konstruktion välityksellä korostamaan todellista, siis osoittamaan merkityksellistä. Henkilöllistyneet ihmiset luovat siis taiteen yhdessä, vaikka konteksti saattaa olla hyvin rajoittunut ja rajoittava.

1.2.1 Taidekasvatuksen suhde kulttuurisen realismin teoriaan

Mikäli Margolisin "Ajattelu on historiaa" -teesi ja siitä johtamani "Taiteen ajattelu on taiteen historiaa" -teesi osoittavat tiettyä todellisuuden tilaa, sekä historia että taidehistoria eräänlaisina realistisina eepoksina sulkeutuvat sellaisinaan pois teesien varsinaisesta sanomasta. Tällöin on kuitenkin huomioitava, ettei historisismi sanele kollektiivisia tai konsensuaalisia välttämättömyyksiä popperilaisessa merkityksessä, vaan ainoastaan erottelee elämisen muotoja ja niiden tulemia analyttisesti.²⁶ Pyöräyttämällä taas teesit toisinpäin muotoon "Historia on ajattelua" ja "Taiteen historia on taiteen ajattelua" teesien sanoma myötäilee Margolisin historisismien ideaa sujuvammin. Margolis soveltaa historisismia hänen käsitykseensä konstruktivismista ja symbioosista, joilla kummallakin on siis sekä vaikutus että velvollisuus elämisen muodoissa (HTCW, 186). Historisismi on näin ollen katsaus elämisen muotoihin, jossa tarkastelun perspektiivi luodaan sisältä päin, endogeenisesti.

Sitoutuminen elämisen tapahtumaan on yhden henkilön kohdalla oman elämänkaarensa tai uransa kirjoittamista. Elämme tulevaisuuteen, joten hetkessä "piehtarominen" ei voi olla pysyvä tila, vaikka pysyvyys on jo valmiiksi kiistetty. Päämäärien sfäärin voidaan katsoa olevan ääretön, jokaisella ihmisellä on mahdollisuus olla yksilö. Tällöin on olennaista huomata, min-kälaisessa ympäristössä henkilökohtaiset tavoitteet ja päämäärät voivat ylipäänsä olla mahdollisia. Ympäristö on puolestaan poikkeuksetta yhteinen tila, jolloin kollektiiviset päämäärät ja tavoitteet ajankohtaistuvat.

Paul Gauguinin maalaus *D'où venons-nous? Que sommes-nous? Où allons-nous?* (1897) kysyy nimikkeessään suomeksi: "Mistä tulemme? Keitä olemme? Minne menemme?" Kulttuurisen realismin viitekehyksessä kysymyksen painoarvoa ei voida vähätellä, sillä juuri nämä tai vastaavat kysymykset muotoilevat koko toisen asteen diskurssin kenttää, ja

26 Tarkoitan popperilaisella historisismilla elämän syklien (life cycles – jotka ovat merkitykseltään verrattavissa Margolisin Lebensformen käsitteeseen) mieltämistä teleologisina (invariantteina) malleina. Margolisin historisismi on taas elämisen muotojen tarkastelua keston näkökulmasta. Ks. Popper 1957.

muotoilevat sitä siis jatkuvasti. Samat kysymykset luovat kulttuurisella tasolla tietyn tietoteoreettiset pohjan, joka sopeutuu ja muovautuu myös elämisen muotoihin. Kysymyksiin vastaamisen voidaan katsoa sekä yksilön että yhteisön kohdalla eettiseksi velvollisuudeksi ja vastaukset palautuvat lopulta niihin tapoihin, joiden varassa inhimillinen elämä purkautuu. Ilman kulttuuria, juuria ja ajatteluperinteitä ihminen on lähinnä "maailmassa sätkivä lihakasa". Sekä kulttuuri että henkilöllisyys vaativat historiaa, siis ajattelua. Taiteen motivoiva vaikutus merkityksenantoon ja taiteen pitkät perinteet merkityksen korostamisessa voidaan yhdessä tulkita merkittäväksi inhimilliseksi voimavaraksi. Taiteen avulla voidaan selvittää, mistä tulemme ja keitä olemme, sekä hahmotella sitä suuntaa, minne menemme.

Oman tutkimukseni kannalta taiteen välineellinen arvo on keskeisessä roolissa. Tämä ei kuitenkaan sulje pois taiteen muita arvoja, jotka ovat tietyissä Lebensformen konteksteissa huomattavasti olennaisempia kuin taiteen välineellinen arvo. Ihmisen peilatus maailmaa itseensä koko todellisuus voidaan ymmärtää olevan olemassa lähinnä ihmisten hyödyntämiselle alisteisena.²⁷ Näin ei kuitenkaan tarvitse olla ja taide voi olla esimerkiksi kokemus John Deweyn tarkoittamassa merkityksessä (Dewey 1958). Tällöin taide yleensä ei ole väline yleensä, vaan taide *on* kokemus. Näin Deweyn teoria voidaan ymmärtää redundanttina kannanottona sekä taiteeseen sisältyvästä kokemuksesta että taidekokemuksesta, mikä sopii erinomaisesti kulttuurisen realismin holistisiin ja kontekstuaalisiin perustoihin. Kuitenkin juuri taiteen välineellinen arvo johdattelee taiteen nyt taidekasvatuksen viitekehykseen.

The main lines of the argument are now quite clear: texts are artifacts existing in cultural space, possessing real Intentional structures ("meanings", if you wish) apt for continual interpretation. But if Platonism is indemonstrable, if reference and predication are historicized and lebensformlich, if selves and their cognizing aptitudes are similarly formed, then the conditions for understanding individuated texts are inseparable from the conditions by which we understand ourselves. But if so, then understanding the meaning of texts cannot fail to be objective (that is, cannot fail to provide for objectivity) since there is no viable notion of what it is to be a competent self deprived of such fluency. To interpret "correctly" the artifacts of human life (texts, if you please) – thoughts, actions, speech, artworks, histories, institutions – is simply to function as an exemplary self. (Margolis 2001, 181.)

Teesi "Taiteen ajattelu on taiteen historiaa" voidaan eksplikoida myös seuraavasti: "Ajattelu implikoituu taiteeseen". Kyse on tällöin siitä, että taiteen tulkitsemisen kautta todellisuus avautuu tai paljastuu henkilöille tavalla, jota voidaan hyödyntää kasvatuksellisissa tarkoituksissa.

27 Kulttuurista realismia voidaan tulkita niin, että ihmiset ovat henkilöinä suuntautuneita todellisuudelle, jolloin maailmaa ei tarvitse alistaa ihmisen utilitarismille.

perissä. Kulttuurisen realismin näkökulmasta taiteessa ei varsinaisesti piile mitään kasvattavia ominaisuuksia, vaan taiteen kasvattava ulottuvuus on Intentionaalisen henkilön ”hyppysissä”. Näin ollen myös vastuu elämiseen sitoutumisesta on ihmisellä itsellään, vaikka yhteiskunta voi toimia tukipilarina. Olennaista on tällöin tiedostaa yhteiskunnallinen vaikutus sen eri konteksteissa: vaikutus voi olla myös ihmistä lamauttava, jolloin juuri sitoutuminen elämisen tapahtumaan ontuu.

1.2.2 Taidekasvatus (talous)poliittisten päämäärien välikappaleena

Aloitan teoreettisen viitekehäkseni viimeistelyn kysymyksellä: Mikä oikeastaan vaivaa konsensusta? Ytimekäs vastaus asettamaani kysymykseen on: Konsensus on lebensformlich. Varsinainen ongelma on siinä, ettei maailma tai todellisuus ole henkilöille paljas, siinä merkityksessä kuin Margolis viittaa tähän läpinäkymättömyyden (intransparency) käsitteellään. Diskurssi yleensä on siis tietoteoreettisesti kontekstisidonnaista, mahdollisesti tiettyyn muotoon muotoutunutta, osittain käsittämätöntä, sisältäpäin (endogeenisesti) läpitunkematonta, läpinäkymätöntä, tulkintaa vaativaa ja kykenemätöntä ylläpitämään kiistattomia (apodiktisia) väitteitä, jotka koskevat alkuperää, totaliteettia tai ehdottomuutta. (HTCW, 86–87). Ihmisen kognitiivisten kykyjen ollessa symbioosissa todellisuuden kanssa diskurssi on lebensformlich. Kuitenkin on syytä korostaa – ja korostaa painottaen – että elämisen muodot eivät ole mikään veruke, joka toimii aina ja kaikkialla viimeisimpänä ja vahvimpana argumenttina tai oljenkortena.²⁸ Lebensformen ovat ”vain” kulttuuristen konventioiden vyyhtejä, siis sekä käsitteellisiä että käytännöllisiä malleja ja toimintatapoja, joiden varassa henkilöt elävät kollektiivisia ja henkilökohtaisia elämiään.

Tällöin konsensusta vaivaa poikkeuksetta itseriittoisuus.²⁹ Tiettyjen kulttuuristen konventioiden ottaminen annettuina synnyttää itsestäänselvyksien ilmapiirin, jota ruokitaan kollektiivisella hyväksynnällä. Näin itseriittoisuus muuttuu (itse)tuhoiseksi tilaksi, koska siihen sisältyvät itsestäänselvydet haittaavat todellisuuden tulkitsemista ja näin ollen myös ymmärtämistä yleensä. Institutionaalaisella kentällä tämä on herkästi havaittavissa ja koulutuspoliittisten kysymysten kohdalla aina erittäin ajankohtaista. Sukupolvet kasvatetaan, siis sopeutetaan

28 Esim. kansanmurhia, tai mitään muitakaan tekoja, ei voida perustella elämisen muotojen tulemina, niitä voidaan ainoastaan avata ja ne voidaan ymmärtää Lebensform-käsitteen kautta ja avulla.

29 Tätä voisi nimittää tiedon paradoksiksi: Margolis (HTCW, 95) perustelee, että legitimaatio on eräs rationalisoinnin muoto; tästä voidaan johtaa, että kollektiivisesti jaettu tieto (general communicable knowledge) yleensä on todellisuuden järjestämisen tapahtumaan perustuva yhteisymmärrys, joka erääntyy todellisuuden muutoksen yhteydessä.

todellisuuteen, jolloin kasvatusta ja samalla koko kulttuuri *luodaan*. Mikäli todellisuutta ei oleteta staattiseksi, tiettyyn maailmaan kasvattaminen on aina paradoksaalista. Varianssi huomioon ottaen kasvatusta vaivaavat ristiriidat ovat varsin helposti ymmärrettävissä.³⁰ Tosin on syytä huomata, että kulttuurisen realismin viitekehyksessä ihminen voidaan kasvattaa myös muutokseen. Väitän, että taidekasvatusta on juuri tässä erittäin vahvoilla.

Taidekasvatuksesta on esimerkiksi talouskasvuun varsin pitkä matka ja ilmeisesti juuri tätä myös kehittyneiden markkinoiden taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD ymmärsi kysyä (Winner ym. 2013). Taidekasvatusta joutuu siis talouspoliittisten päämäärien välillä kappaleeksi luovuuden vipuvoimalla. Luovuudella ollessa odotusarvo innovoinnissa ja innovoinnilla ollessa paikkansa tietoyhteiskunnan talouskasvussa, yhteys on mutkikas mutta selvä. En ota tässä tutkimuksessa kantaa innovoinnin rooliin talouskasvussa, enkä ylipäänsä kyseenalaista uusliberalistisia päämääriä. Pääpiirteissä hyväksyn sekä innovointiin sitoutumisen että talouskasvuun tähtäämisen eräinä aikamme kulttuurisina konventioina ja suhteutan näitä taidekasvatukseen vaikutuksiin ja taidekasvatukseen yleensä.

Niin sanotuksi institutionaaliseksi taidekasvatukseksi voidaan määritellä erityisesti laitoksissa toteutettava taidetoiminta, johon sisältyy kasvatuksellinen (tavoiterationaalinen) ja kehityksellinen (hyödynnettävissä oleva) motiivi. Näin ollen institutionaalisen taidekasvatuksen perinne rakentuu teollistuneen yhteiskunnan arvoille, joita on muotoiltu teollisuusvallankumouksesta lähtien. Tuloksena on utilitarismia puoltava traditio, joka on lähinnä yksi säie modernisoituneen yhteiskunnan apparaatissa. Vaikka taidetta on jo kotvan ajan käytetty kasvatuksellisissa tarkoituksissa korostamalla aikaa ja paikkaan sidottua merkityksellistä, taiteen välineellisyys institutionaalisessa muodossa on huomattavasti tuorempi ilmiö. Kuitenkin lukijan on syytä pitää mielessä, että taidekasvatuksen rajaamiselle lähinnä institutionaalisiin raameihin ei oikeastaan ole perusteita, sillä institutionaalisen taidekasvatuksen voidaan katsoa olevan vain rajoittunut ilmiö varsinaisesta taidekasvatuksesta ja *taiteesta* yleensä.

30 Tietty konsensus voi haitata myös tutkimusta ja sitä kautta koulutuspoliittisia linjauksia: ks. The Politics of Literacy Teaching: How "Research" Shaped Educational Policy (Allington & Woodside-Jiron 1999). Tutkimuksessa käsitellään kolmea kirjallisuuden opetusta erottelevaa teoreettista tutkimusta, jotka kaikki viittaavat lähteissään vaikutusvaltaisen National Institute of Child Health and Human Development tukeman ohjelman tutkimustuloksiin, mutta eroavat omissa tuloksissaan epäilyttävästi. Ilmeisesti Allingtonin ja Woodside-Jironin tutkimia tutkimuksia on kuitenkin käytetty tiettyjen koulutuspoliittisten linjausten tekemiseen. Kysymys kuuluu: Kuinka paljon vastaavaa "tutkimusta" on vuotanut esimerkiksi opetus suunnitelmiin yleensä?

2 AUKTORITEETTI TAIDEKASVATUKSEN KENTÄLLÄ

Taiteelle ja kulttuurille asetetut vaateet hyvinvoinnin toteutumiseksi ja jatkumiselle eivät ole kulttuurisen realismin viitekehyksessä selviö. Hyvinvoinnin rakentuessa parhaillaan lähinnä materialistisille perustoille on ristiriitaista olettaa, että taiteen ja kulttuurin vaikutus vahvistaisi samoja elementtejä, mikäli kulttuuri on alkujaan sui generis; kulttuurin ollessa Intentionaalista ei ole takeita siitä, että tämä resonoi automaattisesti materialistisen perustojen kanssa. Tässä vaiheessa on turvallista olettaa, että kulttuuri yleensä on inhimillisen elämän peruselementti, joka on kuitenkin pikemminkin *lisäarvo*³¹ kuin ehto. Näin ollen voidaan myös katsoa, että kulttuuri on utilitaristisesti turhaa, mikäli sitä ei valjasteta sellaisiin tarkoituksiin: esimerkiksi tehokkuus ja kilpailukyky ovat kulttuurisia konventioita, joilla voidaan selvästi varmistaa taloudellinen vakaus ja vauraus. Muistaessa, että kulttuuri on Intentionaalista ja sui generis, kulttuurin valjastaminen tiettyihin päämääriin on luontevaa ja mahdollista mutta ei suoraviivaista ja yksinkertaista.

Tutkimusongelmani painottuu institutionaalisen taidekasvatuksen vaikutuksiin ja erityisesti laitostaiteen välineelliseen arvoon. On syytä epäillä, että esimerkiksi taloudellisten päämäärien tavoittamiseen on huomattavasti tehokkaampia keinoja kuin taidekasvatus tai tarkemmin: taidekasvatusta ei ole syytä liittää vahvojen odotusarvojen kera sellaiseen ympäristöön, jossa sillä on vain vähän pragmaattista arvoa. Vaikuttaisi siltä, että luovuus on edelleen riittävän mystinen ilmiö, että keinojen loppuessa sen varaan voidaan näppärästi rakentaa avunhuutoja. Vaikka on toki myönteistä toivoa, että harakka onnistuisi luovuudellaan irrottamaan sekä nokkansa että pyrstönsä irti tervatusta katosta, tällaiset uskomukset ovat sangen epämääräisiä ja pakonomaisia. En epäile, ettei ongelmia voisi ratkoa myös luovasti, mutta esimerkiksi luovuuden painottaminen ja vaatiminen silloin, kun eläkerahastot ovat alkaneet jo huveta, tapahtuma on pikemminkin verrattavissa ”raipan iskuun” kuin relevanttiin ongelmanratkaisukeinoon.³² Lisäksi sellainen diskurssi, joka luovuuden kohdalla painottaa lähinnä sitä itseään – siis luovuutta – olisi lähtökohtaisesti syytä hylätä. Mikäli luovuus ei ilmene kutsumalla, vaan toiminnan kautta, tämän järjestelmällinen erottelu ja jäsentäminen on tärkeää.

Nyt voidaan myös epäillä, että institutionaalisessa taidekasvatuksessa on kyse jähmeästä perinteestä, jonka perustat ovat varsin epämääräisiä. Tarjoamalla kuitenkin mahdollisuus luovaan

31 Huom.: tällainen lähestymistapa vääristää kuitenkin kokonaiskuvaa, joka on vasta rakentumassa. Mikäli kulttuurin ajattelee ilmiönä, johon inhimillinen ajattelu on implikoitunut, kulttuuri ei ole lisäarvo vaan esim. kestävän kulttuurisen kehityksen näkökulmasta ammennettava arvo sinänsä.

32 Joidenkin tutkimusten mukaan luovuus on vielä vähentynyt jälkimodernin aikana – puhutaan jopa luovuuden kriisistä; ks. esim. Shavinina 2013, 158–159.

toimintaan tapahtumaan sisältyy toivo siitä, että seuraava sukupolvi ajattelisi rikkaammin, olisi kyvykkäämpi ja osaisi tarttua napakammin edellisten sukupolvien aiheuttamiin ongelmiin. Tällöin varsinainen ongelma on jo olemassa olevat sukupolvet, jolloin kestävä kulttuurinen kehitys siirtyy keskiöön. Paradoksi syntyy siinä, että henkilöille todellista on lähinnä heidän henkilökohtainen elämänsä. Tulos on vahvasti solipsistinen – ymmärrys olemassa olevasta hämärtyy nyt vain sukupolvien aikajänteellä. Kulttuurisen realismin viitekehityksessä ilmiö on varsin luonnollinen, kyse on henkilöityneen todellisuuden myötä syntyvän maailmankuvan seurauksesta.³³ Juuri tämän johdannaisen vuoksi tarvitaan asennemuutosta, jota voidaan nimittää myös kestäväksi kulttuuriseksi kehitykseksi, ja mihin elämisen tapahtumaan sitoutuminen vahvasti liittyy.

2.1 TAUSTAT JA KYSYMYKSET

Vaikka säröjä on aina havaittavissa, oletan sitoutumisen elämisen tapahtumaan erääksi elinvoimaisen kulttuurin ominaisuudeksi. Tällöin tulevaisuuteen elämisen useamman sukupolven aikajänteellä voidaan katsoa olevan eräs elämisen muoto, mikä puolestaan pohjustaa kestävä kehitystä yleensä. Ymmärrän kestävä kehityksen kulttuurisen realismin viitekehityksessä pyrkimyksenä jatkamaan ei pelkästään inhimillistä vaan elävää yleensä hamaan tulevaisuuteen. Oletan myös, että kestävä kehitys on eräs vahva konsensuaalinen asiantila, siis kollektiivinen päämäärä. Näin eläminen on tarkoitus.³⁴ Nyt on kuitenkin huomioitava, että kestävä kehitys ja kestävä kulttuurinen kehitys ovat eri asioita. Mikäli kulttuurinen ja materiaallinen todellisuus resonoisivat automaattisesti keskenään, näiden erottaminen ei ehkä olisi edes mielekäästä. Kulttuurin ollessa Intentionaalista eroa on painotettava voimalla. Siispä myös kestävä kulttuurinen kehitys on luotava.

Psykoanalyysin perinteestä tuttu ajatus – jonka mukaan vain symboliset entiteetit (ihmiset) voivat kiistää sen, mikä on todellista, kun eläimet yleensä ottavat todesta myös sen, mikä ei ole todellista – on tärkeä huomio inhimillisen kontekstissa. Kulttuuri voi nimittäin laukaista itsetuhoisuutta, eikä ihminen tai pikemminkin henkilö välttämättä edes tiedosta tätä. Tällöin

33 Vrt. adoption: lapselle todellisia vanhempia ovat ne henkilöt, jotka ovat kasvattaneet hänet. Myös Kant on tässä ajankohtainen, tosin elämisen näkökulmasta voidaan katsoa, että hän meni epäilyissään (transsendentaalisessa idealismissaan) liian pitkälle. Vaikka todellisen ja olemassa olevan välillä on perustava ero, usein todellinen on merkityksellisempää kuin olemassa oleva. (Tosin myös "usein" ja "aina" eroavat perustavalla tavalla – viitaten edelliseen virkkeeseen.)

34 Huom.: Oman ajatteluni pragmatistisen pohjavire on nyt selviö, mikä ei sinänsä sovi tutkimukseni teoreettiseen viitekehitykseen, jossa neutraalisuus tai oletusten välttäminen on perustava lähtökohta. On myös syytä huomata, ettei esim. pyyteettömyyttä ole olemassa, mikäli elämisen tapahtumaan sitoudutaan.

tuhoisuus on henkilölle todellista, jolloin perspektiivin muuttaminen on usein raskas prosessi. Elämisen tapahtumaan sitoutuminen pyrkii estämään tämän ”vääristymän”: elämisen ollessa eräs perustavanlaatuinen tarkoitus kulttuurin laadun suhteuttamiselle on olemassa horisontti. Tosin riskinotto ja rajojen venyttäminen täydentävät elämisen kokemusta, jolloin kuvio ei ole aivan näin mustavalkoinen.

Tutkimuskysymysten kannalta on tärkeää painottaa, että vailla Intentionaalista merkitykset ovat tyhjiä merkityksestä; käsitteet itsenään eivät ole enempää kuin erojen järjestelmä. On myös syytä huomata eräs merkityksen ominaisuus: vaikka kulttuurisen realismin viitekehyksessä merkitykset ovat dynaamisia, merkitys on merkityksenannon hetkessä, ja näin ollen myös henkilöille hetkessä, staattinen. Tämä on tärkeä huomio konsensuksen muodostamisen kannalta, sillä konsensus on henkilöiden luoma artefakti, (kun tieto yleensä on Intentionaalinen tila). Lebensformen ovat puolestaan konteksteja, joiden viitekehyksissä tulkintaprosessi on mahdollista ja Intentionaaliset pyrkimykset, siis varsinaiset merkitykset tunnistetaan. Näin ollen merkitykset yleensä ovat utilitaristisesti hyödyttömiä niin pitkään kuin ne eivät palvele tiettyjä päämääriä tietyssä horisontissa. Päämäärät puolestaan asetetaan ja erityisesti tavoitetaan – merkityksillä on olennainen rooli tässä tapahtumassa. Näin esimerkiksi tutkimuksen tausta, tutkimuskysymykset ja päämäärät nivoutuvat lujasti yhteen.

Mainitsin johdannossa, että tutkimusprosessiani motivoi intuitiivinen käsitys, jonka mukaan taidetta ja taidekasvatusta puolustava argumentaatio on julkisessa ja poliittisessa (yhteiskunnallisessa) – mutta ei välttämättä akateemisessa – keskustelussa heikkoa ja epäjohdonmukaista. Käsitykseen sisältyy valmiiksi oletus taidekasvatuksen tarpeellisuudesta. Perustelin taidekasvatuksen tarpeellisuuden taiteeseen implikoituvalla ajattelulla, joka on kulttuurisen realismin näkökulmasta ehkä vahvin tarjolla oleva argumentti. Ajattelun ollessa historiaa ja tulevaisuuden sekä menneisyyden jatkuva vuorovaikutus tulkintaprosessin välityksellä liittyy ajattelun kestävään kehitykseen. Kulttuurin ollessa Intentionaalista, ja siksi itsenäisen kehityskaaren omaava tapahtuma, kestävä kulttuurisen kehityksen erottaminen itsenäiseksi kokonaisuudeksi on perusteltua ja olennaista. Tässä vaiheessa on selvää, että vastaamalla tutkimuskysymyksiini, pyrin legitimoimaan erityisesti taidekasvatusta. Tarkennettakoon myös, että pyrin legitimoimaan taidekasvatusta laajemmasta kuin institutionaaliseen taidekasvatukseen mahtuvasta näkökulmasta, mutta rajaan tutkimukseni analyysin institutionaaliseen taidekasvatukseen käytännöllisistä syistä.³⁵ Legitimoinnilla

35 Ongelma on siinä, että taidekasvatuksen perinteet ovat vielä varsin nuoria, eivätkä ne ole juurtuneet (länsimaiseen) kulttuuriin yhtä vahvasti kuin esim. matematiikan traditio. Ottaen kuitenkin huomioon todellisuuden jatkuvan muutoksen koen, että taidekasvatuksessa on valtavasti potentiaalia muutokseen

tarkoitin pyrkimyksiä saavuttaa kollektiivinen hyväksyntä argumentoimalla tässä tapauksessa taidekasvatuksen puolesta.

Jotta jotakin voitaisiin perustellusti puolustaa, tai jotta jokin voitaisiin järkevästi kiistää, on osoitettava jokin vankempi yhteys, joka on entisiä ajattelun perinteitä vahvempi, vakuuttavampi tai yksinkertaisesti toimivampi. Uudehkojen ilmiöiden äärellä on lisäksi raivattava tietä: on ylipäänsä osoitettava sellaista, mitä moni ei vaikuta huomaavan. Toki tieteen kentällä näkökulmien tarjoileminen on arkista, mutta pelkkien näkökulmien tarjoileminen ei riitä, mikäli taustalla sykkii jokin pyrkimys – esimerkiksi pyrkimys elää ja mahdollistaa tämä kulttuurin tasolla ikuisuuteen asti. Nykyisen tilan tiedostaminen on tärkeää silloin, kun ajatuksena on liikkua eteenpäin. Tämä onnistuu katsomalla taakse, minkä jälkeen etualan tarkasteleminen on huomattavasti näppärämpää, koska konteksti on tiedossa. Siispä:

(1) Minkälaiset intressit vaikuttavat taidekasvatuksen yhteiskunnalliseen asemaan?

(2) Minkälaisessa suhteessa taidekasvatuksen päämäärät ja taidekasvatuksen havaitut vaikutukset ovat keskenään?

Yhteiskunnalliset rakenteet voidaan luoda (autoritäärisesti) miksi tahansa, mutta Intentionaalisuuden hallitsemisen ja muovaamisen voidaan katsoa olevan perustavanlaatuisempaa.³⁶ Rakenteet ovat kulttuurisia ja kulttuuri ihmisten luoma Intentionaalinen artefakti: artefaktit eivät ainakaan vielä kovin tehokkaasti uusinna ja muuta itseään. Näin ollen ihmiselle on edelleen ikään kuin kulttuurin sanelema tehtävä, mikäli sekä kestävää kehitystä ja kestävää kulttuurista kehitystä pidetään relevantteina päämäärinä. Tutkimuskysymysteni avulla pyrin erityisesti tutkimaan ja avartamaan kestävästä kulttuurisesta kehityksen kenttää taidekasvatuksen näkökulmasta. Nyt taide on väline.

2.2 KESKIÖSSÄ KULTTUURI

Kulttuurintutkimuksen ongelma on siinä, että voidaan tutkia mitä tahansa suhteessa mihin tahansa, ja vieläpä mistä tahansa näkökulmasta. Tällöin tutkimuksen merkitys syntyy perustelemalla, siis retorisesti. Toisaalta kulttuurisen realismin eräänlaisena lähtökohtana on todellisuuden relativistisuuden erotteleminen historisismillä ja konstruktivismilla keinoin, jolloin (inhi-milliseen) todellisuuteen kytkeytyvä Intentionaalinen tulee julki. Tällainen lähestymistapa tut-

sopeutumisen ja muutoksen hallitsemisen tapahtumissa.

36 Huom.: Myös esim. asiantuntijuus liittyy nimenoman Intentionaalisuuden hallintaan ja käyttöön.

kimukseen ponnistaa alkujaan alemmalta tasolta kuin laadullinen menetelmä yleensä. Pelkästään ensimmäisen ja toisen asteen diskurssin erottelu pitää huolen siitä, että merkitys kyseenalaistetaan jatkuvasti. Tämä puolestaan liittyy Intentionaalisen sosiaaliseen konstruktion: inhimillisen ajattelun hahmottaminen historiana johtaa lopputulemaan, jonka mukaan sekä henkilökohtainen (autobiografinen) että konsensuaalinen (kollektiivinen) todellisuus on ajan saatossa rakentunut artefakti.

On syytä huomata, että en itse tutki kulttuurista realismia vaan käytän sitä työkaluna. Omat pyrkimykseni tiivistyvät kestäväan kulttuurisen kehitykseen, jonka moottorista toimii nyt taidekasvatus. Tutkimusintressini palautuvat näin elämiseen yleensä: millä tavoin elämisen tapahtumaan olisi sopivaa sitoutua, jotta elävä elämä purkautuisi mielekkäällä tavalla? Itse ajattelen, että jokaisella ihmisellä voisi olla noin sata vuotta aikaa "tanssia", jolloin perimmäinen ongelma on tämän mahdollistaminen. Elämän mielekkääksi tekeminen ei rajoitu koskaan ihmisten henkilökohtaiseen elämään tai elämänkaareen, kyse on poikkeuksetta yhteisestä tapahtumasta niin yhteisön kuin sukupolvien horisonteissa. On syytä epäillä, että todellisuuden käsittäminen riittävän pitkällä aikajänteellä on ainoa keino nauttia elävän elämän iloista myös jatkossa. Kulttuurin tutkimus sopii juuri tähän loveen.

Hyväksymällä kulttuurisen realismin ideat näiden avulla voidaan tarttua heti aksiologisiin kysymyksiin. Voidaan katsoa, että kulttuurinen realismi on lähinnä johdannainen, jonka taustalla vaikuttavat yksittäiset teoriat ja erilaisten ajatteluperinteiden suuntaukset. Näin ollen kulttuurisessa realismissa on kyse tietystä ajattelun viitekehystä, jonka avulla pyritään tutkimaan, kuinka olisi sopivaa jatkaa eteenpäin. Tämän tutkimuksen kvalitatiivisella menetelmällä pyritään tarttumaan etenkin institutionaalisen taidekasvatuksen suuntaukseen mutta myös yleisempään kulttuuriseen (Intentionaaliseen) tendenssiin.

Väitetään, että uuden ajattelemisen vaatii perinteen ajattelemista. Tosin nyt on syytä kysyä, miksi ajattelua on ylipäänsä uusinnettava? Vastauksena kysymykseen voidaan esittää, että uudelleen tulkitsemiselle on jatkuvasti tarvetta, koska elämä on elävää. Intentionaalisuuden aiheuttaman muutosprosessin kyydissä pysyminen onnistuu ajattelun uusintamisen avulla. Toki muutosprosessia ei ole syytä ottaa annettuna, inhimillisessä kontekstissa sen tahdista ja suunnasta ovat vastuussa ihmiset. Näin myös kulttuurisen realismin teoriaan osuva holistisuus korostuu ja myötäilee samalla varsin onnistuneesti maailmaa, jossa elämme. Mikäli kulttuuri ymmärretään nyt arvona sinänsä, se on nimenomaan se sammio, josta tulkintaa ammennetaan. Ottaen vielä huomioon, että taide on elämisen muoto tai kulttuurin rinnalla tapahtuva oma kontekstinsa, johon on perinteisesti sisällytetty merkittävä määrä Intentionaalista, taiteen

erityisyyttä tulkintaprosessin tapahtumassa on sangen luontevaa puolustaa.

2.3 ART FOR ART'S SAKE? SUHTEESSA TUTKIMUKSEN VIITEKEHYKSEEN

Tutkimukseni koostuu kahdesta osasta: käsittelen analyysissäni OECD:n julkaisua *Art for Art's Sake? The Impact of Arts Education* (Winner ym. 2013), mutta analyysin merkitys syntyy peilaamalla Winnerin ja kumppaneiden tutkimustuloksia valitsemaani teoreettiseen viitekehykseen. On selvää, että siirtyessäni analyysiin esiteltyäni ensin teoriapohjan, tutkimukseni on alusta asti virittäytynyt. Kulttuurisen realismin horisontissa voidaan sanoa, että tutkimukseni on Intentionaalinen. Tämä on ymmärrettävä tutkimuksen välttämättömänä ominaisuutena, koska kulttuurin kontekstissa Intentionaalista ei voida ulkoistaa, mikäli jokin sanoma halutaan tuoda julki. Tällöin merkityksellistä on se, mikä ylipäänsä tulee sanotuksi tai kirjatuksi esimerkiksi oppinäytteen muotoon. Oma kurssini on pragmatistinen ja säilytän suunnan puolustamalla kestävästä kulttuurista kehitystä taidekasvatuksen avulla.

Education in the arts is more important than ever. In the global economy, creativity is essential. Today's workers need more than just skills and knowledge to be productive and innovative participants in the workforce. Just look at the inventors of the iPhone and the developers of Google: they are innovative as well as intelligent. Through their combination of knowledge and creativity, they have transformed the way we communicate, socialize, and do business. Creative experiences are part of the daily work life of engineers, business managers, and hundreds of other professionals. To succeed today and in the future, America's children will need to be inventive, resourceful, and imaginative. The best way to foster that creativity is through arts education. (Dwyer 2011, 1.)

Johdatellessaan lukijaa varsinaiseen aiheeseen Winner ym. (2013, 23) lainaavat myös yllä olevaa kappaletta. Kappaleen sanoma muistuttaa vahvasti George Kennanin kuuluisaa kommenttia³⁷:

We have about 50% of the world's wealth, but only 6.3% of its population. ... In this situation, we cannot fail to be the object of envy and resentment. Our real task in the coming period is to devise a pattern of relationships which will permit us to maintain this position of disparity. ... To do so, we will have to dispense with all sentimentality and day-dreaming; and our attention will have to be concentrated everywhere on our immediate national objectives. ... We should cease

37 Niin kuin tieto yleensä myös tämä kommentti on popularisoitunut erilaisiin tarkoituksiin sopivaksi. Ks. kriittinen katsaus kommentin taustoihin d'Aymery 2005 ja esimerkki kommentin yleistyneestä käytöstä Pilger 2002, 101.

to talk about vague and ... unreal objectives such as human rights, the raising of the living standards, and democratization. The day is not far off when we are going to have to deal in straight power concepts. The less we are then hampered by idealistic slogans, the better.

(Kennan 1948 [PPS23].)

Esimerkiksi suomalaista hyvinvointivaltiota on rakennettu pitkään ja hartaasti (Anttonen & Sipilä 2009). On selvää, että samanlainen prosessi on tapahtunut myös muiden instituutioiden taustalla. Sekä kulttuurin eräänlaisena kokonaisuutena että sen yksittäisten rakenneosien – henkilöiden – ollessa Intentionaalisia entiteettejä, kokonaiskuvan kannalta on olennaista kiinnittää huomio molempien artefaktien syntymekanismeihin. Mikäli taidekasvatus on nyt eräs moottori henkilöllisyyksien muotoutumisen tapahtumassa, taidekasvatuksen pontimien tutkimus on johdonmukaista sekä yksilön että yhteiskunnan näkökulmasta. Voidaan nimittäin katsoa, että tietty kollektiivinen virittyneisyys asettuu koko kulttuurin ja yhden henkilön välittään. Tällöin yksittäisten henkilöiden tavoitteiden summa luo kokonaisen kulttuurin ja tavoitteiden pontimet virittävät biologisen organismin – ihmisen – Intentionaaliseksi artefaktiksi – henkilöksi. Näin tiiviin vuorovaikutussuhteen välityksellä taidekasvatuksessa on yllättäen kyse varsin suurista kokonaisuuksista, esimerkiksi kulttuurista tai sen tilasta yleensä.

Kuten Rinne ja Simola (2005, 16) toteavat, OECD:n koulutuspoliittinen ohjausvalta perustuu julkaistaviin tilastoihin, analyysiin, indikaattorijulkaisuihin sekä maa- ja teematutkimuksiin, mikä kokonaisuudessaan tarkoittaa tiettyä ylikansallista tiedonhallintaa.³⁸ Esimerkiksi Suomen valtion kulttuuripoliittiset julkaisut nojaavat poikkeuksetta myös OECD:n tuottamaan tietoon. Siispä on varsin todennäköistä, että lähitulevaisuudessa *Art for Art's Sake?* julkaisun vaikutus ylettyy taidekasvatuksen kontekstissa napapiirille asti. Tosin vaikutuksen laatu on edelleen epäselvä asia.

Luon tutkimusaineistolleni vastetta teoreettisen viitekehyksen avulla. Margolinin kulttuurinen realismi on mielestäni yksi onnistuneimpia yrityksiä tuoda yhteen analyttisen ajatteluperinteen ideoita. Tämän valossa pyrin itse tarttumaan sellaisiin ilmiöihin kuin taide ja etenkin tai-

38 OECD onkin jo pitkään ollut läntisten teollisuusmaiden harmaa eminenssi, jonka alta on epäsuoraa, mutta samalla kaikkialle talous- ja yhteiskuntapolitiikkaan, nyt myös koulutus- ja kulttuuripolitiikkaan tunkeutuvaa. Sen rinnalla on Euroopassa astumassa esiin Euroopan unioni. EU:n tavoin OECD:llä ei ole laillista päätösvaltaa jäsenmaidensa yli eikä kansan tunnustusta vallastaan. Sen sijaan se on löytänyt vahvan poliittisen kaikupohjan korkeimmassa kansallisessa päätöksenteossa, jossa järjestön asiantuntijarooliin uskotaan, ja sen tiedolliseen auktoriteettiin vedotaan. Samankaltaista asiantuntija-asemaa, mutta suuremmalla ja vahvemalla valta-asemalla ja lainsäädäntövallalla varustettuna tavoittelee nyt EU. Tiedonhallinnan ylikansallistuminen saattaa johtaa ninoutuneen tiedollisen rationaliteetin syntyyn, jossa ensivaikutelmaltaan anonyymit arvostukset, ohjeet ja suosituksukset tulevat refleктоimatta kansallisesti omistetuiksi itsestäänselvyyksiksi. (Rinne & Simola 2005, 16)

Ks. myös Varjo 2007, 7.

dekasvatus. Koska kirjoittamassani taiteen määritelmässä kulttuurisen realismin positiosta Margolis on pohjistanut omaa työtäni jo varsin reilusti, myös tutkimusaineiston analysoiminen tulee nojaamaan vahvasti hänen työhönsä. Käytännössä tulen painottamaan Project Zeron perustamasta ja mm. Winnerin ym. jalostamasta lähestymistavasta poikkeavaa taidekasvatuksen paradigmaa, joka on omasta mielestäni vahvempi ja tärkeämpi lähtökohta koko ilmiön olemassaololle. Näin ollen tutkimuskysymykseni muodostavat kriittisen näkökulman, joka purkautuu pohdinnan seurauksena.

Vaikka taidekasvatuksen tutkimuksessa on tässä ajassa etabloitunut käsitys, että juuri taidekasvatuksen erityiset vaikutukset – siis kasvatukselliset tulemat, joita ei voida tavoittaa muiden oppiaineiden avulla tai niihin ei päästä yhtä tehokkaasti kuin taidekasvatuksen kontekstissa – tulisivat legitimoida kyseistä perinnettä, taidekasvatuksen tutkimus ei ole mielestäni onnistunut tarjoilemaan sellaisia. Hieman yleistäen voisi sanoa, että sekä tämän tutkimusaineiston että koko taidekasvatuksen laajempi ongelma on ideologinen: ilmiön oikeuttamisen paineessa jonkin erityisen etsiminen vaikuttaa lähinnä puolustautumiselta ulkoiselta uhalta. Valitettavasti paniikki hämärtää näköalaa, jolloin varsin selvät mutta edelleen hyvin olennaiset seikat jäävät vähemmälle huomiolle. Siispä taidekasvatuksen ei tarvitse olla kilpavarustelua, joka vie ihmiskunnan seuraavaan potenssiin. Taidekasvatus voi olla avustettua ajattelua, joka liikkuu menneisyydessä, tapahtuu nykyisyydessä ja luo tulevaisuutta. Sukupolvien ketju voidaan säilyttää särkymättömänä ja henkilökohtainen elämä pysyy raiteilla, kun myös reflektoinnille löytyy kiinnekohta.

Säilyttääkseni teoreettisen viitekehyksen kohdalla aloittamani muodollisen valintani, viittaan myös *Art for Art's Sake?* teokseen sen nimikkeestä lyhennetyllä merkintätavalla: (AFAS, sivunumero).

Tuloksena *institutionaalinen taidekasvatus*

Winnerin ja kumppaneiden laatimaa *Art for Art's Sake? The Impact of Arts Education* julkaisua voisi luonnehtia toimitetuksi tutkimukseksi tietynlaisesta taidekasvatuksen tutkimuksesta. Se nojaa perustavalla tavalla Harvardin yliopiston Project Zero -tutkimusryhmän laaja-alaiseen ja pitkäjänteiseen työhön, joka tunnetaan taidekasvatuksen kentällä nimellä Reviewing Education and the Arts Project (REAP). REAP-ohjelma on kartoittanut taidekasvatuksen vaikutuksia vuosien 1950–1998 välillä. Heidän menetelmänsä perustui sekä julkaistun että julkaisemattoman tutkimuksen arviointiin, mistä he analysoivat seuraavia vaikutuksia: monitaiteisen tai-

dekasvatuksen vaikutus akateemisiin saavutuksiin ja luovuuden kehittymiseen, musiikkikasvatuksen vaikutus avaruudellisen hahmottamisen sekä matemaattisten taitojen ja lukutaidon kehittymiseen, draamakasvatuksen vaikutus kielellisten taitojen kehittymiseen, kuvataidekasvatuksen vaikutus lukutaidon kehittymiseen ja tanssikasvatuksen vaikutus lukutaidon ja avaruudellisen hahmottamisen kehittymiseen. (AFAS, 37.) REAP aineiston lisäksi Winner ym. käsittelivät *Art for Art's Sake?* julkaisussa myös vuoden 1998 jälkeen julkaistua taidekasvatuksen tutkimusta. Tätä varten he tutkivat tanskan-, suomen-, ranskan-, saksan-, italian-, japanin-, korean-, espanjan-, ruotsin- ja portugalinkielisiä tietokantoja (AFAS, 38). Kaikkiaan tutkijat käsittelivät 510 tutkimusta (AFAS, 256).³⁹ Lisäksi Winner ja kumppanit laajensivat ja tarkensivat näkökulmaansa tiettyjen taidelajien vaikutuksesta luovuuden, akateemisen motivaation, sosiaalisten taitojen ja aivojen kehittämisessä (AFAS, 37).

Taidekasvatuksen tärkeimmäksi tulemaksi tutkijat nimeävät taiteellisten taitojen kehittymisen, mikä on heidän mukaansa myös tärkein päämäärä OECD maiden opetussuunnitelmissa. Taiteellisilla taidoilla he tarkoittavat sekä eri taidelajien hallitsemisen taitoja (instrumentin soittamista, piirtämistä ja maalaamista, tanssi- ja näyttelemisentaitoja jne.) että taiteellisia mielen ja käytöksen tapoja, jotka kehittyvät taidekasvatuksen myötä. Taiteellisilla mielen ja käytöksen tavoilla kirjoittajat viittaavat ihmisen kykyyn havaita ja tarkastella, kuvitella, tutkita, pysyä sinnikkäänä, ilmaista, tehdä yhteistyötä ja reflektoida. Winner ym. mielestä taidekasvatuksella on väliä, koska ainakin OECD maiden raameissa taiteessa harjaantuneilla ihmisillä on merkittävä rooli erilaisissa innovaatioprosesseissa, ”jolloin taiteiden tulee epäilemättä olla myös osa valtioiden innovaatiostrategiaa” (AFAS, 261). Tosin tutkijat myös muistuttavat, että taide on perustava osa inhimillistä perintöä, siis sitä, mikä tekee meistä ihmisiä. Tällöin taide on osa hyvän elämän etsimistä. (AFAS, 20 ja 261–262.)

Julkaisijan ollessa kehittyneiden markkinoiden taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö, mitä tahansa tämän julkaisua on tervettä lukea taloudellisen intressin näkökulmasta. Tarkoitin taloudellisen intressin näkökulmalla ylipäänsä sellaista tiedon käsittelytapaa, joka peilaa ja reflektoi asia-ainesta taloudellisen kentän kanssa. Taloudellinen kenttä on puolestaan utilitaristinen kenttä, jolloin esimerkiksi taidekasvatuksen välineellinen arvo mitataan taloudellisen hyödyn mittarilla. On syytä muistaa, että myös talous on erittäin dynaaminen ilmiö. Teoreettisessa viitekehyksessä kiistetty invarianssi huomioon ottaen esimerkiksi talouskasvu on artefakti, joka ei synny markkinavoimien emergenssinä vaan ihmisten toimeliaisuudesta. Tällainen ajattelutapa johdattelee kysymään, minkälainen toimeliaisuus on sopivaa, mikäli esi-

39 Huom.: Analyysissäni otanta on hieman niukempi, koska kaikkia Winnerin ja kumppaneiden käsittelemiä tutkimuksia ei oltu eksplikoitu *Art for Art's Sake?* julkaisussa tarkasti.

merkiksi talouskasvu on kiikarissa? On myös syytä muistaa, että talouden tasapainopiste (economic center of gravity) on historian saatossa heilahdellut rajusti ja jatkaa edelleen heilahtelemista (McKinsey Global Institute 2012). Tämä tarkoittaa, että juuri nyt taloudellisen kehityksen kärjessä olevat valtiot saattavat hetken päästä olla taas kehittyviä valtioita; esimerkiksi Suomessa nälkäkuolemista on kulunut vain tovi aikaa. Kyse on jälleen siitä, minkälaiselle aikajänteelle käytössä olevat mittarit viritetään.

Mikäli taidekasvatus kehittäisi esimerkiksi luovuutta, millä olisi myönteinen vaikutus innovointiin, mikä takaa sen, että ihmiset luovat sellaisia innovaatioita, joilla on ylipäänsä reaalista arvoa? Toki kysymyksen voi mitätöidä vetoamalla luovaan tuhoon,⁴⁰ mutta kuinka yritystoiminta eroaa tällöin darwinismista yleensä? Myös luovuuden ongelmallisuus paljastuu silloin, kun sitä käytetään puolustusmekanismina: mikäli luovuus ajatellaan lähinnä toisin tekemiseksi, luovuutta tukee jo tehdyn tietäminen. Siispä se, mikä tarkoittaa yhdelle luovuutta, on toiselle historiaa tai sen toistoa. Nyt on syytä palata Margolisin historisiteetin ja historisismien käsitteisiin ja liittää nämä sekä "ajattelu implikoituu taiteeseen" -teesiin että kestävän kulttuuriseen kehitykseen. Mikäli kehityksellä yleensä on historistinen kehityskaari tai ura, joka on paljastettavissa tai tavoitettavissa margolisilaisittain lähinnä jälkeinpäin, kehitysvaiheiden oikea tulkitseminen on historisismia. Laajassa merkityksessä historisismi ei ole tällöin muuta kuin tiettyjen elämisen muotojen palauttamista tai uusintamista – joko ihan käytännössä tai lähinnä ajattelun tasolla.⁴¹ Tässä ajan eri vaiheiden vuorovaikutuksessa tulee esille etenkin kehityksen iteraatio: usein kehitys ei ole muuta kuin tiettyjen vaiheiden uudelleen työstämistä, jolloin luovuus kaventuu lähinnä tietyn (ja pienen) prosessin osaksi. Toisaalta palaamalla esimerkiksi taiteen avulla joko lähelle tai kauemmas menneisyyteen voidaan sekä uusintaa sellaisia elämisen muotoja, jotka ovat osoittautuneet erittäin toimiviksi, että ammentaa edellisten sukupolvien kokemuksesta sellaista ajattelua, joka takaa kestävän kulttuurisen kehityksen. Kestävä kulttuurinen kehitys tarkoittaa nyt ylipäänsä sellaista asennoitumista elämään, jossa esimerkiksi talouden lasku- ja noususuhdanteet eivät jätä ihmisiä heitteille ja aiheuta menetettyjä sukupolvia, kuten 2000-luvun Etelä-Euroopassa, tai synnyttää sellaista yleistilaa, että ihmiskunnan tuottama pääoma (sekä henkinen että fyysinen) on vain pienen marginaalin käytössä.

Art for Art's Sake? The Impact of Arts Education julkaisussa kirjoittajat kangistavat oman ajat-

40 Ks. esim. Schumpeter 1976.

41 Ilmeisesti tietyillä alkuperäiskansoilla oli ja on edelleen tapana käsittää elävän elämän kesto seitsemän sukupolven elämänkaaren rajoissa (sekä menneisyyteen että tulevaisuuteen). Kyseinen Lebensform sulautuu myös kyseisten kulttuurien taiteeseen. Kysymys on retorinen mutta relevantti: Kuinka kvartaalitalouden kesto vaikuttaa esim. aikalaiseen taiteeseen ja minkälaisen jäljen tämä jättää tuleville sukupolville?

telunsa tietylle taidekasvatuksen perinteelle, joka juurtuu vahvasti Project Zeron alustamalle pohjalle. Tämä pohja ei ole ollenkaan mutkaton, ja kuten olen osoittanut, se vie alkujaan harmittoman taidekasvatuksen äkkiä hyvin syville vesille. Toisin kuin Winner ja kumppanit väittävät, pelkkä inhimillinen perintö ei tee meistä ihmisiä – puolustan itse kantaa, jonka mukaan ihmisiä meistä tekee sivistys.

3 TAIDEKASVATUS – MINKÄ TÄHDEN?

Raportoidessani Winnerin ym. tutkimustuloksia pyrin löytämään tiettyjä tendenssejä, jotka osoittavat taidekasvatuksen vaikutusten painoarvoa yleensä. En siis pyri etsimään esimerkiksi tilastollista merkitsevyyttä vaan yritän lähtökohtaisesti tuoda julki, minkälainen tulema on tiettyssä kontekstissa olennaisin. Ilmoittaessani esimerkiksi positiivisiin vaikutuksiin päätyneiden tutkimusten lukumäärän, negatiivisiin vaikutuksiin päätyneiden tutkimusten lukumäärä jää lukijan laskettavaksi. Valitsemani lähestymistapa johtuu *Art for Art's Sake?* julkaisun rakenteesta: kirjoittajat etsivät nimenomaan positiivisia vaikutuksia ja niputtivat negatiiviset sekä epäselvät tulemat yhteen.

Lukijan on syytä huomata, että analyysini on abstrakti. Lisäksi aineisto on tällaisen analyysin kannalta varsin niukka. Ryhmittelen löytämäni tendenssit tutkimustyyppien (vaikutustutkimukset, kokeelliset tutkimukset, näennäiskokeelliset tutkimukset, näennäiskokeelliset ja kokeellisten tutkimukset, muut tutkimukset)⁴² mukaan ja pyrin ryhmittelyä tulkittavan informaation avulla problematisoimaan meta-analyysia taidekasvatuksen kontekstissa. On myös syytä tiedostaa, että ryhmittelyni *suosii* oletusta, jonka mukaan taidekasvatuksella on myönteisiä vaikutuksia muissa konteksteissa. Tämä johtuu siitä, että käytän perinteistä, matemaattista pyöristyssääntöä.

42 Kerron tutkimustyypeistä lisää alempana.

Table 5.4. Theatre education and reading achievement

Study	Positive relationship	Mixed, null, or negative relationship
Allen (1968)	X	
Aoki (1977)		X
Bennett (1982)		X
Blacharski (1985)	X	
Burke (1980)		X
Carlton (1963)	X	
Carlton and Moore (1966)	X	
Dupont (1992)		X
Gourgey, Bosseau and Delgado (1985)	X	
Jackson (1991)		X
Karafelis (1986)		X
Millin (1996)	X	
Myerson (1981a)		X
Myerson (1981b)		X
Pappas (1979)		X
Parks and Rose (1997)	X	
Pate (1977)	X	
Rappoport (1989)		X
Smith (1993)		X
Vogel (1975)		X

Note: The full results are presented in Table 5.A1.3.

Source: Podlozny (2000).

Table 5.5. Theatre education and oral language

Study	Positive relationship	Mixed, null, or negative relationship
Cullinan, Jaggar, Strickland (1974)		X
Dansky (1975/1980)		X
de la Cruz (1996)	X	
Dunn (1977)		X
Faires (1976)		X
Haley (1978)	X	
Levy, Wolfgang and Koorland (1992)		X
Lovinger (1974)	X	
Lunz (1974)	X	
McDonald (1993)		X
Millin (1996)		X
Niedermeyer and Oliver (1972)		X
Norton (1973)	X	
Parks and Rose (1997)		X
Snyder-Greco (1983)	X	
Stewig and McKee (1980)	X	
Stewig and Young (1978)	X	
Vitz (1984)	X	
Yawkey and Yawkey (1979)		X
Youngers (1977)		X

Note: The full results are presented in Table 5.A1.4.

Source: Podlozny (2000).

Yllä oleva taulukko on esimerkki siitä, minkälaista menetelmää käyttäen kirjoittajat ovat referoineet REAP-ohjelman meta-analyysejä. Käytännössä tutkijat ovat avanneet meta-analyysien asia-aineksen taulukoiden muotoon ja tiivistäneet REAP-ohjelman tuloksia yhden julkaisun muotoon. Tutkimuksessa *Art for Art's Sake? The Impact of Arts Education* taulukointi on toteutettu tutkimustyyppien mukaan: kirjoittajat ovat jakaneet tulemia järjestelmällisesti vaikutustutkimusten, kokeellisten tutkimusten, näennäiskokeellisten tutkimusten sekä näennäiskokeellisten ja kokeellisten tutkimusten ryhmiin. Säilytän siis omassa analyysissäni alkuperäisen ryhmittelyn.

3.1 ONGELMANA META-ANALYYSI

Glass, McGaw & Smith (1984, 218) ehdottavat, että meta-analyysien kritiikki voidaan jakaa neljään kategoriaan:

(1) The Apples and Oranges Problem. It is illogical to compare “different” studies, that is, studies done with different measuring techniques, different types of persons, and the like.

(2) Use of Data From “Poor” Studies. Meta-analysis advocates low standards of quality for research. It accepts uncritically the findings from studies that are poorly designed or are otherwise of low quality. Aggregated conclusions should only be based on the findings of “good” studies.

(3) Selection bias in Reported Research. Meta-analysis is dependent on the findings that researchers report. Its findings will be biased if, as is surely true, there are systematic differences among the results of research that appear in journals versus books versus theses versus unpublished papers.

(4) Lumpy (Nonindependent) Data. Meta-analyses are conducted on large data sets in which multiple results are derived from the same study; this renders the data nonindependent and gives one a mistaken impression of the reliability of the results.

Voidaan katsoa, että Project Zeron Reviewing Education and the Arts Project -hankkeen pääteipisteet sijaitsevat meta-analyyseissä, jotka perustuvat vuosien 1950–1998 varrella tehtyihin (sekä julkaistuihin että ei-julkaistuihin) ja kartoitettuihin tutkimuksiin.⁴³ *Art for Art's Sake?*

43 Meta-analyyseissä mukana olleet tutkimukset käsitelivät seuraavia aihealueita: The impact of “multi-arts” study on academic achievement (grades and test scores in verbal and mathematical areas); The impact of “multi-arts” study on creativity; The impact of music on spatial skills; The impact of music on mathematics skills; The

julkaisu on puolestaan tiivis katsaus kyseisten meta-analyysien tuloksiin. Tämän lisäksi Winner ym. arvioivat vuoden 1998 jälkeen julkaistuja taidekasvatuksen kontekstiin sopivia ja erilaisia vaikutuksia mittaavia tutkimuksia. Tutkijoiden mielestä meta-analyysi on huomattavasti parempi metodi synteesin luomiseksi kuin pelkästään positiivisten ja negatiivisten vaikutusten tarkasteleminen ja arvioiminen, mutta Margolisin kulttuurisen realismin perspektiivistä näkemys voidaan myös kiistää. (AFAS, 37–38.)

Menetelmänä meta-analyysi voidaan luokitella hankalaksi synteesin muodostamiskeinoksi, koska esimerkiksi kulttuurisen realismin termein se pysyttelee kokonaisuudessaan herkästi ensimmäisen tason diskurssin kentällä. Käytännössä synteesin luomista tarjolla olevasta tutkimuksesta voidaan epäillä, koska se saattaa sisällyttää itseensä esimerkiksi kaikki neljä Glassin ja kumppaneiden mainitsemat ongelmakohdat. Toisaalta esimerkiksi Bullock & Svyantek (1985) vaativat, että meta-analyysiin tulee sisältyä myös pohdintaa, joka koostuu seuraavista osista:

- (1) The meta-analyst must use a theoretical model and must test a hypothesis from that model.
- (2) The meta-analyst must explicitly discuss alternative explanations for the findings.
- (3) The meta-analyst must use multiple data codes and "provide a rigorous assessment of inter-rater reliability."

REAP-ohjelman meta-analyysien tarkastelun yhteydessä Winner ym. vastaavat ainakin tietyssä määrin esimerkiksi Bullockin ja Svyantekin vaatimuksiin, mutta jatkokysymyksenä voidaan esittää, missä suhteessa on sopivaa luottaa tutkimustuloksiin versus arvioida niitä mahdollisimman kriittisesti? Kyse on nyt tutkimuksen tekemisen lähtökohtaisista eroista yleensä: teoksessa *Art for Art's Sake?* Winner ym. pyrkivät jatkamaan tiettyä taidekasvatuksen perinnettä, jolloin meta-analyysien tulosten kriittinen tarkastelu ei varsinaisesti ole edes mielenkiinnon kohteena. Koska itse pyrin puolustamaan toisenlaista taidekasvatuksen perinnettä, on luontevaa, että oma analyysini ponnistaa vastakkaisesta suunnasta.

Project Zeron meta-analyyseissä hyödynnetyt tutkimukset voidaan kategorisoida kolmeen eri ryhmään: vaikutustutkimukset (correlational studies), kokeelliset tutkimukset (experimental studies) ja näennäiskokeelliset tutkimukset (quasi-experimental studies). Sekä kokeellisella että näennäiskokeellisella tutkimuksella tarkoitetaan yleensä empiiristä tutkimusasetelmaa. Toisen

impact of music on reading skills; The impact of drama (theatre) on verbal skills; The impact of visual arts on reading; The impact of dance on reading; The impact of dance on spatial skills.

asetelman "näennäisyys" perustuu tutkimuksen toteutustapaan. Kokeellisen tutkimuksen pyrkiessä arvioimaan tietyn koetilanteen lopputulemia ikään kuin mahdollisimman raai'alla (objektiivisella) tavalla näennäiskokeellisen tutkimuksen koetilanteeseen voidaan vaikuttaa: koetilanne voi olla joko erityisellä tavalla järjestetty tai se voi olla liitetty jonkin toisen tapahtuman yhteyteen. Esimerkiksi Winner ja kumppanit erottelevat, että Project Zeron meta-analyyseissa mukana olleet näennäiskokeelliset tutkimukset olivat toteutettu usein luokkahuoneissa tapahtuvan opetuksen rinnalla (AFAS, 42). Vaikutustutkimuksella testataan kahden muuttujan välistä riippuvuutta, jolloin korrelaation avulla voidaan arvioida näiden suhdetta toisiinsa. On huomioitava, että vaikutustutkimukseen liittyy poikkeuksetta tietty hypoteesi, koska tämän avulla muuttujien välinen suhteellisuus voidaan ylipäänsä tavoittaa. Nyt täytyy vielä painokkaammin korostaa, että REAP-ohjelman pontimet ovat välineelliset: koko Project Zeron työ voidaan tiivistää pyrkimykseksi selvittää, kuinka erilaiset taiteet (arts) vaikuttavat tietyissä konteksteissa ja millä tavalla.

3.2 RUNKO

Etenen analyysissäni *Art for Art's Sake? The Impact of Arts Education* julkaisun rakennetta myötäillen. Alakappaleiden järjestys on yhtenevä ja olen suomentanut ne seuraavalla tavalla:

1. Cognitive outcomes of multi-arts education:	Monitaiteisen kasvatuksen tulemat
2. Cognitive outcomes of music education:	Musiikkikasvatuksen tulemat
3. Cognitive outcomes of visual arts education:	Kuvataidekasvatuksen tulemat
4. Cognitive outcomes of theatre education:	Draama- ja teatterikasvatuksen tulemat
5. Cognitive outcomes of dance education:	Tanssikasvatuksen tulemat
6. Creativity outcomes of arts education:	Taidekasvatuksen luovuudelliset tulemat
7. Motivational outcomes of arts education:	Taidekasvatuksen motivationaaliset tulemat
8. Social skills outcomes of arts education:	Taidekasvatuksen vaikutukset sosiaalisten taitojen kehittymiseen

Kognitiivisilla tulemilla Winner ym. tarkoittavat taidekasvatuksen myötä syntyneitä kompetenssia, joka on mahdollista havaita kokeellisin ja vertailevin tutkimuksin. On kuitenkin syytä painottaa, että tutkijat tiedostavat hyvin heidän metodologiansa ongelmallisuuden: vaikutusten tutkiminen yleensä on vaikeaa, koska otannalla ja lähestymistavalla on valtava painoarvo.

To evaluate the effects of a new arts programme, the ideal comparison group is one in which some other new kind of programme has been instituted (e.g. an arts programme vs. a chess programme). (AFAS, 43.)

Winner ja kumppanit myöntävät, että heidän käsittelemänsä tutkimukset saattavat myös ohittaa nimenomaan taidekasvatuksen vaikutukset, koska tutkimustuloksiin vaikuttavat myös monet muut tekijät. On esimerkiksi havaittu, että taidekasvatuksen pariin valikoituu herkemmin korkeammalla sosioekonomisella taustalla höystettyjä henkilöitä. Lisäksi taiteesta ja taiteista kiinnostuneet henkilöt ovat usein jo alkujaan motivoituneempia, mikä luo vaikutustutkimukseen tietyn vääristymän lähtöasetelmista alkaen. Siispä siinä vaiheessa kun taidekasvatuksen vaikutukset ovat varsinaisena kiinnostuksen kohteena, vaikutusten tulkinta ei yksinkertaisesti voi olla yhtä tasapuolista kuin esimerkiksi tietyn lääkkeen vaikutusten tulkinta. (AFAS, 42–43.)

Alla oleva taulukko lajittelee *Art for Art's Sake?* teoksessa tutkitut vaikutukset (esim. muistin kehittyminen) niiden kontekstien (esim. musiikkikasvatus) mukaan (AFAS, 40). Taulukossa on jaettu sarakkeittain REAP-ohjelman aikana ja sen jälkeen toteutetut tutkimukset, jotka olivat Winnerin ja kumppaneiden analysoitavana. Taulukko on suuntaa antava esimerkki siitä, minkälaisia vaikutuksia tiettyjen taidelajien viitekehyksessä on ylipäänsä tutkittu. Jo tästä on varsin näppärää havaita, että tietyn tyyppiseltä taidekasvatukselta odotetaan lähtökohtaisesti tiettyjä tulemia. Vaikka tällaista lähestymistapaa tutkimuksen toteutuksessa käytetään varsin usein, on syytä kysyä, kuinka sopiva se on filosofis-yhteiskunnallisessa kontekstissa, siis esimerkiksi humanistisissa tieteissä yleensä?⁴⁴ Laadullisen tutkimuksen viitekehyksessä olennaista ei oikeastaan ole se, onko vaikutusta havaittavissa vai ei vaan vaikutuksen painoarvo. Tällöin tutkimus, joka esimerkiksi arvioi vaikutuksia/tulemia keskenään, tuottaa huomattavasti perustavanlaatuisempaa tietoa.

44 Vaikka Winnerin ym. lähestymistapa myötäilee psykologian perinnettä ja näin ollen nojaa tilastolliseen merkitsevyyteen, konteksti on humanistinen, koska keskiössä on lopulta inhimillinen elämä.

Table 1.1. **Studies reviewed in this report: Art form by outcome**

		Number of studies in REAP meta- analyses	Number of studies not in REAP meta-analyses
COGNITIVE OUTCOMES			
MULTI-ARTS	General Academic Achievement	66	35
MUSIC	General Academic Achievement	1	3
	IQ	0	13
	Reading/Speech Perception	16	43
	Non-Native Language Learning	0	1
	Math	26	11
	Visual-Spatial Skill	29	3
	Attention	0	6
	Memory	0	2
VISUAL ARTS	General academic achievement	1	3
	Reading	13	1
	Geometric/Spatial Reasoning	0	33
	Observational Skills	0	2
THEATRE	General Academic Achievement	1	3
	Verbal Skills	80	1
DANCE	General Academic Achievement	1	4
	Reading	4	0
	Visual-Spatial Skill	4	0
CREATIVITY OUTCOMES			
MULTI-ARTS	Creativity	16	3
MUSIC	Creativity	0	0
VISUAL ARTS	Creativity	0	2
THEATRE	Creativity	0	3
DANCE	Creativity	0	4
MOTIVATIONAL OUTCOMES			
MULTI-ARTS	Academic Motivation	23	12
SOCIAL SKILLS OUTCOMES			
MULTI-ARTS	Self-Concept	0	3
MUSIC	Self-Concept	0	1
	Empathy	0	2
VISUAL ARTS	Self-Concept	0	1
	Emotion Regulation	0	2
	Empathy	0	1
THEATRE	Social Behaviour	0	5
	Self-Concept	0	4
	Emotion Regulation	0	3
	Empathy	0	2
	Perspective Taking	0	6
DANCE	Self-Concept	0	3
	Social Skills	0	5

Johdattelen analyysin avulla omaa taidekasvatusta legitimoivaa argumentaatiotani tilaan, josta avautuu tutkimuskysymyksen mitätöivä näkökulma. Pysin siis viemään ajatteluni pisteeseen, jossa taiteen välineellisyys ei enää korostu, jolloin taidekasvatuksen pontimilla ei oikeastaan ole väliä. Tällöin taidekasvatus käytännössä integroituu osaksi kestävästä kulttuurista kehitystä ja toimii eräänlaisesta luonnollisesta mekanismista. Epäilen, että pitkällä tähtäimellä pyrkimykseni muuttuu yhä ajankohtaisemmaksi: ottaen huomioon, kuinka taiteen määritelmä on jatkuvasti vain levinnyt, mikä on esimerkiksi hämärtänyt taiteen ja elämän eroa, taiteen sulautuminen osaksi elämää on taiteen määritelmän leviämisen rinnalla varsinainen tapahtuma/muutos. Tällöin kysymys sivistyksestä siirtyy keskiöön, koska pragmatistisesta näkökulmasta myös taiteen voidaan katsoa olevan vastuussa sivistykselle. Intentionaalisuuden vipuvoimalla taidekasvatuksen yksi paradigma keskittyy kysymykseen, kuinka elää niin, ettei jälkeenpäin tarvitse pyydellä anteeksi, ja toisen paradigman avulla harjaannutetaan Intentionaalista. Näin ollen taidekasvatuksen toimiessa tarkoituksenmukaisesti, ihminen kykenee itse (endogeenisesti) synnyttämään otteen elämästään, jonka avulla elämän kulttuurinen (artefaktinen) ulottuvuus pysyy hallinnassa. Tästä voidaan myös johtaa, että kulttuurin tutkimus yleensä on vallan käyttöä, joka läpäisee Intentionaalisen; se on erityisesti itsen hallintamekanismi, jonka avulla suunnistetaan kohti sivistystä.⁴⁵

Tosin yksi perustavanlaatuisimmista ongelmista taidekasvatuksen viitekehyksessä on juuri reflektoinnin ongelmaksi nimettävissä oleva ilmiö. Ei ole itsestään selvää, että tulkinnan välityksellä taide synnyttää henkilössä vaikutuksen, joka tukee kestävästä kulttuurista kehitystä. Vaikutus saattaa olla päinvastainen, jolloin esimerkiksi ihannointi johtaa siihen, että kiistetään jälleen se, mikä on elämiseen sitoutumisen näkökulmasta todellista. Palaan aiheeseen alempana, mutta kyseinen ilmiö jää tämän tutkimuksen osalta auki – aihe on yksinkertaisesti liian laaja käsiteltäväksi taidekasvatuksen pontimien tarkastelun yhteydessä. Ongelma on kuitenkin niin tärkeä, että se olisi syytä tiedostaa kaikissa kasvatuksellisissa pyrkimyksissä.

45 Vrt. habitukseen: sellainen ei voi syntyä, mikäli kaikki henkilöt tiedostavat riittävällä frekvenssillä sen, mitä ja mikä on.

3.2.1 Monitaiteisen kasvatuksen tulemat

Monitaiteisella taidekasvatuksella tarkoitetaan useamman taiteenlajin samanaikaisesti harjoitettavaa taidekasvatusta (AFAS, 57). Winner ym. (ibid) ehdottavat, että paras tutkimusstrategia taidekasvatuksen vaikutusten tutkimiseen on tutkia tiettyjen taidelajien tiettyjä vaikuttavuushypoteeseja: ” – – there is simply no reason to assume that music instruction might have the same kinds of effects as visual arts instruction, for example.” Oletus on sangen vahva, sillä se määrittelee ja kategorisoi taiteenlajien vaikutukset lähtökohtaisesti erilaisiksi. Tämä taas ei palvele omia pyrkimyksiäni osoittamaan taiteen ja sen lajien yhtäläisyyksiä siihen sisältyvän ajattelun horisontissa.⁴⁶ Esimerkiksi sensorinen synteesi huomioon ottaen kuvio on mutkikkaampi jo pelkästään havaitsemisen kontekstissa. Yleisesti ottaen tutkijat esittävät, että monitaiteisen kasvatuksen ja akateemisten saavutusten yhteys on varsin vahva (AFAS, 61).

(i) *Yhteyksien oivaltamisen kehittyminen:*

Neljä viidestä vaikutustutkimusta puoltavat positiivisia vaikutuksia (ibid).

(ii) *Kielellisten taitojen kehittyminen:*

Yksitoista yhdestätoista vaikutustutkimuksesta osoittavat positiivisia vaikutuksia (AFAS, 62); toisaalta kahdeksantoista kahdestakymmenestä neljästä näennäiskokeellista ja kokeellista tutkimusta eivät havaitse positiivisia vaikutuksia, tai vaikutukset ovat epäselviä (AFAS, 66).

(iii) *Matemaattisten taitojen kehittyminen:*

Kymmenen yhdestätoista vaikutustutkimuksesta puolustavat positiivisia vaikutuksia (AFAS, 62); lisäksi kahdeksan yhdestätoista näennäiskokeellista ja kokeellista tutkimusta puoltavat myönteisiä vaikutuksia (AFAS, 68).

(iv) *Akateemisen suorituskyvyn kehittyminen:*

Seitsemäntoista kahdestakymmenestä seitsemästä REAP-ohjelman ulkopuolelle jäänyttä ja kategorisoimatonta tutkimuksesta puolustavat myönteisiä vaikutuksia (AFAS, 71); lisäksi viisi kahdeksasta REAP-ohjelman jälkeisestä näennäiskokeellisesta tutkimuksesta osoittavat myönteistä vaikutusta, tosin kaksi näistä näennäiskokeellisesta tutkimuksesta osoittivat positiivisia vaikutuksia vain tiettyjen ryhmien kohdalla (AFAS, 73).

46 Habermasin tiedonintressi-teoreeman horisontissa intressien vaikutusta tutkimustuloksiin ei voi vähätellä. Habermasin ajattelu puoltaa vahvasti myös Margolisin käsitystä kognitiivisten kykyjen symbioosista todellisuuden kanssa. Kulttuurisen realismin viitekehyksessä intressiä yleensä on puolestaan syytä tarkastella Margolisin Intentionaalisen näkökulmasta. Ks. tiedonintressistä Habermas 1976.

Winner ym. toteavat, että monitaiteisen kasvatuksen ja akateemisen kompetenssin välillä on selvä yhteys. Tosin kokeelliset tutkimukset, joiden tulisi osoittaa selvimmin yhteyttä, eivät havaitse monitaiteisen kasvatuksen ja kognitiivisten kykyjen kehittymisen välillä vahvaa linkkiä. Tästä Winner ja kumppanit päättävät, että vanhemmat johtopäätökset vaativat lisää tutkimusta. Lisäksi tutkijat pohtivat, ettei monitaiteisen kasvatuksen myönteisille vaikutuksille taiteiden ulkopuolisissa konteksteissa ole teoreettista perustaa. Vaikka myös monitaiteisen kasvatuksen avulla voidaan harjoittaa akateemisessa ympäristössä vaadittavia taitoja, monitaiteinen kasvatusta ei varsinaisesti painota verbaalisten ja matemaattisten taitojen kehittämistä. (AFAS, 74–75.)

3.2.2 Musiikkikasvatuksen tulemat

Vaikutusten osalta musiikkikasvatukseen sisältyy jopa valtava määrä odotuksia. Esimerkiksi yleisten akateemisten saavutusten, älykkyyssosamäärän, lukemis- ja ääntämisvalmiuden (awareness), uusien kielten oppimisen, matemaattisten ja visuaalis-avaruudellisten taitojen, keskittymiskyvyn ja muistin toivotaan saavan piristysruiskeen musiikkikasvatuksen avulla. Toiset odotukset ovat varsin johdonmukaisia: lukemis- ja ääntämisvalmiuksien kehittämistä laulun avulla ei ole syytä epäillä, varsinkin kun ihmiset lauleskelevat usein jo oma-aloitteisesti. Tosin kuinka musiikkikasvatuksella voidaan vaikuttaa matemaattisten ja visuaalis-avaruudellisten taitojen kehittymiseen? Esimerkiksi instrumentin soittaminen vaatii keskittymiskyvyn, muistin ja kuulon (yhtäaikaista) hyödyntämistä, mitkä voidaan ymmärtää myös koko kehomielen, siis henkilön ominaisuuksina. Voisiko näitä ominaisuuksia kehittää soitonopetuksen yhteydessä ja siirtää vielä muihin konteksteihin? Mm. tällaisista kysymyksistä ja hypoteeseista Winner ym. ovat kiinnostuneita musiikkikasvatuksen viitekehyksessä. (AFAS, 85.)

(i) Akateemisen suorituskyvyn kehittyminen:

Kolme neljästä REAP-ohjelman jälkeen tehdystä vaikutustutkimuksesta osoittavat positiivisia vaikutuksia (AFAS, 87); mutta kaksi kahdesta REAP-ohjelman jälkeisestä näennäiskokeellisesta tutkimuksesta eivät havaitse positiivisia vaikutuksia, tai vaikutukset ovat epäselviä (AFAS, 88);

(ii) *Älykkyydosamäärän kehittyminen:*

Viisi viidestä vaikutustutkimuksesta puolustavat myönteisiä vaikutuksia (AFAS, 89); yksi kahdesta näennäiskokeellisesta tutkimuksesta puoltaa myönteistä vaikutusta (AFAS, 90); myös neljä viidestä kokeellisesta tutkimuksesta osoittavat positiivista vaikutusta (AFAS, 92).

(iii) *Lukutaidon ja/tai siihen verrattavien taitojen kehittyminen:*

Kolmetoista kahdestakymmenestä neljästä vaikutustutkimuksesta osoittavat positiivisia vaikutuksia (AFAS, 94); mutta neljä kuudesta kokeellisesta tutkimuksesta eivät osoita positiivisia vaikutuksia, tai vaikutukset ovat epäselviä (AFAS, 95); yhdeksän yhdeksästä REAP-ohjelman jälkeisestä vaikutustutkimuksesta puolustavat positiivisia vaikutuksia (AFAS, 97); myös kaksi kahdesta näennäiskokeellisesta REAP-ohjelman jälkeisestä tutkimuksesta puolustavat myönteisiä vaikutuksia (AFAS, 98); lisäksi yksi kolmenkymmenen tutkimuksen meta-analyysi sekä kaksi jatkettua kokeellista REAP-ohjelman jälkeen suoritettua tutkimusta osoittavat positiivisia vaikutuksia (AFAS, 99).

(iv) *Kielten oppimisen valmiuden kehittyminen:*

Yksi näennäiskokeellinen tutkimus puoltaa myönteisiä vaikutuksia (AFAS, 102).

(v) *Matemaattisten taitojen kehittyminen:*

Viisitoista kahdestakymmenestä vaikutustutkimuksesta osoittaa myönteisiä vaikutuksia (AFAS, 103); tosin neljä kuudesta kokeellisesta tutkimuksesta eivät havaitse positiivisia vaikutuksia, tai vaikutukset ovat epäselviä (AFAS, 104); kuusi yhdeksästä REAP-ohjelman jälkeisestä vaikutustutkimuksesta taas puolustavat myönteisiä vaikutuksia (AFAS, 106); ja kaksi kahdesta REAP ohjelman jälkeisestä näennäiskokeellisesta tutkimuksesta puolustavat myönteisiä vaikutuksia (AFAS, 107).

(vi) *Visuaalis-avaruudellisten taitojen kehittyminen:*

Kuusitoista kahdestakymmenestä yhdeksästä näennäiskokeellisesta ja kokeellisesta tutkimuksesta eivät osoita positiivista vaikutusta, tai vaikutukset ovat epäselviä (AFAS, 111); mutta yksi REAP ohjelman jälkeen toteutettu vaikutustutkimus puolustaa myönteisiä vaikutuksia (AFAS, 113); lisäksi yksi kahdesta REAP-ohjelman jälkeen toteutetuista näennäiskokeellisista ja kokeellisista tutkimuksista puolsi myönteisiä vaikutuksia (ibid).

(vii) *Keskittymistaidon kehittyminen:*

Kolme kolmesta vaikutustutkimuksesta puolustaa positiivisia vaikutuksia (AFAS, 115); mutta kaksi kolmesta näennäiskokeellisesta tutkimuksesta eivät havaitse myönteisiä vaikutuksia, tai

vaikutukset ovat epäselviä (ibid).

(viii) *Muistin kehittyminen:*

Yksi vaikutustutkimus puoltaa myönteisiä vaikutuksia (AFAS, 117); samoin tekee yksi näennäiskokeellinen tutkimus (ibid).

Musiikkikasvatuksen ja spesifien kognitiivisten kykyjen yhteyttä on tutkittu varsin reilusti. Myös Winner ja kumppanit toteavat, että taidekasvatuksen tutkimus on musiikin osalta lupaavaa. Musiikkikasvatuksen on havaittu parantavan esimerkiksi akateemista suoriutumista ja älykkyydosamäärää. Lisäksi siitä on hyötyä ääntämisen kehittämisessä ja verbaalisissa taidoissa yleensä. Musiikin harrastamisen ja harjoittamisen hyötyä on perusteltu esimerkiksi sillä, että siinä vaaditaan samanlaisia taitoja kuin niin sanotussa akateemisessa ympäristössä: rutiinia, muistin käyttöä ja mieleen palauttamista sekä itsenäistä suoriutumista. (AFAS, 119.)

3.2.3 Kuvataidekasvatuksen tulemat

Taidekasvatuksen kontekstissa kuvataidekasvatukseen kiinnitetään ehkä eniten huomiota. Winner ja kumppanit (AFAS, 135) mainitsevat, että esimerkiksi tietylle visuaaliselle vastaanottokyvyille ja piirustustaidolle on käyttöä arjessa, kun henkilöt käsittelevät tekstiä, mainoksia tai valitsevat hyödykkeitä. Myös monissa ammateissa visuaalisille taidoille on käyttöä: kirurgia, geologia, radiologia, matematiikka (erityisesti geometria), kemia ja arkkitehtuuri vaativat kehittyneitä visuaalisia taitoja, joita voidaan harjaannuttaa kuvataidekasvatuksen avulla (ibid). Tutkijat toteavat, että ennen vaikutusten siirtämistä toiseen ympäristöön on syytä tiedostaa, mitä vaikutuksia ollaan ylipäänsä siirtämässä (AFAS, 136). Myös taidekasvatuksen pontimien erottelun kannalta tämä on olennaista.

(i) *Akateemisen suorituskyvyn kehittyminen:*

Kolme kolmesta REAP-ohjelman jälkeisestä näennäiskokeellisesta tutkimuksesta eivät osoita positiivisia vaikutuksia, tai vaikutukset ovat epäselviä (AFAS, 140).

(ii) *Lukutaidon ja/tai siihen verrattavien taitojen kehittyminen:*

Kahdeksan kolmestatoista näennäiskokeellisesta ja kokeellisesta tutkimuksesta eivät puolusta positiivisia vaikutuksia tai vaikutukset ovat epäselviä (AFAS, 141–142); samoihin tuloksiin tuli myös yksi REAP-ohjelman jälkeen toteutettu näennäiskokeellinen tutkimus (AFAS, 143).

(iii) *Visuaalis-avaruudellisten taitojen kehittyminen:*

Kaksi kahdesta vaikutustutkimuksesta puoltavat positiivisia vaikutuksia (AFAS, 144); myös yksi kahdesta 30 tutkimuksen meta-analyysistä puolustaa myönteisiä vaikutuksia (AFAS, 147).

(iv) *Havainnointitaitojen kehittyminen*

Yksi kokeellinen tutkimus osoittaa positiivisia vaikutuksia (AFAS, 148); samoin tekee yksi näennäiskokeellinen tutkimus (AFAS, 149).

Winnerin ja kumppaneiden mukaan visuaalisen havainnoin kehittyminen kuvataidekasvatuksen myötä on selkein ja vahvin vaikutus. Toinen kuvataidekasvatuksen potentiaalinen vaikutus on geometrinen taitojen kehittyminen, mikä on myös teoreettisesti varsin johdonmukaista. Valitettavaa tutkijoiden mielestä on se, ettei piirustustaitojen ja geometrisen hahmottamisen välillä löydy vahvaa sidosta: hypoteesille ei löytynyt tukirankaa. (AFAS, 149.)

3.2.4 Draama- ja teatterikasvatuksen tulemat

Winner ym. (AFAS, 155) olettavat, että draama- ja teatterikasvatus voisi tukea yleisiä akateemisia taitoja erityisesti kahdella tavalla: kehittämällä asenteita ja mielen tapoja, joista on hyötyä kyseisessä kontekstissa; kehittämällä lukemista ja ymmärtämistä, mitä voidaan hyödyntää myös muissa konteksteissa ja kokeiden suorittamisessa (AFAS, 156). Lisäksi draama- ja teatterikasvatukseen on perinteisesti liitetty verbaalisten ja esiintymistaitojen harjaantumista. Myös empatian kehittymistä on painotettu teatterin kohdalla, mutta tutkijat eivät laske tätä kognitiivisiin taitoihin ja käsittelevät empatiaa sosiaalisten taitojen kehittymisen yhteydessä. (AFAS, 155.)

(i) *Akateemisen suorituskyvyn kehittyminen*

Kaksi kolmesta REAP-ohjelman jälkeisestä näennäiskokeellisesta tutkimuksesta eivät puolusta positiivisia vaikutuksia tai vaikutukset ovat epäselviä (AFAS, 157).

(ii) *Kuullun ymmärtämisen kehittyminen suullisten taitojen mittarilla mitattuna:*

Kymmenen seitsemästätoista näennäiskokeellisesta ja kokeellisesta tutkimuksesta puoltavat positiivisia vaikutuksia (AFAS, 161).

(iii) *Kuullun ymmärtämisen kehittyminen kirjoitustaitojen mittarilla mitattuna:*

Seitsemän neljästätoista näennäiskokeellisesta ja kokeellisesta tutkimuksesta puolustavat

myönteisiä vaikutuksia (ibid).

(iv) *Lukutaidon ja/tai siihen verrattavien taitojen kehittyminen:*

Kaksitoista kahdestakymmenestä näennäiskokeellisesta ja kokeellisesta tutkimuksesta eivät puolla positiivisia vaikutuksia, tai vaikutukset ovat epäselviä (AFAS, 162).

(v) *Verbaalisten taitojen kehittyminen:*

Yksitoista kahdestakymmenestä näennäiskokeellisesta ja kokeellisesta tutkimuksesta eivät osoita positiivisia vaikutuksia, tai vaikutukset ovat epäselviä (ibid).

(vi) *Sanavaraston kehittyminen:*

Seitsemän kymmenestä näennäiskokeellisesta ja kokeellisesta tutkimuksesta eivät havaitse positiivisia vaikutuksia, tai vaikutukset ovat epäselviä (AFAS, 163).

(vii) *Kirjoitustaitojen kehittyminen:*

Kuusi kahdeksasta näennäiskokeellisesta ja kokeellisesta tutkimuksesta osoittavat positiivisia vaikutuksia (ibid).

(viii) *Lukuvalmiuden kehittyminen:*

Yksitoista kahdeksastatoista näennäiskokeellisesta ja kokeellisesta tutkimuksesta eivät osoita positiivisia vaikutuksia, tai vaikutukset ovat epäselviä (ibid).

Mielenkiintoisin löytö draama- ja teatterikasvatuksen vaikutuksista on Winnerin ym. mukaan luettujen ja kuultujen tekstien ymmärryksessä. Kirjoittajat korostavat, ettei yhdessä kontekstissa kehittyneitä taitoja voida olettaa käyttövalmiiksi jossakin muussa (tietyissä)⁴⁷ mutta draama- ja teatterikasvatuksen kohdalla siirto vaikuttaisi onnistuvan ilman lisäponnisteluja. Lisäksi draama- ja teatterikasvatus on vahvoilla verbaalisten taitojen kehittämisen tapahtumissa.

47 Tutkijat viittaavat tähän oletukseen alusta alkaen; ks. oletuksen taustoista Salomon & Perkins 1989.

3.2.5 Tanssikasvatukset tulemat

Winnerin ja kumppaneiden tietoisuuteen merkittävin lapsille suunnattu tanssiohjelma on US National Dance Institute (NDI), jonka perusti Jacques d'Amboise vuonna 1967 sillä välin kun hän toimi New Yorkin City Balletin pääesiintyjänä. D'Amboisesta on mm. sanottu, että hän tavoittaa menetelmällään hyvän koulutuksen olemuksen, joka koostuu itsekurista, vaivannäöstä, kauneudesta, ponnistelusta ja ilosta. (AFAS, 175.) Myös NDI:a arvioinut Rob Horowitz on todennut, että ohjelma vaatii osallistujiltaan keskittymistä ja sitoutumista, sekä kehittää heissä liikkumisen, tanssimisen, näyttelemisen ja esiintymisen taitoja (Horowitz 2003). Lisäksi osanottajat oppivat katsekontaktia yleisön kanssa, innostuneisuutta sitoutumisen yhteydessä ja yhteistyötä yleensä. Winnerin ym. (AFAS, 176) mukaan tällaisten tulemat osoittavat selvää koulutuksellista arvoa.

(i) Akateemisen suorituskyvyn kehittyminen:

REAP-ohjelman otannassa olleet tutkimukset eivät osoittaneet, että tanssikasvatuksella olisi vaikutusta akateemiseen suorituskykyyn (AFAS, 177).

Tosin yksi kahdesta REAP-ohjelman jälkeisestä vaikutustutkimuksesta osoittaa myönteisiä vaikutuksia (ibid); myös yksi kahdesta REAP-ohjelman jälkeisestä näennäiskokeellisesta tutkimuksesta osoittaa positiivisia vaikutuksia (ibid).

(ii) Lukutaidon ja/tai siihen verrattavien taitojen kehittyminen:

Kolme neljästä näennäiskokeellisesta ja kokeellisesta tutkimuksesta eivät havaitse myönteisiä vaikutusta, tai vaikutukset ovat epäselviä (AFAS, 178).

(iii) Visuaalis-avaruudellisten taitojen kehittyminen:

Kolme neljästä näennäiskokeellisesta ja kokeellisesta tutkimuksesta eivät osoita positiivisia vaikutuksia, tai vaikutukset ovat epäselviä (AFAS, 180).

3.2.6 Taidekasvatuksen luovuudelliset tulemat

Kuten myös *Art for Art's Sake? The Impact of Arts Education* julkaisun kirjoittajat toteavat, taiteet ja taiteiden harjoittaminen assosioidaan herkästi linkkinä luovaan ja innovatiiviseen ajatteluun. Juuri tällaiset käsitykset taas inspiroivat erilaisia kasvatuksellisia ohjelmia taidelähtöisyyteen. Kuitenkin Winner ja kumppanit toteavat myös, ettei heidän tutkimustensa mukaan esimerkiksi monitaiteisen ja kuvataidekasvatuksen yhteys luovuuteen ja innovointiin ole selviö.

Toisaalta heidän mukaansa draama- ja teatterikasvatus sekä tanssikasvatus osoittaisivat merkkejä yhteydestä luovaan ajatteluun. Tutkijat ehdottavat, että ongelma on metodologinen: luovan ajattelun mittaaminen on eräs vaikeus.⁴⁸ (AFAS, 185.)

Winner ym. nojaavat Mihály Csikszentmihalyin aloittamaan perinteeseen ja jakavat luovuuden kahteen kategoriaan: "little-c" ja "Big-C". Suuri C(reativity) viittaa esimerkiksi merkittäviin innovaatioihin, jotka järjestyttivät tiettyä alaa samanlaisella intensiteetillä kuin Einsteinin suhteellisuusteoria, Darwinin teoria luonnonvalinnasta, Picasson kubismi jne.; maltillisempi c viittaa esimerkiksi luovaan ongelmanratkaisuun, jossa painotetaan lisäksi henkilökohtaista kontribuutiota. Huomionarvoista tällaisessa kategorisoinnissa on se, että näin ei varsinaisesti erotella kahta luovuuden ilmiötä, vaan ainoastaan määritellään tietyt ääripäät. (AFAS, 186.) Palauttaakseen luovuuden takaisin taidekasvatuksen kontekstiin tutkijat esittävät kysymyksen ja vastaavat siihen välittömästi (AFAS, 187):

But is there an established link between any form of arts education and performance on standardised tests of creative thinking? Does studying the arts lead to enhanced critical and creative thinking either within arts class or outside of the arts?

No studies have yet examined whether creativity in the arts is enhanced in arts classes, though surely strong arts teachers do teach their students to work and think creatively in the art form they are being taught.

(1) Monitaiteisen kasvatuksen ja luovuuden yhteys

(i) *Luovuuden kehittyminen yleensä:*

Viisi kymmenestä vaikutustutkimuksesta osoittavat myönteisiä vaikutuksia (AFAS, 188); myös yksi näennäiskokeellinen tutkimus osoitti myönteisiä vaikutuksia alle kouluikäisten joukossa (AFAS, 191); lisäksi kaksi kokeellista tutkimusta päättyvät samoihin tuloksiin (ibid).

(ii) *Verbaalisen luovuuden kehittyminen:*

Kolme kolmesta näennäiskokeellisesta tutkimuksesta eivät puolla myönteisiä vaikutuksia, tai vaikutukset ovat epäselviä (AFAS, 189).

(iii) *Hahmotuksellisen luovuuden kehittyminen:*

Kaksi kolmesta näennäiskokeellisesta tutkimuksesta puolustavat positiivisia vaikutuksia (ibid)

48 Huom.: Winner ja kumppanit kuitenkin tiedostavat, että erilaisia malleja on olemassa.

(2) Musiikkikasvatuksen ja luovuuden yhteys

Winner ym. eivät löytäneet yhtäkään musiikkikasvatuksen ja luovuuden yhteyttä tarkastelevaa tutkimusta (AFAS, 191–192).

(3) Kuvataidekasvatuksen ja luovuuden yhteys

(i) *Luovuuden kehittyminen yleensä:*

Yksi kahdesta näennäiskokeellisesta tutkimuksesta puoltaa positiivisia vaikutuksia (AFAS, 193).

(4) Draama- ja teatterikasvatuksen ja luovuuden yhteys

(i) *Luovuuden kehittyminen yleensä:*

Yksi vaikutustutkimus puolustaa positiivisia vaikutuksia (ibid); kaksi kahdesta kokeellisesta tutkimuksesta puolustavat positiivisia vaikutuksia (AFAS, 194);

(5) Tanssikasvatuksen ja luovuuden yhteys

(i) *Luovuuden kehittyminen yleensä:*

Kaksi kahdesta näennäiskokeellisesta tutkimuksesta osoittavat positiivisia vaikutuksia (AFAS, 195); myös kaksi kahdesta kokeellisesta tutkimuksesta osoittavat myönteisiä vaikutuksia (AFAS, 196).

Väite, jonka mukaan taidekasvatus ruokkii inhimillistä luovuutta vaikuttaa usein selviöltä. Kuitenkin Winner ym. havaitsivat yhteyden lähinnä draama- ja teatteri- ja tanssikasvatuksen kohdalla, kun esimerkiksi monitaiteisen kasvatuksen ja kuvataidekasvatuksen kohdalla yhteys ei ollut niin selkeä. Kirjoittajat pohtivat, voisiko vika olla luovuuden mittauksessa. Usein myös luovuutta tutkitaan ”kynän ja paperin” keinoin, mutta Winner ja kumppanit kysyvät, tulisiko luovuutta mitata jollakin toisella tavalla? Lisäksi tutkijat pohtivat, että taidekasvatuksen ja luovuuden yhteys ei välttämättä korostu kovin lyhyellä aikajänteellä: tarvitaan mahdollisesti pitkäjänteisempää taiteellista työskentelyä, jotta luovuuden kehittymistä voitaisiin ylipäänsä havaita. (AFAS, ibid.)

3.2.7 Taidekasvatuksen motivationaaliset tulemat

Kulttuurisen realismin viitekehyksessä motivaatiota yleensä on tarkasteltava Intentionaalisen perspektiivistä, sillä kyseisen teorian valossa elävä elämä palautuu tai redusoituu lopulta tähän ominaisuuteen. Tällöin on syytä huomata, ettei motivaatio ole ominaisuus, joka syntyy esimerkiksi sopivien olosuhteiden seurauksena, vaan se on jälleen henkilön endogeenisesti synnyttämä tila. Toki tähän tilaan virittäytymistä voivat tukea myös ulkoiset tekijät, mutta motivaation ensisijainen lähde on ihminen itse. Tällainen lähestymistapa istuu myös varsin hyvin taidekasvatuksen ja motivaation välisen yhteyden avaamiseen: Winner ym. (AFAS, 201–202) pohtivat, että taiteiden harjoittaminen voi herättää henkilöissä halun oppia, mikä heijastuu positiivisella tavalla esimerkiksi akateemiseen suoriutumiseen. Vaikka näin ollen oppimisen halua ikään kuin ruokitaan taidekasvatuksen avulla, voidaan tästä myös tulkita, että varsinainen halu oppia jää kuitenkin henkilökohtaiseksi haasteeksi. Siispä esimerkiksi soittotaitojen harjoittelun rinnastamista tutkimisen ahkeruuteen on syytä lähestyä varoen.

Reflektoinnin ongelman välityksellä elämisen tapahtumaan sitoutumisen ja Intentionaalisen yhteys ja vuorovaikutus ovat oman ajatteluni kannalta hyvin olennaisia kysymyksiä. Vaikka Intentionalisuus on sisäsyntyinen tila, sosiaalisen konstruktion vuoksi ympäristön vaikutusta ei voida korostaa liikaa. Jotta elämä tuntuisi yhden ihmisen näkökulmasta elämisen arvoiselta, tähän on oltava merkkejä myös koko kulttuurin tasolla. Lisäksi yhden henkilön tulkitessa näitä merkkejä ei ole edelleen itsestään selvää, että tulkinta tukee elämisen tapahtumaan sitoutumista ja näin ollen kestäväää kulttuurista kehitystä. Tässä korostuu Intentionaalisen haaste: myös tulkinnan ollessa Intentionaalinen tapahtuma merkityksen ammentaminen on lopulta yhden henkilön kohdalla hänen henkilökohtainen tehtävänsä, koska kokija on henkilö itse. Vaikka sosiaalinen paine on olemassa, tulkinnallinen vapaus ja vastuu säilyvät siis henkilöillä. Esimerkiksi samasta syystä asioista voidaan kiistellä.

(1) Monitaiteisen kasvatuksen ja motivaation yhteys

(i) *Akateemisen suoriutumisen motivationaalisten tekijöiden kehittyminen:*

Kaksikymmentä kahdestakymmenestäkolmesta vaikutustutkimuksesta tulevat siihen tulokseen, että positiivinen vaikutus on olemassa (AFAS, 204–206); lisäksi kaksi neljästä REAP-ohjelman jälkeisestä näennäiskokeellisesta tutkimuksesta päätyvät tulokseen, että positiivinen vaikutus on olemassa (AFAS, 207); ja seitsemän yhdeksästä REAP-ohjelman jälkeisestä vaikutustutkimuksesta puolsivat myönteisiä vaikutuksia (ibid).

Ihmisen motivationaaliksi ominaisuuksiksi Winner ja kumppanit nimeävät esimerkiksi sitoutumisen, sinnikkyyden, asenteen ja päättäväisyyden (AFAS, 207–209). Vaikutustutkimukset osoittavat lievää positiivista yhteyttä motivaation kehittymisen ja taidekasvatuksen välillä, mutta kokeellisten tutkimusten puuttumisen vuoksi Winner ym. eivät tee asiasta yleistettyjä johtopäätöksiä. Kirjoittajien mielestä tulisi ylipäänsä tutkia ja pohtia korkean motivaation yhteyttä vahvaan ja tehokkaaseen akateemiseen suoriutumiseen. (AFAS, 210.)

3.2.8 Taidekasvatuksen vaikutukset sosiaalisten taitojen kehittymiseen

Tutkiessa sosiaalisten taitojen kehittymistä taidekasvatuksen avulla Winner ja kumppanit tarkastelivat erityisesti henkilöiden käsitystä itsestään, heidän yleistä omatuntoaan ja sosiaalista käyttäytymistä, henkilöiden empatiaa muita kohtaan ja tunteiden hallinta sekä näkökulman valitsemista sosiaalisissa tilanteissa ("theory of mind"). Tutkijoiden mukaan sosiaalisia taitoja vaaditaan innovatiivisissa yhteiskunnissa, koska yhteistyö, hyvät vuorovaikutustaidot sekä toisten ihmisten perspektiivin ja tunteiden ymmärtäminen tukevat kyseistä yhteiskuntarakennetta. (AFAS, 213–214.)

(1) Monitaiteisen kasvatuksen ja sosiaalisten taitojen yhteys

(i) *Minäkuvaan kehittyminen:*

Kaksi kolmesta vaikutustutkimuksesta puolustavat positiivisia vaikutuksia (AFAS, 214).

(2) Musiikkikasvatuksen ja sosiaalisten taitojen yhteys

(i) *Itsetunnon kehittyminen:*

Yksi vaikutustutkimus ei osoita positiivisia vaikutuksia, tai vaikutukset ovat epäselviä (AFAS, 217); mutta yksi kokeellinen tutkimus osoittaa positiivisia vaikutuksia (ibid).

(ii) *Empatian kehittyminen:*

Kaksi kahdesta näennäiskokeellisesta tutkimuksesta puolustavat positiivisia vaikutuksia (AFAS, 218).

(3) Kuvataidekasvatuksen ja sosiaalisten taitojen yhteys

(i) *Minäkuvan kehittyminen:*

Yksi näennäiskokeellinen tutkimus ei puolla myönteisiä vaikutuksia, tai vaikutukset ovat epäselviä (AFAS, 219);

(ii) *Tunteiden hallinnan kehittyminen:*

Yksi vaikutustutkimus ei puolusta myönteisiä vaikutuksia, tai vaikutukset ovat epäselviä (AFAS, 220); lisäksi yksi näennäiskokeellinen tutkimus päättyy samoihin tuloksiin (ibid).

(iii) *Empatian kehittyminen:*

Yksi näennäiskokeellinen tutkimus ei osoita positiivisia vaikutuksia, tai vaikutukset ovat epäselviä (AFAS, 222)

(4) Draama- ja teatterikasvatuksen ja sosiaalisten taitojen yhteys

(i) *Minäkuvan kehittyminen 1:*

Neljä viidestä näennäiskokeellisesta ja kokeellisesta tutkimuksesta osoittavat positiivisia vaikutuksia (AFAS, 226).

(ii) *Minäkuvan kehittyminen 2:*

Kolme neljästä näennäiskokeellisesta ja kokeellisesta tutkimuksesta eivät osoita myönteisiä vaikutuksia, tai vaikutukset ovat epäselviä (AFAS, 227).

(iii) *Tunteiden hallinnan kehittyminen:*

Kaksi kahdesta näennäiskokeellisesta tutkimuksesta puoltavat myönteisiä vaikutuksia (AFAS, 229); myös yksi vaikutustutkimus osoittaa saman tuloksen (ibid).

(iv) *Empatian kehittyminen:*

Yksi vaikutustutkimus ei osoita positiivisia vaikutuksia, tai vaikutukset ovat epäselviä (AFAS, 230); tosin yksi näennäiskokeellinen tutkimus puolustaa positiivisia vaikutuksia (ibid).

(v) *Näkökulman valitsemisen kehittyminen:*

Kaksi kahdesta kokeellisesta tutkimuksesta puoltavat myönteisiä vaikutuksia (AFAS, 231); myös kaksi kolmesta näennäiskokeellisesta tutkimuksesta puolustavat myönteisiä vaikutuksia (ibid); lisäksi yksi vaikutustutkimus päättyy samoihin lopputuloksiin (ibid).

(5) Tanssikasvatuksen ja sosiaalisten taitojen yhteys

(i) *Minäkuvan kehittyminen:*

Kaksi kolmesta näennäiskokeellisesta tutkimuksesta osoittavat myönteisiä vaikutuksia (AFAS, 234).

(ii) *Sosiaalisen kompetenssin kehittyminen:*

Kolme kolmesta näennäiskokeellisesta tutkimuksesta puoltavat positiivisia vaikutuksia (AFAS, 235); myös kaksi kahdesta kokeellisesta tutkimuksesta puolustavat positiivisia vaikutuksia (AFAS, 236).

Sosiaalisilla taidoilla Winner ja kumppanit tarkoittavat itsetuntoa, ihmisen kykyä kommunikoida ja tulla toimeen toisten kanssa, empatiaa, näkökulman valitsemista (ymmärrystä toisten ajattelusta ja tunteista) sekä tunteiden hallintaa itseilmaisun keinoin. Merkkejä taidekasvatuksen myönteisistä vaikutuksista sosiaalisten taitojen kehittymiseen on tutkijoiden mukaan niukasti. Kuitenkin draama- ja teatterikasvatus on sosiaalisten taitojen kehittymisen kontekstissa lupaavin: on olemassa todisteita siitä, että tämä kehittää empatiaa, näkökulman valitsemista ja tunteiden hallintaa. Winnerin ym. mielestä yhteys on myös teoreettisesti järkevä. (AFAS, 236.)

3.2.9 Taidekasvatuksen vaikutukset aivojen kehittymiseen

On johdonmukaista, että kaikki oppiminen muuttaa ja kehittää aivoja. Esimerkiksi Winner ym. viittaavat tutkimukseen, joka osoittaa, että Lontoon taksikuskeilla on laajentunut aivojen alue, joka on olennainen avaruudellisen hahmottamisen kannalta.⁴⁹ Siispä tutkijoiden mukaan taidekasvatuksen näkökulmasta on mielenkiintoista se, kehittääkö taidekasvatus aivoja tavalla, joka mahdollistaa tehokkaamman oppimisen jossakin muussa kontekstissa. (AFAS, 244.)

Julkaisussa *Art for Art's Sake?* kirjoittajat eivät taulukoi tutkimuksia, jotka arvioivat taidekasvatuksen vaikutuksia aivojen kehityksen kannalta, vaan ainoastaan esittelevät alan ajankohtaista tutkimusta. Heidän päätös perustuu ajatukseen, että taidekasvatuksen vaikutusten tutkiminen on mielekästä lähinnä kognitiivisten ja käytöksellisten vaikutusten näkökulmasta. (AFAS, 243–244.)

49 Huom.: Onko enemmän aina enemmän?

3.3 TAIDEKASVATUKSEN LOPPUTULEMAT

Oman analyysin kannalta on huomionarvoista, että *Art for Art's Sake? The Impact of Arts Education* julkaisussa on pyritty kattamaan kaikki ajankohtainen taidekasvatuksen tutkimus, joka on tulkittavissa länsimaiseen akateemiseen perinteeseen sopivaksi. Näin ollen Winnerin ym. tutkimus on vahvasti kvantitatiivinen, sillä tutkijat ovat ainakin yrittäneet luoda tietyn läpileikkauksen varsin suurehkosta kokonaisuudesta. *Art for Art's Sake?* julkaisun aineisto koostuu 510 tutkimuksesta. Tässä tutkimuksessa aineisto on kaventunut 482 tutkimukseen, koska Winner ja kumppanit eivät kirjaa kaikkia REAP-ohjelman meta-analyysejä auki. Analyysini seuraava vaihe rakentuu Project Zeron REAP-ohjelman meta-analyysien kritiikistä.

Winner ja kumppanit väittävät, että ainoastaan kokeellisten tutkimusten perusteella, jotka tutkivat taidekasvatuksen vaikutuksille "altistuneiden" ihmisten kehitystä suhteessa taidekasvatuksen vaikutuksille altistumattomien henkilöiden kehitykseen, voidaan asiasta tehdä yleisempiä johtopäätöksiä. Taidekasvatuksen vaikutusten mittaamisen kontekstissa tutkijat siis painottavat erityisesti kokeellisen tutkimusmenetelmän validiteettia. Tosin samaan aikaan kirjoittajat toteavat, että esimerkiksi koulumiljöössä, joka on taidekasvatuksen vaikutuksien tutkimiselle muuten otollinen ympäristö, kokeellisen tutkimusasetelman luominen on sangen hankalaa, jolloin usein joudutaan tyytymään näennäiskokeelliseen tutkimukseen. Näennäiskokeelliseksi tutkimusasetelmaksi hyväksytään esimerkiksi ylipäänsä erilaisten opetusohjelmien vertailu, joissa opetuksen taidelähtöisyydessä on havaittavissa eroavaisuuksia. Lisäksi uuden taidelähtöisen (opetus)ohjelman tutkiminen ja arvioiminen on Winner ym. mielestä ihanteellista sellaisessa ympäristössä, missä on introdusoitu myös jokin muu uusi oppimista ja kehitystä tukeva menetelmä tai lähestymistapa (esimerkiksi shakin peluu tms.). Tämä johtuu niin sanotusta Hawthornen vaikutuksesta⁵⁰, jonka mukaan kaikki uusi tehostaa uteliaisuutta, mikä puolestaan vaikuttaa myönteisellä tavalla oppimiseen ja kehittymiseen yleensä. (AFAS, 43.)

Toiseksi merkittävin osa *Art for Art's Sake?* -teoksen tutkimusaineistosta, ja näin ollen myös Project Zeron tutkimusaineistosta, koostuu vaikutustutkimuksista. Taidekasvatuksen kontekstissa vaikutustutkimusten kategoriaan lasketaan sellaiset tutkimusmenetelmät, jotka vertailevat taidekasvatuksen pariin hakeutuneiden ihmisten kehitystä suhteessa taidekasvatuksen pariin hakeutumattomien ihmisten kehitykseen. On kuitenkin syytä huomata, ettei vaikutustutkimusten korrelaatio kerro mitään taidekasvatuksen varsinaisista vaikutuksista. Vaikutustutkimukset havaitsevat ainoastaan tiettyä eroa, joka määräytyy hypoteesin perusteella. Siispä vaikutustutkimusten tutkimusmenetelmä ontuu erityisesti sen perustoista: on syytä

50 Ks. Cook & Campbell 1979.

epäillä, että taidekasvatukseen pariin yleensä hakeutuu kyvykkäämmät, siis esimerkiksi motivoituneemmat ja/tai lähtökohdiltaan ”onnekkaammat”, siis esimerkiksi korkeammalta sosioekonomiselta taustalta ponnistavat henkilöt. (ibid.)

Analyysini kritiikki nojaa alla olevaan taulukkoon. Keskityn kritiikissäni ainoastaan vaikutustutkimusten, kokeellisten tutkimusten ja näennäiskokeellisten tutkimusten arviointiin taidekasvatuksen kontekstissa, sillä loput tutkimusasetelmat ovat joko edellisten summia tai eräänlaisia hybridejä. Koska Winnerin ja kumppaneiden *Art for Art's Sake?* -tutkimus kategorisoi taidekasvatuksen (kognitiivisia) vaikutuksia systemaattisesti kolmen eri tutkimustyyppin mukaan, vaikutusten yleistäminen positiiviseksi *tai* negatiiviseksi/neutraliksi tendensseiksi on nähdäkseni mielekäs lähestymistapa tietyn kokonaiskuvan muodostamisen perspektiivistä. Kirjoittajien käsitellessä esimerkiksi sosiaalisten taitojen kehittymistä he pyrkivät muodostamaan oman synteetin aina useamman tutkimustyyppin näkökulmasta. Toisaalta tietyn taidekasvatuksen tulemien kokonaiskuvan voi muodostaa myös abstrahoidulla tulemien yleisempää linjaa ja suhteuttamalla sitä tutkimustyyppien lähtökohtiin. Tarkoitan taidekasvatuksen vaikutusten tendensseillä nimenomaan tarjolla olevan aineiston tulkintaa, joka pyrkii luomaan läpileikkauksen tutkittavan asia-aineksen laadusta.⁵¹ Tällä tavoin voidaan lähestyä REAP-ohjelman meta-analyysijä laadullisen tutkimuksen lähtökohdista.

51 Lähestymistapaa voidaan kutsua jopa fenomenologiseksi; ks. Varto 1992, 133–142.

Vaikutus- tutkimukset		Kokeelliset tutkimukset		Näennäis- kokeelliset tutkimukset		Näennäis- kokeelliset ja kokeelliset tutkimukset		Muut tutkimukset		Lkm.
Pos. (+)	Neg. (-)	Pos. (+)	Neg. (-)	Pos. (+)	Neg. (-)	Pos. (+)	Neg. (-)	Pos. (+)	Neg. (-)	
4/5	1/1	4/5	4/6	5/8	2/2	8/15	18/24	17/27		1
11/11	1/1	1/1	4/6	1/2	3/3	1/2	16/29	3/3		2
10/11		2/2		2/2	1/1	10/17	8/13	1/1		3
3/4		2/2		1/1	2/3	7/14	12/20			4
5/5		2/2		2/2	3/3	4/5	11/20			5
13/24		1/1		2/3	1/1		7/10			6
9/9		2/2		1/1	1/1		6/8			7
15/20		2/2		1/1	1/1		11/12			8
6/9				1/2			3/4			9
1/1				1/1			3/4			10
3/3				2/3			3/4			11
1/1				1/2						12
2/2				2/2						13
1/2				2/4						14
5/10				2/2						15
1/1				2/2						16
20/23				1/1						17
7/9				2/3						18
2/3				2/3						19
1/1				2/3						20
1/1										21
1/1										22
=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
122/156	2/2	16/17	8/12	35/48	14/15	30/53	98/148	21/31	n	482
≈	≈	≈	≈	≈	≈	≈	≈	≈	≈	
0,782	1	0,941	0,667	0,729	0,933	0,566	0,662	0,677	n	

3.3.1 Vaikutustutkimusten tendenssit

Huomattava osa Project Zeron pohjustamasta taidekasvatuksen perinteestä perustuu hypoteesien tutkimukselle. Vaikutustutkimusten tulosten tendenssi on selvästi positiivinen: lähes kaikki (22 kpl versus 2 kpl) toteutetut vaikutustutkimukset osoittavat, että taidekasvatuksella on muissa konteksteissa enemmän myönteisiä kuin negatiivisia tai neutraaleja vaikutuksia. On kuitenkin syytä huomata, että Winner ym. painottavat erityisesti kokeellisten tutkimusten merkittävyyttä vaikutusten arvioinnin kontekstissa. Tämä johtuu siitä, että vaikutustutkimusten tulokset nojaavat hypoteesien varaan, jolloin tutkimustietoa yleensä ei voida irrottaa hypoteesien luomasta rajauksesta. Mikäli tutkitaan esimerkiksi musiikkikasvatuksen vaikutuksia verbaalisten taitojen kehityksessä, vaikutustutkimuksen tulos perustuu oletukselle, että musiikkikasvatuksella ja verbaalisten taitojen kehityksellä voisi ylipäänsä olla jokin yhteys, ja lisäksi oletukselle asetetaan usein tietty horisontti. Tällöin mahdollinen positiivinen tai negatiivinen/neutraali vaikutuksellinen tulema on sidottu tiettyihin premisseihin, eikä siitä voida tehdä yleistettyjä johtopäätöksiä. Näin ollen musiikkikasvatus saattaa kehittää verbaalisia taitoja esimerkiksi nuoremmalla iällä, mutta vanhempien ikäpolvien kontekstissa musiikkikasvatuksen ja verbaalisten taitojen kehittymisen yhteys saattaa olla erilainen.

Vaikka yleinen vaikutustutkimusten tendenssi on taidekasvatuksen vaikutusten näkökulmasta positiivinen, meta-analyysin perustaminen vaikutustutkimusten tulosten varaan on ongelmallista, koska vaikutustutkimuksen ovat lähtökohtaisesti erilaisia. Pätevän meta-analyysin kannalta on olennaista, että sen muodostamat vaikutustutkimukset ponnistaisivat samalta viivalta. Tällöin kuitenkin meta-analyysin tutkimustulos on välttämättä varsin kapea. Siispä vaikutustutkimuksista luotu taidekasvatuksen vaikutuksia tarkasteleva meta-analyysi voi olla validi, mutta sen tuottama tieto on vahvasti kontekstisidonnaista ja spesifiä.

3.3.2 Kokeellisten tutkimusten tendenssit

Myös kokeellisten tutkimusten tulosten tendenssi on vahvasti myönteinen (8 kpl versus 2 kpl). Lisäksi Winnerin ja kumppaneiden mukaan kokeellinen tutkimus on tutkimusmenetelmänä kaikkein olennaisin yleisempien johtopäätösten muodostamisen näkökulmasta. Kuitenkin taidekasvatuksen kontekstissa kokeellisia tutkimuksia on tarjolla varsin niukasti. Vaikka tutkimusmenetelmä, joka arvioi tietynlaiselle taidekasvatukselle altistuneiden henkilöiden kehitystä (tietyissä kontekstissa) suhteessa samanlaiselle taidekasvatukselle altistumattomien henkilöiden kehitykseen (samassa kontekstissa), pragmatistisesta näkökulmasta itse tutkimusmenetelmän

arviointi ei voi olla lähinnä teoreettista. Tällöin kokeellisilla tutkimuksilla mitattuja taidekasvatuksen vaikutuksia tulisi suhteuttaa muiden tutkimusmenetelmien tuloksiin ja arvioitava tästä kokeellisen tutkimuksen tutkimusmenetelmän pätevyyttä. Koska teoria on aina tietyllä tavalla virittäytynyttä, pelkkä teoria ei voi toimia mittarina.

Every science, being a human construction, is itself a human science and, as a consequence, is Intentional in structure. (HTCW, 194.)

Kulttuurisen realismin perspektiivistä vaikutustutkimuksen tutkimusmenetelmän tavoin myös kokeellisen tutkimuksen tutkimusmenetelmä on symbioosissa tarkastelutapaan. Tarkastelutapaa voidaan puolestaan nimittää Intentionaaliseksi tapahtumaksi, koska henkilöiden kognitiiviset kyvyt eivät ole irrallaan todellisuudesta. Siispä tutkimusmenetelmät yleensä ovat myös kulttuurisia artefakteja, joiden läpi muokataan ja muovataan todellisuutta. Näin ollen tutkimusmenetelmiä voidaan arvioida ja arvottaa peilaamalla niiden avulla tuotettua tietoa muiden menetelmien avulla tuotettuun tietoon ja inhimillisiin päämääriin yleensä. Nyt on pidettävä mielessä että sekä yksi henkilö että koko kulttuuri ovat Intentionaalisia artefakteja. Kulttuurin tasolla vaikuttavat päämäärät ovat kollektiivisia, siis konsensuaalisia summia, jolloin myös yhteisymmärrys todellisuudesta on aina eräänlainen summa. Näin inhimilliset päämäärät ja erilaiset tutkimusmenetelmät sitoutuvat siis tiiviisti yhteen.

3.3.3 Näennäiskokeellisten tutkimusten tendenssit

Taidekasvatuksen kenttää kartoittavista tutkimuksista toiseksi merkittävimmäksi tutkimustyyppiä voidaan nimittää näennäiskokeellinen tutkimus.⁵² Myös tämän tutkimustyyppin tuloksien tendenssi puolustaa taidekasvatuksen positiivisia vaikutuksia (20 kpl versus 4 kpl). On kuitenkin syytä huomata, että näennäiskokeelliset ja kokeelliset tutkimukset -kategorian tendenssi on negatiivinen (11 kpl versus 5 kpl). Poikkeavuus on mielenkiintoinen ilmiö, sillä se korostaa nimenomaan tutkimusasetelmien vaikutusta tutkimustuloksiin. Lisäksi on olennaista kiinnittää huomio näennäiskokeelliset ja kokeelliset tutkimukset -kategorian laajuuteen, kyseessä on laajin tutkimusten ryhmä (53 kpl + 148 kpl). Abstrahoivan analyysin näkökulmasta on mahdollista löytää varsinaista syytä yhden kategorian merkittävään poikkeavuuteen yleisemmästä linjasta, mutta poikkeavuus korostaa tietyn synteessin muodostamisen problematiikkaa.

52 Huom.: Vaikka näennäiskokeelliset ja kokeelliset tutkimukset -kategoriassa on enemmän tutkimuksia kuin näennäiskokeelliset tutkimukset -kategoriassa, on huomioitava, että ensimmäisen kategorian tutkimukset voitaisiin ryhmitellä väkisin kahteen eri ryhmään.

Nyt voidaan kysyä, ovatko REAP-ohjelman meta-analyysit muodostettu ylipäänsä sopivasta aineistosta; ovatko taidekasvatuksen vaikutuksia kartoittavat tutkimukset sellaista laatua, että niistä on järkevää edes yrittää muodostaa yleisempää tietoa (general communicable knowledge)? Jo tällaisen yleistävän analyysin valossa voidaan katsoa, että Project Zeron luoma taidekasvatuksen kenttää kuvaileva diskurssi on vahvasti virittäytynyttä. Vaikka diskurssille on havaittavissa myös sitä puolustavaa empiiristä tutkimusta, tutkimustulosten tendenssit osittavat, ettei diskurssin asia-aines yksinkertaisesti voi olla kovin jäsentynyttä ja näin ollen luotettavaa.

4 PÄÄTÄNTÖ

Winner ym. (AFAS, 137–138) ehdottavat seuraavanlaista yleistettyä kognitiivisten taitojen (kuvittelu, ilmaisu, havainnointi ja reflektointi) ja työskentelytapojen (sitoutuneisuus ja pitkäjänteisyys sekä uteliaisuus ja tutkimuksellisuus) jakoa:

(1) Four kinds of potentially generalizable cognitive skills

(i) Envision (Mental imagery):

A reasonable transfer hypothesis: if art students in fact become better at envisioning in art class, they may transfer this skill to the study of science.

(ii) Express (Personal voice):

A reasonable transfer hypothesis: art students who become better at conveying a personal vision (going beyond technique) may bring this skill to writing.

(iii) Observe (Noticing):

A reasonable transfer hypothesis: art students who learn to look more closely at the world and at works of art may bring these improved observational skills to science class.

(iv) Reflect (Meta-cognition/critical judgment):

A reasonable transfer hypothesis: art students who become meta-cognitive about their working process/products in art may show more meta-cognitive awareness of their working process/products in other areas of the curriculum.

(2) Two kinds of potentially broadly generalizable working styles

(i) Engage and persist (A kind of motivational skill):

A reasonable transfer hypothesis: art students who learn to stick to art projects in a disciplined manner over long periods of time may become more focused and persistent in other areas of the school curriculum.

(ii) Stretch and explore (Another way of talking about creativity):

A reasonable transfer hypothesis: art students who become comfortable with making mistakes and being playful may be willing to take creative risks in other areas of the curriculum.

Kaikki ehdotukset ovat varsin perinteistä, taidekasvatuksen legitimointiin tähtäävää argumentaatiota taidekasvatuksen olennaisuuden puolesta osana länsimaista kasvatuserinnettä yleensä. On kuitenkin perustavaa painottaa, ettei esimerkiksi Project Zero ole onnistunut perustelemaan, miksi juuri taiteen – tai tarkemmin taiteiden – harjoittaminen olisi paras tapa kehittää Winnerin ja kumppaneiden ehdottamia kognitiivisia taitoja sekä työskentelytapoja. Tältä osin koko REAP-ohjelma ontuu, eikä Project Zeron pohjustamassa institutionaalisen taidekasvatuksen horisontissa ole oikeastaan riittävän painavia todisteita/merkkejä siitä, että paradigmaa olisi syytä peräänkuuluttaa esimerkiksi osana kansallisia innovaatiostrategioita. Yksinkertaisten: Vaikka niin sanotut taiteelliset taidot kehittyisivät taidekasvatuksen harjoittamisen myötä, mikään ei varsinaisesti perustele taiteellisten taitojen olennaisuutta inhimillisessä kontekstissa yleensä.⁵³ Näin ollen institutionaalisen taidekasvatuksen pontimet perustuvat lähinnä toiveajatteluun taiteellisten taitojen tuloksetta hyödyntämisestä.

Merkittävä osa inhimillistä ajattelua perustuu ongelmanratkaisulle, mikä on luonnollista myös elämisen tapahtumaan sitoutumisen näkökulmasta; terve järki ja elämisen jatkaminen voidaan usein katsoa toistensa synonyymeiksi. Tosin ilman essentialistista pohjaa yhteyttä ei voida

53 Esim. Mirza (2006, 30–33) tiivistää taidekasvatukselle altistuneiden henkilöiden arvioinnin suhteessa taidekasvatukselle altistumattomiin henkilöihin kahdeksan kohdan periaatteeksi:

1. The issue of the causality link
2. The opportunity cost issue
3. The question of outcome versus output
4. The issue of successfully transforming 'anecdotal evidence' into robust qualitative data
5. The question of the distinction between 'active' and 'passive' participation
6. The issue of artistic quality
7. The question of negative impacts
8. The ethical question

Periaate puoltaa erinomaisesti myös REAP-ohjelman kokeellisten tutkimusten vaadetta taidekasvatuksen tutkimuksen kontekstissa, mutta lisäksi pyrkii tarkastelemaan koko institutionaalisen taidekasvatuksen ilmiötä kriittisesti. Mirzan näkökulman kautta Project Zeron taidekasvatukselliselle perinteelle voitaisiin luoda perusteltua jatkumoa.

olettaa pysyväksi tai yhteyden osatekijöitä toisiaan ikään kuin automaattisesti tukeviksi. Siispä ongelmanratkaisu saattaa muuttua sekä terveen järjen että elämisen varsinaiseksi kitkaksi. Taidekasvatuksen ja taiteen ymmärtäminen esimerkiksi henkilökohtaisen kilpailukykyisyyden (kognitiivisten kykyjen), terveyden ja hyvinvoinnin (onnellisuuden) sekä innovoinnin (talouskasvun) varmistavina ilmiöinä voidaan kategorisoida myös elämisen tapahtumaa haittaaviksi inhimilliseksi pyrkimykseksi, mikäli voidaan perustella, ettei pyrkimys varsinaisesti tue elämisen tapahtumaan sitoutumista. Tämän työn päämääränä on ollut kahden taidekasvatuksen paradigman vastakkainasettelu, vaikka en ole vielä oikeastaan edes keskittynyt toiseen paradigmaan. Kuitenkin vastakkainasettelusta voidaan tuoda esille sellaisia näkökulmia, jotka puolustavat yhtä ja kritisoivat toista paradigmaa.

4.1 TAIDE versus MEMEX, ART as VEHICLE, THE EXTENDED MIND⁵⁴ jne.

Teemme päätöksiä tarjolla olevan tiedon avulla. Rakennamme premissit sen pohjalta, mitä tiedämme, ja teemme johtopäätöksemme premissien paineessa. Mikäli taide on tehty huolella, se sisällyttää itseensä valtavan määrän henkistä pääomaa. Tämän pääoman prosessoiminen jäsentyy tulkinnan kautta tajuntaamme, jolloin esteettisen kokemuksen merkityksellisyys eksplikoituu ymmärryksen tukirangaksi. (Kielellä on olennainen rooli tapahtumassa.) Lisäksi voimme ihmisinä valita sen, mikä on meille henkilöinä todellista: olkoon tämä juuri olemassaolon eksistentiaalistista vapautta. ”Temppu on siinä”, että Intentionaalisia olentoina valitsemme vaihtoehtojen väliltä ja lisäksi luomme uusia vaihtoehtoja. Ajattelun *ollessa* historiaa konstruoimme käytännössä todellisuuden mielekkääksi mieleksi.⁵⁵ Esimerkiksi kestävän kulttuurisen kehityksen näkökulmasta sillä on väliä, mistä aineksesta käsitys todellisuudesta muodostuu. Taidekasvatuksessa on potentiaalia olla perustavanlaatuinen elementti tässä rakennusprosessissa.

Ennen tietokantojen yleistymistä Vannevar Bush hahmotteli ideaa, joka tunnetaan nimellä Memex. Bushin idean merkittävyys perustuu sen ajankohtaisuuteen: tietoyhteiskunnassa elämme Memex-aikaa. Memex voidaan tulkita esimerkiksi pelkkää kirjoitustaitoa laajemmaksi ja syvemmäksi prototyypiksi ajatukseksi siitä, kuinka tiedon hyödyntäminen ja soveltaminen

54 Huom.: The extended mind (EMT) on vielä yleisempi viitekehys tässä kappaleessa käsittelemästani teemasta, mutta en varsinaisesti liiku tähän suuntaan. Ks. esim. Noë 2004.

55 Esim. parhaillaan psykologian ja kasvatustieteiden kentällä suosittu L.S. Vygotskin sisäistymisen periaate (The Theory of Internalization) ja neuvostoliittolainen kulttuurihistoriallinen teoria yleensä osuu hyvin tarkasti yhteen Margolinin kulttuurisen realismin kanssa. Kulttuurinen realismi on ainoastaan laajempi yritys luoda sopiva viitekehys, jonka puitteissa elävä elämä purkautuu.

onnistuu sukupolvien välillä tehokkaasti. Vaikka Bush kuvitteli varsin nöyrästi lähinnä mikrofilmille tallennettuja tietokantoja, elämän digitalisoituminen voidaan katsoa olevan Memex suuremmissa potensseissa.

Formal logic used to be a keen instrument in the hands of the teacher in his trying of students' souls. It is readily possible to construct a machine which will manipulate premises in accordance with formal logic, simply by the clever use of relay circuits. Put a set of premises into such a device and turn the crank, and it will readily pass out conclusion after conclusion, all in accordance with logical law, and with no more slips than would be expected of a keyboard adding machine. -- There may be millions of fine thoughts, and the account of the experience on which they are based, all encased within stone walls of acceptable architectural form; but if the scholar can get at only one a week by diligent search, his syntheses are not likely to keep up with the current scene. (Bush 1996.)

Tiedon ja Intentionaalisen yhteys on tärkeää tuoda vielä kerran esille: tiedon ollessa Intentionaalinen tila tieto yleensä muuttuu merkitykselliseksi, kun se viritetään tiettyyn suuntaan. Siispä tiedon arvo perustuu viime kädessä sen käyttäjien Intentionaalisuuteen. Esimerkiksi kestävä kulttuurinen kehitys on näin ollen luotava – se ei synny itsestään lisäämällä vain tiedon määrää ja laatua. Ongelma on siinä, että muutoksen vauhdin ollessa suuri, elämässä kiinni pysyminen esimerkiksi "best practices" -menetelmän keinoin ei oikeastaan ole enää vaihtoehto. Koulutuksen vikkellä muutos on varsin osuva esimerkki siitä, kuinka aiemmin toimiviksi havaitut menetelmät eivät enää istu kokonaiskuvaan. Yhteiskunnalliset rakenteet eivät ole itsessään hiekkaa rattaissa, vaan ne muuttuvat hiekaksi koko kulttuurin tason Intentionaalisen muuttuessa. Kuinka siis jatkaa eteenpäin?

Myös esimerkiksi teatterin uudistamiseen keskittyneellä teatteriohjaaja Jerzy Grotowskilla on suuntaa antava ajatus siitä, kuinka taidetta voidaan hyödyntää muulla kuin institutionaalisella tavalla. Analyttisestä näkökulmasta tarkastellen Grotowskin idea on varsin alkeellinen ja hämäräperäinen, mutta tietynä lähtökohtana se on varsin mielenkiintoinen keskustelun avaus.

A performance is like a big elevator of which the actor is the operator. The spectators are in this elevator, the performance transports them from one form of event to another. If this elevator functions for the spectators, it means that the montage is well done.

Art as vehicle is like a very primitive elevator: it's some kind of basket pulled by a cord, with which the doer lifts himself toward a more subtle energy, to descend with this to the instinctual body. This is the objectivity of the ritual. If Art as vehicle functions, this objectivity exists and the

basket moves for those who do the Action. (Schechner & Wolford 1997.)

Grotowski keskittyi teatteriin, mutta pyrin itse yleistämään hänen ajatustaan taiteeseen yleensä. Valintani perustuu kulttuurisen realismin lähtökohtiin, joiden mukaan kulttuuria voidaan tarkastella myös itsenäiseen tapahtumakaareensa sidottuna ilmiönä/kokonaisuutena. Koska taide voidaan lisäksi erottaa kulttuurin sisällä tapahtuvaksi kontekstiksi, taiteeseen liittyvää teoriaa on mahdollista yleistää koko taiteen ilmiön tasolle. Tällainen lähestymistapa on eduksi, kun pyritään ymmärtämään taiteen ilmiötä koherenttina kokonaisuutena, vaikka ilmiön käsitteleminen heterogeenisessä muodossa olisi usein sopivampaa ja rikkaampaa.

Art as Vehicle oli Grotowskin yritys tuoda teatteriin sellaista kokemuksellisuutta, joka jää perinteisessä, performatiivisessa teatterissa vähemmälle huomiolle. Tämä kokemuksellisuus perustuu näyttelijätyöhön, joka pyrkii tavoittamaan näyteltävän asia-aineksen ikään kuin alkuperäisessä muodossa. Kulttuurisen realismin läpi tarkasteltuna Grotowskin idean valottuu hieman: tekijä lataa taideteoksen Intentionaalisuudella⁵⁶, mutta teoksen kokijalle tekijän Intentionaalisuus muuttuu tulkinnan kautta henkilökohtaiseksi Intentionaalisuudeksi; prosessia voidaan tarkastella ikään kuin ”rikkinäisenä puhelimena”. On kuitenkin huomioitava, ettei alkuperäisen Intentionaalisuuden tavoittaminen ole mikään taiteen sanelema ehto, vaan mahdollisuus. Henkilöinä konstruoimme itse oman todellisuutemme, mutta jakamalla oivalluksiamme rakennamme kollektiivista kestävyttä (kestävää kulttuurista kehitystä). Ottaen nyt huomioon, että henkilöinä olemme kulttuurin välityksellä tiiviisti yhteydessä toisimme, jolloin esimerkiksi henkilökohtainen Intentionaalisuutemme jalostuu poikkeuksetta koko kulttuurin paineessa, yleisen kestävyden ja yhteistyön symbioosi on varsin johdonmukainen päätelmä. Tulkinnan ymmärtäminen nimenomaan mahdollisuutena hahmottelee Project Zeron paradigmasta poikkeavaa taidekasvatuksen horisonttia.

Mikäli taide ei ole vain puuhastelua, vaan tekijä pyrkii parhaansa mukaan myös välittämään sen avulla mielensä sisältöä, tulkitsija – siis toinen elävä ihminen – voi ammentaa tästä henkilökohtaiseen elämäänsä. Mahdollisuus koskee kaikkia taiteenlajeja, siis taidetta yleensä. Peilaamalla tulkintaprosessia Grotowskin pyrkimykseen voidaan nyt katsoa, että taide toimii tapahtumassa välineenä, mutta varsinainen haaste on heitetty henkilöille. Elämisen tapahtumaan sitoutumisen näkökulmasta haaste palautuu elämiseen. Merkityksen kiinnekohdan sijaitessa elävässä elämässä tulkintaprosessissa on ylipäänsä mieltä, mikäli se tukee elämistä. Muussa tapauksessa niin sanottu taidekasvatuksen reflektoinnin ongelman seuraukset aiheuttavat

56 Huom.: Tosin usein on myös syytä epäillä, ettei tekijä itsekään tiedosta, millä asia-aineksella hänen Intentionaalisuutensa on oikeastaan ladattu.

rakenteiden sortumisen. Teatterin kontekstissa Art as Vehicle korostaa erityisesti näyttelijöiden roolia, mutta purkamalla kontekstia voidaan tulkita, että tällainen lähestyminen taiteeseen on jokaisen elävän ihmisen henkilökohtainen haaste ja ei-institutionaalisen – siis varsinaisen taidekasvatuksen – perusta.

Luodessamme muutokselle raiteet, jotka kulkevat menneisyydestä kohti tulevaa ja pysähtyvät sopivassa tahdissa myös hetkessä, kestävä kulttuurinen kehitys on mahdollista luoda.⁵⁷ Raiteet muodostuvat mm. Memex-perinteestä sekä taiteen ja tulkinnan mahdollistamasta ajattelullisesta toimeliaisuudesta (Art as Vehicle).

4.2 ASiantuntijuus ja Asiakkuus

Taidekasvatuksen tarkoittaessa mielen kykyjen kokonaisvaltaista käyttöä kykyjen erottelulla esimerkiksi kuvitteluksi, ilmaisuksi, havainnoinniksi ja reflektoinniksi on lähinnä näennäistä arvoa. Tärkeämpää on huomata, että taidekasvatuksen toimiessa eräänlaisena elämisen tukipilarina tulkinnan erilaisissa tapahtumissa, tukipilari on erittäin joustava. Näin ollen tulkintaa voidaan aina muuttaa muutoksen tahdissa. Vaikka myös tavoitteista ja päämääristä pidettäisiin kiinni, sopeutuminen ja elämisen tapahtumaan sitoutuminen tukevat toisiaan. Tällä tavoin elämän hallitseminen yleensä on mahdollista.

Keskeistä on oppilaan luovan ajattelun ja toiminnan tukeminen. Taidekasvatuksen tavoitteena on vahvistaa oppilaan aisti- ja tunneherkkyyttä ja tukea opiskelu- ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Tavoitteena on myös kehittää eri kulttuurien ymmärtämistä ja tulkitsemistä. (OPH 2005, 1)

Serendipiteetillä viitataan yleisesti oivallukseen tai löytöön, jota ei varsinaisesti etsitty tai osattu odottaa. Tällöin olennaista on huomioida, että havaittu asia tai ilmiö on todellakin tärkeä. Usein tämä vaatii perehtyneisyyttä ja asiantuntemusta siltä alalta, missä serendipiteetti ilmenee. Termiä käytetään siis myös eräänlaisen taidon merkityksessä, mikä tekee serendipiteetistä luovuuteen verrattavan inhimillisen ominaisuuden. Esimerkiksi tieteen saralla ikään kuin satunnainen löytö on varsin yleistä: tutkitaan yhtä, mutta havaitaan samalla jotain uutta ja aivan muuhun liittyvää. Näin ollen serendipiteetin kohdalla sattuma voidaan myös kiistää, sillä

57 Esim. James A. Michener aloittaa Hawaii (1959) novellinsa kertomalla ensin saarten syntymästä, minkä jälkeen hän siirtyy inhimilliseen kontekstiin kertomalla ensimmäisten asukkaiden muutosta saarille. Näin kirjoittaja rakentaa kirjallisuuden miljöössä teokselleen rangan, mutta samanlainen tukiranka voidaan muodostaa myös henkilöiden ja näin ollen myös kulttuurin ympäristössä.

kyse on edelleen tietoisesta toiminnasta, joka ainoastaan vie erilaisten lopputulemien äärelle. (van Andel 1994.)

Taidekasvatuksen näkökulmasta serendipiteetin mielenkiintoisuus perustuu sen samankaltaisuuteen luovuuden kanssa. Se vaikuttaa johtavan samanlaisiin innovaatioihin kuin luovuus, mutta lähestymistapa ilmiön ymmärtämiseen on erilainen.⁵⁸ Siispä serendipiteetin avulla voidaan tutkia luovuutta, kun tutkiminen ymmärretään sopivana eksplikoinnin tapahtumana. Ottaen huomioon, että luovuus on ilmiö, josta puhutaan paljon, mutta tiedetään varsin vähän, ilmiön tarkastelu on perusteltua ja ajankohtaista.

Parhailtaan sekä luovuus että innovointi rajoittuvat lähinnä positiivisen psykologian retoriikan diskurssiin.⁵⁹ Molempien tuloksellinen soveltaminen voidaan katsoa olevan edelleen heikkoa.⁶⁰ Väitteen perustelemiseksi voidaan esimerkiksi vertailla opetussuunnitelmien sisältöä laajempiin yhteiskunnallisiin tavoitteisiin. (Vrt. esim.: Kirveennummi 2010 ja OPM 2009.) Arvojen ja yleisten tavoitteiden painottuessa luovan ajattelun ja toiminnan tukemiseen, näiden tavoittamisen ja tukemisen tapahtumat jäävät epäselviksi. (Vrt. esim.: OPH 2009.) On syytä olettaa, että ilman systemaattista lähestymistapaa tavoite voi jäädä tavoittamattomaksi. Lisäksi odotusten kohdistaminen lähinnä taidekasvatuksen vastuualueelle hankaloittaa epäilemättä tavoitteiden ja päämäärien saavuttamisen.

Kaikki, mikä on kulttuurin ilmiöön sisällytettävissä, voidaan katsoa olevan luovuuden tulosta. Tosin toisen asteen diskurssin raameissa on olennaisempaa pohtia, minkä laatuista kulttuuri on, kun laadulla tarkoitetaan tiettyä tilaa, minkä kulttuuri kokonaisuutena aiheuttaa. Niin sanottu asiantuntijuuden ja asiakkuuden ongelma on mm. Ivan Illichin hahmottelema synteesi modernin yhteiskunnan ongelmakohdista, jotka perustuvat yhteiskunnan (sosioekonomiseen) polarisaatioon (Illich 1981).⁶¹ Sekä luovuuteen että serendipiteettiin asiantuntijuuden ja asiakkuuden ongelma kiinnittyy erityisesti koulutuksen ja kasvatuksen vipuvoimalla: innovaatioita lypsävä instituutio perustuu kahden osapuolen epätasa-arvoiseen asetelemaan, jossa kumpi osapuoli on kuitenkin riippuvainen toisesta. Nyt osapuolten tulehdustilan – polarisaation – hallintamekanismiksi on valittu luovuus, jonka kyydissä pyritään liikkumaan eteenpäin. Tosin ilman varsinaisia ehdotuksia luovuuden tuloksekkaasta hyödyntämisestä kumpikin osa-

58 Ylempänä viittauksessa todettiin, että ymmärtäminen on (itsen) esimerkkinä toimimista, jolloin toimintatapahtuman erottelemineen voidaan katsoa olevan ymmärrys kielellisesti määriteltynä ilmiönä. Näin ymmärrys toimii apuvälineenä luovuuden hahmottamiseen.

59 Ks. esim. Uusikylä 2002 & Csikszentmihalyi 1996. Ensimmäinen kirjoittaja on suomalaisessa kontekstissa varsin ajankohtainen, toinen on puolestaan tuttu kansanväliseltä kentältä.

60 Taidekasvatuksen tavoin luovuus- ja innovaatiokasvatus ovat kehityskaarensa alkuvaiheessa. Suunta on kuitenkin olemassa, ks. esim. Shavinina 2013.

61 Vrt. myös esim. Hegelin herran ja orjan dialektiikkaan.

puoli on kydyssä jäniksen roolissa.

Mikäli luovuus on inhimillinen ominaisuus, voidaan myös katsoa, ettei siitä tarvitse varsinaisesti edes välittää. Kuten onnellisuus, luovuus saattaa olla elämässä läsnä huomattavasti vahvempana, kun siihen ei kiinnitä liikaa huomiota. Näin ollen innovaatioiden kovaääninen vaatiminen saattaa ainoastaan tukahduttaa inhimillisen luovuuden, mikä puolestaan epäonnistuneena ongelmanratkaisukeinona pitkittää yhteiskunnan polarisaatiota. Kulttuurisen realismin viitekehyksessä luovuudeksi voidaan ymmärtää Intentionaalisuuden kohdistamisen sellaiseen suuntaan, johon ei olla vielä liikuttu. Nyt on syytä kysyä, onko järkevämpää liikkua jatkuvasti uuteen suuntaan vain pyrkiä kohdistamaan liikettä jo hieman tutuksi tulleelle alueelle? Näin luovuus ja serendipiteetti asettuvat yhteiskunnallisessa, siis kulttuurisessa konsensuksessa vastakkain.

Vaikka esimerkiksi sosiaalidemokraattisesta perspektiivistä tarkastellen (uus)liberalismin käsite konnotoi reilusti kielteisiä merkityksiä,⁶² liberalistiseen maailmankuvaan sisältyy myös reilusti mahdollisuuksia, jotka palautuvat takaisin kulttuuriseen realismiin. Henkilöityneeseen todellisuuteen voidaan katsoa sisältyvän siemen, joka purkaisi erityisesti asiantuntijuuden ja asiakkuuden ongelman. Tosin tietyn individualismin kera tulevia pulmia, esimerkiksi valtavaa kilpailua, ei myöskään voida vähätellä; ilmeisesti kyse on ongelmasta, jonka kaikki henkilöityvät kulttuurit joutuvat kohtaamaan. Keskittymällä vain kestävyden ulkoisiin (eksogeenisiin) tekijöihin, kuten esim. yhteiskunnalliseen rauhaan ja turvallisuuteen, sisäinen (endogeeninen) kestävyys jää herkästi toiselle sijalle. Kuitenkin Intentionaalisuuden hallinnan, siis sisäisen kestävyden perustan, voidaan katsoa olevan kestävyden ensisijainen lähde yleensä, sillä tämän avulla hallitaan myös ympäristöä. Siispä maailma, joka koostuu Rinteen sanoin Minä Oy:iden yksiköistä, voi olla vahva ja kaunis todellisuus, mutta yksiköiden toiminnan jouhevuuden takaamiseksi tarvitaan myös kestävä kulttuurinen pinta. Taide ja taidekasvatus ovat tarjolla olevia lähtökohtia pinnan muodostamiseksi. Kuten sanotaan, "Inspire others to inspire themselves." Ehkäpä sivistyksessä on kyse juuri tästä.

62 Vrt. Rinteen käsitykseen uusliberalismista: alaviite 19.

LÄHTEET

- Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005*. 2005. [Helsinki]: Opetushallitus.
- ALASUUTARI, P., 1999. *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- ALLINGTON, R. L. & WOODSIDE-JIRON, H., 1999. *The Politics of Literacy Teaching: How "Research" Shaped Educational Policy*. Educational Researcher Educational Researcher, **28**(8), pp. 4-12.
- ANTTONEN, A. & SIPILÄ, J., 2009. *Suomalaista sosiaalipolitiikkaa*. Tampere: Vastapaino.
- BULLOCK, R. J. & SVYANTEK, D. J., 1985. *Analyzing meta-analysis: Potential problems, an unsuccessful replication, and evaluation criteria*. Journal of Applied Psychology Journal of Applied Psychology, **70**(1), pp. 108-115.
- BUSH, V., 1996. *As we may think*. Interactions, March 1996, **3**(2), pp. 35-46.
- CSIKSZENTMIHALYI, M., 1997. *Creativity : flow and the psychology of discovery and invention*. New York: Harper Perennial.
- DARWIN, C. 2009. *Lajien synty: luonnollisen valinnan kautta eli luonnon suosimien rotujen säilyminen olemassaolon taistelussa*. Suom. Pertti Ranta. Tampere: Vastapaino.
- DEACON, T.W., 1997. *The symbolic species: the co-evolution of language and the brain*. New York: Norton.
- DELIRE, C., BEHLING, P., COE, M.T., FOLEY, J.A., JACOB, R., KUTZBACH, J., LIU, Z. & VAVRUS, S., 2001. Simulated response of the atmosphere-ocean system to deforestation in the Indonesian Archipelago. *Geophysical Research Letters*, **28**(10), pp. 20–81.
- DEWEY, J., 1958. *Art as experience*. New York: Capricorn books.
- EISNER, E.W. & DAY, M.D., 2004. *Handbook of research and policy in art education*. Mahwah, NJ: National Art Education Association.
- ESFELD, M., 2001. *Holism in philosophy of mind and philosophy of physics*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- FRANKL, V.E., 1985. *Man's search for meaning*. New York: Washington Square Press.
- D'AYMERY, G., 2005. *Context And Accuracy: George F. Kennan's Famous "Quotation"*. <<http://www.swans.com/library/art11/ga192.html>>
- GLASS, G.V., MCGAW, B. & SMITH, M.L., 1984. *Meta-analysis in social research*. Beverly Hills: Sage.
- HABERMAS, J., 1976. Tieto ja intressi. Teoksessa TUOMELA & PATOLUOTO (toim.) *Yhteiskuntatieteiden filosofiset perusteet I*. pp. 118–141.
- HOROWITZ, R., 2003. *Executive Summary: National Dance Institute's In-School Education Programs Evaluation*. <http://www.nationaldance.org/NDI_Awards_Recognition.pdf>
- ILLICH, I., 1981. *Deschooling society*. Harmondsworth: Penguin Books.
- KENNAN, G., 1948. *Policy Planning Study 23* <http://en.wikisource.org/wiki/Memo_PPS23_by_George_Kennan>

- KIRVEENNUMMI, A., 2010. *Toward The Future With The Creative Economy*.
<http://www.tem.fi/files/26880/Toward_The_Future_With_The_Creative_Economy_2010.pdf>
- LASSWELL, H.D., 1936. *Politics: who gets what, when, how*. New York: McGraw-Hill.
- LEVINAS, E., 1996. *Etiikka ja äärettömyys: keskusteluja Philippe Nemon kanssa*. Suom. PÖNNI, A. & PASANEN O. Helsinki: Gaudeamus.
- LIIKANEN, H., 2010. *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia: ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014*. Helsinki: Opetusministeriö, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto.
- MARGOLIS, J., 2001. *Selves and other texts: the case for cultural realism*. University Park, Pa.: Pennsylvania State University Press.
- MARGOLIS, J.Z., 1995. *Historied thought, constructed world: a conceptual primer for the turn of the millennium*. University of California.
- MCKINSEY GLOBAL INSTITUTE, 2012. *Urban world: Cities and the rise of the consuming class*.
<http://www.mckinsey.com/insights/urbanization/urban_world_cities_and_the_rise_of_the_consuming_class>
- MIRZA, M., POLICY EXCHANGE (Firm), 2006. *Culture vultures: is UK arts policy damaging the arts?* London: Policy Exchange.
- NOË, A., 2004. *Action in perception*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- NOGHEROTTO, R., COPPOLA, E., GIORGI F. & MARIOTTI, L., 2013. *Impact of Congo Basin deforestation on the African monsoon*. Atmospheric Science Letters, (1), pp. 45.
- OKM, 2010. *Taidekasvatuksen ja kulttuurialan koulutuksen tila Suomessa*. Opetus- ja kulttuuriministeriön politiikka-analyysjä 2010:1.
- PILGER, J., 2002. *The new rulers of the world*. London: Verso.
- POHJOLA, M., 2012. *Taloustieteen oppikirja*. Helsinki: Sanoma Pro.
- POPPER, K.R., 1957. *The poverty of historicism*. London: ARK.
- RINNE, R., 2005. *Globalisaatio, ylikansalliset järjestöt ja kansallisen yliopistopolitiikan taittuminen*. Teoksessa: Häyrynen, S. (toim.) *Kulttuurin arviointi ja vaikutuksen väylät*. Cupore 12/2005. Helsingin yliopistopaino, Helsinki. 69–102.
- RINNE, R. & SIMOLA, H., 2005. *Koulutuksen ylikansalliset paineet ja yliopistojen uusi hallinta*. *Tiede & edistys*, 30(1).
- SALOMON, G. & PERKINS, D., 1989. *Rocky Roads to Transfer: Rethinking Mechanism of a Neglected Phenomenon*. *Educational Psychologist*, (2), pp. 113.
- SCHECHNER, R. & WOLFORD, L., 1997. *The Grotowski sourcebook*. London: Routledge.
- SCHUMPETER, J.A., 1976. *Capitalism, socialism and democracy*. London: Allen and Unwin.
- SHAVININA, L.V., 2013. *The Routledge international handbook of innovation education*. Abingdon, Oxon: Routledge.
- UUSIKYLÄ, K., 2002. *Isät meidän: luovaksi lahjakkuudeksi kasvaminen*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- VANANDEL, P., 1994. *Anatomy of the unsought finding – serendipity – origin, history, domains, traditions*,

appearances, patterns and programmability. British Journal For The Philosophy Of Science, **45**(2), pp. 631-648.

VARJO, J., 2007. *Kilpailukykyvaltion koululainsäädännön rakentuminen: Suomen eduskunta ja 1990-luvun koulutuspoliittinen käänne*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

VARTO, J., 1992. *Laadullisen tutkimuksen metodologia*. Helsinki: Kirjayhtymä.

WINNER, E., GOLDSTEIN, T.R. & VINCENT-LANCRIN, S., 2013. *Art for art's sake?: the impact of arts education*. OECD.

WITTGENSTEIN, L., (HACKER, P. M. S., & SCHULTE, J.,) 2009. *Philosophical investigations*. Oxford, Wiley-Blackwell.

ZIZEK, S., 2002. *Welcome to the desert of the real!: five essays on September 11 and related dates*. London: Verso.

The living are only a species of the dead.